

pen

... za
resnico
se skibén.

Dr. Mitja Ferenc,

izredni profesor na Oddelku
za zgodovino Filozofske fakultete

Zgodba z naslovnice, str. 16

VESTNIKOV
MESEČNIK,
četrtek,
26. 11. 2009,
177. številka

Razpoloženje veselega decembra se nas že dotika. V nedeljo bo prva adventna nedelja, naslednjo nedeljo miklavževo in v nedeljo, 13. decembra, bo med nami Lucija ... Predajmo se čarobnosti prihodnjih dni in presenetimo drug drugega s prijazno besedo in iskreno pozornostjo. Pen vas bo zadnjič letos osrečil prav na silvestrovo.

22. koncert Zaigrajmo in zapojmo po domače v Murški Soboti

Ni naključje, da so prav glasbene legende letošnjemu koncertu dale glavni pečat. Gre namreč za koncert, ki mu siceršnje turbolentno dogajanje v družbi ni seglo do živega. Vsa leta ista dvorana, vsa leta dvorana polna obiskovalcev, vsa leta na odru več kot dvajset priljubljenih izvajalcev, vsa leta lepe nagrade, vsa leta vstopnina, sprejemljiva za vsak žep, vsa leta vse niti koncerta z vodenjem vred v rokah humorista Geze in vsa leta pod blagovno znamko Radio Murski val. In potem je po 22 letih prav, da na odru prevladajo spomini ...

Prav zares so jih oživiš člani skupine Pepel in kri s Tadejem Hrušovarjem na čelu in z njegovo uspešnico Dan ljubezni ki jo še vedno družnjo prepevamo starejši in mladi. Z njo so davnege leta 1975 nastopili na Evroviziji, kjer ni bil prav na vrhu, doma v Sloveniji pa bo ostala za vedno. To se slišalo tudi na koncertu Zaigrajmo in zapojmo po domače. Skupina Pepel in kri je pelala skoraj 1.500-članski mešanim zborom.

V znamenju legend

Prvi zmagovalc prve Slovenske popevke Stane Mancini je spet zapel takratno zmagovalko. Čeprav jih šteje že 78, je Mandolino prepeval kot v mladih letih. Prava legenda in še kdaj bi mu z veseljem zaploskali.

Čeprav je do zadnjega dni v letu še kar nekaj dni, je koncert izzvenel s Silvestrskim poljubom Alfija Nipiča in del publike zvalil tudi na plesišče. Bilo je kot na silvestrski večer ... Prekrasno slovo in povabilo obenem, da se ob letu spet srečamo na istem kraju v dobri družbi in sproščenem razpoloženju.

Pelji me v tisti kraj, je obujala spomine na mladostna doživljanja med občinstvom toplo sprejeta Majda Petan. Njena iskrenost je na oder zvalila tudi moža Marjana in darilo publiko je bila skupaj zapeta skladba. Vsi so prepoznali znani glas iz New swing kvarteta in duet pospremlili z bučnim aplavzom.

Voditelj Geza Farkaš je bil zadovoljen, da so se povabilu odzvali tudi v Hišnem ansamblu Avsenik. Letos so imeli v Pomurju nekaj odmevnih nastopov in bilo je treba dodati še piko na i. Eden od zaščitnih znakov ansambla je pevec Braco Koren (v sredini), ki je tudi prava krvna zveza z originalnimi Avseniki. Braco Koren je sin legendarnega člana Avsenikov Franca Korena.

Vinko Šimek - Jaka Šraufciger, v moderni dobi poštar, ker je ta služba med karvarnimi državnimi službami, je na koncert prinesel res najaktualnejše novice. Tudi o tem, kaj bo predsednik vlade Pahor naredil s poštarjenima kamelama, in o tem, kaj ima Slovenija večje kot Amerika ... Nastop, s katerim je od srca nasmejaj publiko.

Duško Lokin (levo) in Alfi Nipič sta imela o čem obujati spomine. Oba imata za sabo na tisoče nastopov in nepozabnih doživetij s publiko in oboževalci, predvsem oboževalkami. Za oba velja, da leta pravzaprav niti niso pomembna. Njun glas je ostal mladostno zvoneč, nastop pa prefinjen in suveren. Mogoče bo iz tega klepeta med koncertom nastalo še kaj več, morda celo kak skupen projekt za enega prihodnjih koncertov Zaigrajmo in zapojmo po domače.

Jure Z.

Malo mlajši, pa vendarle sodi med legende. Njegova kariera se vzpenja 22 let. Začelo se je istega leta - zanj in za koncert. Jasmin Stavros je začel svojo glasbeno pot prav v naših krajih in šele potem zablestel na hrvaški glasbeni sceni. Čeprav je bil v petek, 13. novembra, prehlajen in z vročino, je »prevzel« publiko z vsem, kar je zapel. Še posebej pa s tisto znano Idem u Sloveniju ...

Mobilnost v kulturi

Hvala bogu, da nama je vsaj vreme naklonjeno!

Prvi dami soboške kulture Duša Škof (levo) in Brigita Perhavec sta si za hitrejši vsesplošni nadzor nad kulturnim dogajanjem v mestu izbrali prometnim razmeram primerno prevozno sredstvo. S kolesom vsak dan obideta vsa prizorišča in gradbišča.

Pentute so ju ujele na Ulici Štefana Kovača, na poti z gradbišča nove kulturne dvorane. Špetir je bil okrog dneva otvoritve – ali bo pred županskimi volitvami ali po njih?!

-BE-

Rusko zavetišče

Žalovanje

Slovenija je brezkompromisno sesula Rusijo. Poraz je bil boleč in težko ga bo preboleti. Igor in Igor sta bolečino tešila še minuli četrtek v Murski Soboti, kjer sta v »Žuti kuči« čakala na opoldanski vlak. Predstavniku Pentut sta zau-

pala, da sta ranjena v dno duše in da se bosta ruskim zvezdnikom maščevala tako, da bosta šla v Južno Afriko navijati za Slovenijo.

-ŠA-

Nova pot reke Mure

Krožana, Branko Weidorfer (levo), najmlajši brat, ki je uspešen podjetnik v radenski občini, in Franc Weindorfer, drugi od treh bratov, ki je priznan odvetnik, sta svoji karieri uspešno razvila na različnih bregovih Mure. Zdaj ugotavljata, da bi zmogla iz presežkov uspešnega dela narediti nekaj za reko, ob kateri sta odrasla. Zahvaljujoč Pentutam smo se dokopali do informacije, da imata v predalu že denar in projekt, ki ga podpira tudi EU in bo v celoti spremenil dosedanje načrte tako elektro-gospodarskega kot ekološkega

Zaenkrat je molk najin poslovni interes.

lobija o usodi reke. Zaenkrat je vsebina projekta skrbno varovana skrivnost. Bomo na

preži, in ko bo znano kaj več, boste tudi vi izvedeli!

-BA-

Oče ima več razlogov za veselje

Družinska rivalstva

V nogometu ni nikoli prepozno!

Od dveh Cifrovih Ferijev (oče in sin) je letos boljše volje starejši. Martjanska Čarda, kjer je tehnični vodja, je osvojila naslov jesenskega prvaka v tretji ligi. Ker je nepričakovano, je toliko bolj zaslužen

in sladko! Zato v Martjancih upravičeno teče šampanjec, v soboški Fazaneriji, kjer je mlajši Cifer pomočnik trenerja, pa niti ne voda, ampak solze. Vendar upanje vedno umre zadnje, in ker obema Cifroma

srce močno bije za Muro, pri Pentutah nismo pesimisti. Napovedujemo, da bo mlajši Cifer prihodnje leto prvi trener uspešne Mure in da bo dovolj razlogov za solze sreče pri Cifru starejšem.

-BO-

Med zvezdami

Na imena ne padam!

Filmski projekt leta?

Podjetnica Milica Makoter je vse svoje sile usmerila v podjetništvo in dokazuje, da je nič v življenju ne more sesuti niti presenetiti. Zelo hladno se je odzvala na zanimanje svetovno priznanega režiserja Miloša Formana, da bi iz njene življenjske zgodbe naredil svetovno filmsko uspešnico. Iz vijudnosti je pristala, da ga bo sprejela doma prav na silvestrovo.

Ali bo pristala na njegovo ponudbo – menda naj bi ji ponudil tudi glavno vlogo v filmu – Pentute zaenkrat ne poročajo. Milica namreč pravi, da se najbolje počuti v podjetju in v proizvodnih halah.

In Formanova ponudba bo morala biti zelo mamljiva, da bo rekla »da«.

-BA-

Legende

Navihani maturanti

Jutri bo v Murski Soboti slovesna akademija ob 90-letnici soboške gimnazije s slavnostnim govornikom predsednikom Republike Slovenije Danilom Turkom. Nastopajoči so se na veliki dogodek dobro pripravili, lahko pa računajo

na kakšno prav posebno presenečenje. Na tajnem srečanju smo ujeli trojko navihanih maturantov soboške gimnazije (od leve) Gizelo Sraka, Aleksandra Čisarja in Dragico Juteršnik. Pentutam so zaupali samo, da pripravljajo svojo

točko in da režiser akademije o tem ne sme nič izvedeti. Upamo, da tega ne bo prebral Sicer pa je najlepše prav to, da dijaški navihanosti tudi leta ne morejo do živega.

-ŠA-

Prvi tišinski tajnik in vojak na ruski fronti je z ženo praznoval

Minilo je šestdeset let, odkar sta si večni »da« izrekla Tišinčana Viktor Ozvatič (roj. leta 1922) in Kristina Kuzma (roj. 1929). Iznajdljiv Viktor je dobil to čast, da je bil zaposlen kot prvi tišinski tajnik krajevne skupnosti. Kruh si je služil še v gozdnem in gradbenem gospodarstvu, dejaven pa je bil v vaških društvih. Kot zelo natančen in odločen je skoraj vedno zasedal mesto blagajnika – tako pri gradnji električnega omrežja in asfaltiranju cest kot trideset let pri gasilcih – deset let pa je bil predsednik tišinskih upokojujencev. Leta 1945 je v kraju zbiral mleko. Med tem delom je spoznal Kristino in jo zaposlil kot svojo pomočnico. Ta je po enem

letu postala njegova ljubljena žena. Menda se je Viktor za zakon prej dogovoril z njenim očetom. Kristina je sprva odlašala, a potem vseeno pristala. Prava ljubezen se je pojavila po poroki, sta mnenja oba. Še danes vodita zbiralnico mleka in se rada spominjata tistih prvih skupnih trenutkov, če ne prej pa takrat, ko se zvečer uležeta ali ko sta še vedno kot uspešna kmetovalca v hlevu pri goveji živini. Svoje otroke Jožefa, Marjeto, Stanka (z družino živi pri nji) in Marjana sta pripravila na življenje, da so vsi štirje odrasli v dobre, poštene ljudi.

Viktor je drugo svetovno vojno preživel kot vojak in se tega spominja v pisanju.

Ozvatičeva domačija ob potoku Makušu meji na župnišče in cerkev na Tišini. To zna biti prednost. Pred šestdesetimi leti sta skupaj s svati, od teh jih danes živi zelo malo, peščila do cerkve. Na obletnico poroke ju je zadnji hip, ko so svatje že bili v klopih, pripeljala vnukinja Darja.

Kratek odlomek: »Leta 1943 sem dobil poziv v madžarsko vojsko. Poslan sem bil na češko ozemlje. Dva meseca po hitrih vajah in uvajanjih v vojno sem bil poslan na rusko fronto. Izstopili smo v Kijevu. Po dveh letih in pol bojevanja so me petnajstega februarja 1945. zajeli Rusi, in sicer na Češkem v kraju Banja Bistrica. Od tam so nas Rusi odvedli v lager na Madžarsko v mesto Miškolc. Po petih mesecih so nas ponov-

no deportirali v Budimpešto. Tam smo ostali do jeseni istega leta. V mesecu septembru so nas, jugoslovanske fante, odpeljali v Kikindo (Srbija), kjer smo po petih dneh dobili potrdila, s katerimi smo lahko šli na svoje domove.« V sebi nosi mnoge spomine, ki jih preliha na papir. Povedal je, da o svoji ženi lahko napiše samo najlepše besede in misli. Vse to se bo znašlo v knjigi avtorja Viktorja Ozvatiča.

Ljubiti 60 in še več let

Dediju in babici je ob častitljivem jubileju besede namenila prikupna vnukinja Mateja. Dotaknila se je njune ljubezni izpred šestdesetih let in vse do danes, seveda po podatkih iz dedkovih zapisov.

Nekoč ju je povezal legendarni tišinski duhovnik Janez Gregor. Ob biserni poroki pa je njun zakon potrdil sedanji tišinski župnik Boštjan Čeh, po rodu Nedeličan.

Pred pradedom in prababico se je izkazal njun edini pravnuk štiriletni Nik, ki že igra na trobento, in to tako zelo dobro, da je lahko ponos vsej družini.

Na poroki je bilo zbranih okrog petdeset veselih ljudi. Menda je slavljencema vsaka družina prinesla torto. Vnuk Kristjan se je z njo tudi postavil – kakor s svojo Sonjo in sinom Nikom.

Svatje so se napotili v bližnjo gostilno, kjer se je gostovanje nadaljevalo. Na fotografiji je Kristinina nečakinja Marija Antolin, učiteljica na bakovski osnovni šoli. Svaku in tetici je poklonila veliko čokoladno torto. Marija in njena brhka sestra Marjeta sta bili namreč posvatbici.

Natančen in skrben Viki je med zdravico vsakemu pogledal v kozarec, ali je v njem dovolj vina. Na Kristinini levi je njena sestra Marjeta, na Viktorjevi levi pa hčerka Marjeta, še naprej pa sin Marjan.

»Prleški kot« je bil tam, kjer je sedela snaha Mira (stoji levo spredaj), žena sina Stanka, s svojimi sorodniki. Očitno je, da Prleki držijo tako skupaj, da če se poročijo s Prekmurcem, je partnerstvo v družbi drugotnega pomena. Rodbina je prva.

Prvi sta se na plesišču zavrteli dve vihravi ženski – soseda Angela Horvat (leva plesalka) in Kristinina sestra Marjeta (desna plesalka). Angela se je med plesom spominjala, kako je spoznala svojega moža, in to v Šiftarjevem mlinu v Murski Soboti. Tja je prišla za dekle iz Vučje Gomile. Na plesišče pa sta se že odpravila ženin in nevesta.

Na odru sta uživala tudi mlada Ozvatiča, sinova Marjan z ženo Tončko in Stanko z Miro.

»Joj, Viktor, ka bi li ti brez mene ...«
»Ja, ja, Kristina, kaj bi ti brez mene ...« sta si drug drugemu šepetala med plesnimi koraki ob romantičnih ritmihi, ki jih je iz glasbila izvajal Kristinini nečak in glasbenik Jožek Mikola. Pred šestdesetimi leti pa je na njuni poroki igrala Kujarova banda.

In tako se je zgodilo čez noč, v bistvu pa po petih letih, da sem začel pospravljati stvari po hollywoodskem stanovanju, jih zlagati v kartonske škatle, številčiti, odlagati po kotih, kjer bodo počakale na prevoz v Evropo. Moji ženi je potekel diplomatski mandat, končala je delo konzulke za kulturo – pot v domovino je bila odprta. Kar verjeti nisem mogel, koliko stvari se mi je nabralo v teh letih po stanovanju: v zastekljenih omarah je čemelo več kot šeststo knjig, ne samo ameriških avtorjev, marveč tudi slovenskih, hrvaških, poljskih, čeških. Kar verjeti nisem mogel, da sem bil polnih pet let odsoten, iztrgan iz slovenskega in deloma hrvaškega kulturnega prostora, da sem vegetiral na angleškem jezikovnem področju kot ustvarjalec, ki se je poskušil, vendar se ni mogel potrditi v tujem jeziku, v drugačnih ustvarjalnih okoliščinah. Priložnosti za uspeh je bilo malo.

Osebna prtljaga

Pred desetimi leti sem družbi Paramount prodal scenarij Trdnjava iz pepela o holokavstu, srhljivo zgodbo o »Sonderkomandni«, o taboriščnikih, ki so, zaprti v podstrešju krematorija, metali dnevno po dva tisoč otrdelih trupel, zastrupljenih s plinom v plinskih celicah, v goreče peči in jih upeljevali. Prebral sem kup knjig v tujih jezikih, zbral pretresljivo dokumentacijo in ob pomoči oskarjevca Branka Lustiga našel producenta, ki mu je bila zgodba všeč in ki mi je predlagal, da napišem novo verzijo z drugačnim koncem, s happy endom. Producent – kasneje se je uveljavil s snemanjem filmov o mumijah – me je vprašal, ali imam izbranega režiserja za svoj scenarij. Predlagal sem Miloša Formana. Pisal sem mu, poslal sem mu scenarij. Odgovoril mi je, da mu je besedilo všeč, vendar da ne bo nikoli režiral filma o koncentracijskem taborišču, ker mu je mama umrla v Auschwitzu. In tako je scenarij obležal v predalu, od tega je minilo že deset let.

Pred dnevi smo bili z Brankom Lustigom v simpatični restavraciji Piccolo Paradiso na Beverly Hillsu. Govorilo se je o tem, kako je zdaj čas, da bi se posnel film po mojem scenariju. Po Schindlerjevem seznamu in Pianistu bi bil to tretji film v nizu, nekakšen logični zaključek trilogije, ki bi resno, z umetniškimi pretenzijami spregovoril o krutosti časa, o žrtvah holokavsta. Pripovedoval je, kako so ga v Zagrebu nagovarjali, da bi se vključil v TV-projekt o Grički čarovnici novinarka Marije Zagorke, ki je svoje podlistke pisala med obema vojnama. Njeni zgodovinski romani, polni ljubezenskih pustolovčin, senzacionalnih zapletov na avstrijskem dvoru v času Marije Terezije, kasneje med »oživiljenimi« ilirskimi provincami ter med zagrebškim plemstvom so bili bolj napeti kot romani Aleksandra Dumasa. In spomnil sem se, kako je slovenski režiser France Štiglic pred leti poskušal najti ameriške producente za slovansko sago, filmski spektakel po Finžgarjevem romanu Pod svobodnim soncem, kako je nekje v Parizu na poti v Hollywood običal scenarij po romanu Vladimirja Bartola Alamut s svojo aktualno tematiko o kruti vzgoji muslimanskih atentatorjev. Ta film bi bil izjemno koristen za uvod v spoznanje, kdo so in kakšni so ameriški so-

vražniki na Bližnjem vzhodu. Toda ameriški film se je izkričal v znanstveni fantastiki. Film 2012, filmski napovednik o koncu sveta, je ob koncu tedna prinesel za 270 milijonov dobička, kar je astronomska številka, komercialni zadetek v tarčo. Hrvaški fotograf Lazić, ki sem ga srečal v Aroma Cafe, me je ves zaskrbljen spraševal, kako se rešiti pred koncem sveta, ki se nam bliža. »Misliš, da bi bilo najbolje biti na odprtem morju?« »Ne, sem mu odgovoril, najbolje bi bilo počakati konec sveta v podmornici.« Strinjal se je. »Kaj pa, če iz tega ne bo nič?« »Potem boš bankrotiral,« sem mu odgovoril. »Enkrat sem že,« je priznal Lazić, »ko sem se lotil filma Poslednja želja, v katerem je igral Goran Višnjić, takrat sem kot producent izgubil pol milijona dolarjev.« »Zato, ker nisi vložil denarje vame,« je rekel Rade Šerbedžija, ki se je v tistem trenutku pojavil na vratih lokala in prisedel. »Nekako utrujen se mi zdiš,« sem pripomnil. »Seveda. Prišel sem iz Gruzije, kjer smo snemali film o tamkajšnji vojni.« Dodal je, kako je napisal skupaj z Duškom Jovanovićem scenarij po drami Osvoboditev Skopja. Film naj bi sam režiral oktobra prihodnje leto. V Skopju. »Veš,« se je obrnil k meni, »strašno sem se mučil s koncem filma. Zdaj šele vem, kako pomemben je dober filmski konec.« Spomnil sem se Lapajnetovega filma Osebna prtljaga, kjer so sredi filma v sedmih minutah kar trije mrtvi, eno truplo pa najdejo v skupinski grobnici iz časa po drugi svetovni vojni. Slovenski režiser bi moral v bistvu s tem provokativnim filmskim koncem začeti film: tako bi naredil film, ki bi bil dramaturško napet, dober.

V kartonsko škatlo sem položil tudi knjigo Marca Normana Kaj se bo zgodilo dalje, ki je zgodovina ameriškega scenarija. Pomislil sem, kako ni nič napisal zgodovine slovenskega scenarija oziroma filma s podatki o tem, kako so nekoč slovenski književniki oblikovali duhovni profil domačega filma (Ciril Kosmač, Vitomil Zupan) in kako danes skoraj nihče od književnikov (izjema je Feri Lainšček) ne piše več za film. Pri tem ima slovenski film kar naprej možnosti, da se potrdi, da najde ščepec iskrene izvirnosti, da se zapiše umetnosti in ne komercialnemu zadoščanju. To pride samo od sebe, kadar je film dober. In film je dober – je potrdil častni doktor zagrebškega vseučilišča, dvojni oskarjevec in profesor na filmski akademiji v Zagrebu Branko Lustig – kadar ga naredi dober avtor. Kako preprosta misel, ki velja za večino ustvarjalcev, ki so prišli do filma z lahkoto, brez odgovornosti, z željo po osebnem uspehu, ne pa z željo po izvorni izpovedi, ki daje prednost komercialnosti, ne pa umetnosti.

RAZMIŠLJAM

Bea Baboš Logar

November. Jesen, megla in misel na smrt. Za meglo se oglašala ptica, ki je ne moreš videti. Sporoča o skrivnostni lepoti sveta, s katerim smo eno. Lepoti, ki je od zmeraj in ni odvisna od časa, starosti, let – popolnoma zastojno občutenje sreče, ki ga navadno občutimo le dvakrat v življenju, ko smo mladi in ko smo stari. Vmes pa nekako ni časa, ker si je treba služiti kruh, delati kariero, skrbeti za družino, ne slišati ne videti nič drugega kot divjega vrtenja dni dela in pehanja za vsam mogočim, česar pravzaprav niti ne potrebujemo. Potem pa nenaadoma konec – upokojitev in samo zase ves čas tega sveta in strah, kaj boš z njim počel.

Včasih se kdo pritožuje, kako zoprna in nadležna da je starost, mlajši pa mu odgovarjajo, saj ni tako hudo, kot iz vsakega letnega časa se da iz vsakega obdobja v življenju potegniti kaj lepega. In skoraj za vsakega v življenju pride čas, da na svoji koži preveri to trditve. Rezultat pa je odvisen od tega, ali smo se učili starati že prej, smo si prizadevali za dragoceni dar – znati biti star? Znati biti svoboden v svoji starosti, znati se počasi premikati iz prve vrste v drugo, pa tretjo pa tako do honeca – do vrat. Znati prepustiti svet mladim, ki si ga zaslužijo, biti vesel zanje, če so uspešni. Zavedati se, da so prišle dolge počitnice, tudi če malo prezgodaj, in da so lahko zelo prijetne, če se tako odločimo.

Za vse to je potrebno prizadevanje in »razsvetljenje«. Mene je obilo nekega lepega nedeljskega popoldneva, ko sem gledala svoje prilju-

Starost osvobaja

bijene Umore na podeželju. Zgodba se je dogajala v domu za ostarele okoli sumljivih smrti, ki so se nazadnje izkazale za nesumljive. Eden od tarotancev pa je ukradel uro, ker se je zaljubil v inšpektorjevo teto in jo je hotel potabiti na večerjo. In ko se je zanj pozanimala inšpektorjeva hči, se je izkazalo, da je imel zelo zanimivo življenje. V Londonu je bil šofer znamenitih osebnosti, a to, je dodal, nikogar več ne zanima – zdaj je le še dolgočasen star frajer v športni jopi. Ker stari ljudje so nezanimivi, videti enaki, nikogar ne zanima, kaj so bili. Ta grenka ugotovitev pa se je meni zardela čudovita: namreč nikogar ne zanimaš in te nihče ne opazi, to pomeni, da si totalno svoboden in da lahko delaš, kar hočeš. Dobro, ni treba ravno kazati oslov mimo dočim – dovolj bo, da se nenehno globoko v sebi zavedamo prednosti te nove svobode: nismo več odtisni od nikogar, razen od svoje pokojnine, in bati se nam je le matilde, kakor je bilo nekoč pravilno ugotovljeno in z ogorčenjem sprejeto. Nad sabo nimamo več nikogar, ki bi nas gnjavil v službi, ni nam treba biti prijazen s sodelavci, ki jih ne maramo, lahko pa smo vedno prijazni, če smo takšne narave. Na razpolago nam je vse: lahko dolgo spimo, lahko hodimo s prijatelji na kavo, lahko še enkrat preberemo vse knjige, ki smo jih imeli radi. Skratka, lahko počnemo, kar se nam ljubi.

Ni nam treba biti več všečen, ugajati za vsako ceno, biti lep in divovit. Lahko govorimo ali molčimo, lahko smo sivolasi ali vijolično pobarvani, čeprav je treba pripomniti, posebej za ženski svet, da naša svoboda naj vseeno ne bi prešla v grotesko. Ni se nam več treba bati, kaj si kdo o nas misli. Mirno lahko rečemo da ali ne, kadar nas kdo kaj prosí, naša starost nam to dovoljuje in ne sme nas prizadeti, če bo kdo zaradi tega užaljen. Najbolje je, da vsem ljudem dovolimo, da nas marajo ali ne. To je njihova stvar. Saj tudi mi ne ljubimo ravno vsakogar, seveda pa to ne pomeni, da bi ga morali sovražiti.

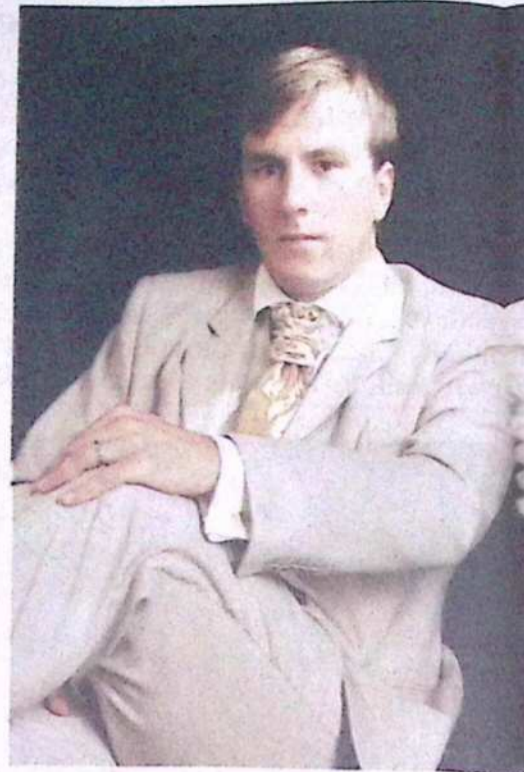
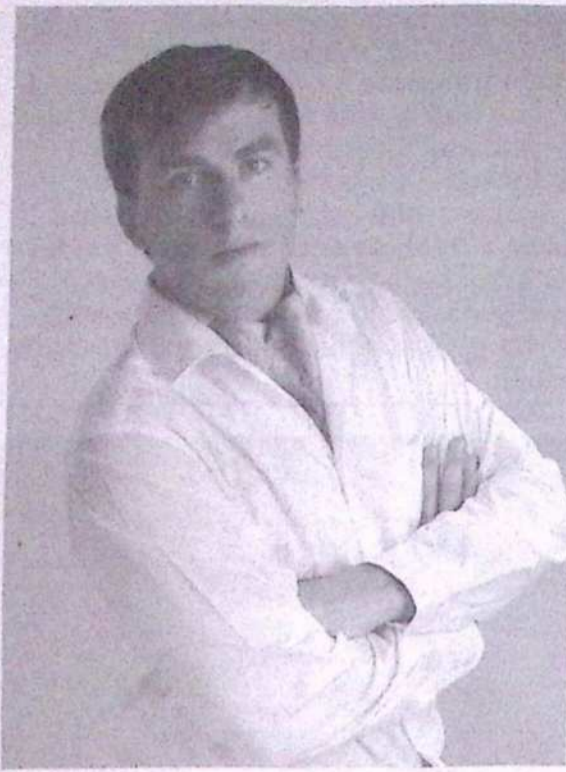
Ob »lepoti starosti« pa je gotovo še njena tema, grenka plat. Ena od najpogostejših žalosti je osamljenost – lahko da smo bili vse življenje sami, lahko da smo orodovi, lahko da so otroci odšli – tu pomaga prijateljstvo lastne generacije. Konec koncev najbolje razumemo drug drugega. Vendar pa pozornosti, spoštovanja in ljubezni ne bomo dobili, če jih bomo zgolj zahtevali ali prosjčili zanje. Vse to je treba dati, ne da bi kaj pričakovali. Starjši so lahko zelo dobri prijatelji in svetovalci, če niso preveč težilivi.

Nato pa še tisto, kar pride »po vsem redu«, kot pravijo Brežinski spomeniki – starost, bolezen in smrt. Gotovo je, da ne bomo živeli še enkrat toliko, kot smo, in doslej se je še vsakemu živemu bitju posrečilo unreti. K zadnjim vrtalom se pomikamo in odpirja se bodo v čisto drugačen svet večnosti. Kaj bo tolažba za stare dni: veselje, da naši otroci in vnuki živijo dalje, svet, v katerem nas več ne bo, bo ostal njihov, na Zemlji smo gotovo pustili tudi kakšno drugačno dobro sled. Nikakor se ne čutim pristajajo in usposobljeno za »božje zastopstvo«, a iz izkušenj in opazovanja življenja lahko zatrdim z vso gotovostjo – če ga nismo že prej, vsaj pod starost poiščimo Boga, tisti, ki ga imajo, so srečnejši. Ne bo nam zameril, če ga prej nismo hoteli poznati. Boljše in učinkovitejšje talažbe ne bomo našli nikjer. Tudi v osamljenosti, boleznih in smrti. Bog bo odzvel naš strah in skrb, vso našo nemočno žalost in nam vrnil naše človeško dostojanstvo.

MADE IN USA

Branko Šömen

Dr.
Boris
Onišak

Moja Klemenčič

Gube na obrazu so zapis našega življenja

Je že res, da lepota prihaja od znotraj. Iz človekove notranjosti prihajata tista sreča in samozavest, ki se kaže na našem obrazu in v odnosu do drugih ljudi, kadar smo zadovoljni sami s sabo – s svojo zunanostjo in s tem, kdo smo. Včasih je iskren nasmeji dovolj, da se nekomu usedemo v srce, s toplino v očeh lahko nekomu polepšamo še tako slab dan. Se pa zgodi, da se z odsevom v ogledalu nikakor ne moremo sprijazniti in da nas naša zunanja podoba onemogoča, da bi zaživeli polno in kakovostno življenje.

Po besedah Borisa Onišaka, dr. med., ustanovitelja Estetike Onišak in predstojnika oddelka za otorinolaringologijo Splošne bolnišnice Murska Sobota, priznanega slovenskega zdravnika, ki prihaja iz Pomurja, je osnovni cilj slehernega estetskega posega zadovoljen pacient, ki šele takrat lahko navzven izžareva tisto lepoto in srečo, ki je mogoče prej nihče ni opazil. Če pred posegom pa se je treba zavedati, da popolne simetrije obraza ali telesa ni mogoče doseči, dodaja dr. Onišak, ki še pravi, da popolnosti tudi v estetski kirurgiji ni. Lepotne operacije nam lahko pomagajo, da odpravimo tiste pomanjkljivosti na sebi, zaradi katerih se počutimo nesamozavestne ali celo manjvredne. Vendar pa sam poseg ni dovolj, da se naučimo ljubiti samega sebe in to kazati tudi v družbi ter odnosu z drugimi ljudmi.

Če začneva prav na začetku. Zakaj ste se odločili za študij medicine in zakaj estetska kirurgija?
Za študij medicine sem se odločil z občutkom, da je najbolj humano pomagati sočloveku. Med študijem sem spoznaval samega sebe in ugotovil, da sem najbolj srečen pri ustvarjanju nečesa novega, lepšega.

Zdravnika vašega kova bi bili veseli praktično posod – tako v tujini kot v Ljubljani. Sicer imate ordinacijo tudi v Ljubljani, vendar delate predvsem tukaj. Vemo, da večina mladih, odličnih in ambicioznih zdravnikov odide v Ljubljano ali celo tujino – zakaj ste se vi odločili za vrnitec domov?

Že ob odhodu na študij medicine sem vedel, da se bom vrnil domov v naše kraje. Kraj, kjer sem odrasel, me vežejo z nevidnimi nitkami in so vplivali na moje odločitve.

Vsak letnik študija medicine sem končal redno pred poletjem. Med celotnim študijem sem ponovno opravljal satno en izpit, pa še ta je bil med najlažjimi. Glede na te reference sem imel precej različnih možnosti ostati na številnih klinikah v Ljubljani. Jaz pa sem se želel vrniti in ponuditi domačim ljudem enake možnosti, kot jih imajo v večjih urbanih središčih.

Ker bolnišnica v Murski Soboti nima delovnega mesta za plastičnega kirurga, sem se odločil za delo na ORL-oddelku, ki je temu nekako najbliž-

je. Zanimiv mi je širok razpon dela, od otrok do starostnikov, od ambulantnega dela do kirurgije obraza in vratu.

Kako lepoto dojema lepotni kirurg?
Lepota je subjektivni občutek, vsak gleda nanjo s svojimi očmi. Je hrepenenje vsakega posameznika po tem, da bi bil skladen z okolico ter v skladju z estetskimi ideali in pričakovanji družbe, časa in okolja, v katerem živimo. Svojim pacientom nikoli ne vsiljujem svojega občutka lepote. Pacient se mora za določeno željeno obliko lepote odločiti po svojih kriterijih.

Pojmovanje lepote je različno od kulture do kulture, saj je odvisno od več dejavnikov – tradicije, zgodovine, odprtosti duha. Imamo Slovenci drugačen pogled na lepoto kot v tujini? Lahko razliko v dojemanju, pojmovanju lepote opazimo tudi med, recimo, Ljubljančani in Pomurci? Se mi zdi, da je še vedno čutili predsodek – Pomurje je manj razvito, podeželje, zato smo tudi ljudje tukaj bolj »staromodni«.

V Sloveniji so lepotni posegi in kirurgija še zmeraj nekakšen tabu. Z raznimi objavami v medijih se sicer postopoma ta pregrada niža. Ljudje se o tem vedno pogosteje pogovarjajo ob kavi in ugotavljajo, da lepotni posegi niso samo za zvezdnike, filmske dive ali bogate ljudi.

V Sloveniji pa seveda obstaja razlika v dojemanju, pojmovanju lepotnih posegov. Več ljudi se zanje odloča v Ljubljani in na Primorskem. Tudi Pomurci se nanje počasi vedno bolj navajamo.

Če se še malo navežem na tisti predsodek o Pomurcih. Se ljudje iz Pomurja odločajo za lepotne posege? Tudi za kakšne večje, dražje?

Tudi Pomurci se odločamo za vse vrste estetskih posegov. Nekateri se zanje odločajo v urbanih središčih, drugi pa tudi pri meni.

Po katerih vaših storitvah je največje povpraševanje?

Izvedemo največ estetskih posegov korekcije nosu, od ambulantnih posegov pa postopkov pomlajevanja (polnila, botoks) ter odstranjevanja različnih kožnih znamenj in neželenih izrastkov. Gre za pomlajevanje obraza brez kirurškega noža. Nekirurški estetski posegi so vse bolj popularni, ker so hitrejši, predvsem pa manj boleči.

Korekcija nosu je estetski poseg, po katerem je največ povpraševanja, čeprav sodi med najzahtevnejše lepotne operacije. Zakaj?

Nos je neopazen, kadar je postavljen v oblikovno harmonijo s celotnim obrazom. Včasih pa je nos v disharmoniji z očmi, ustnicami ali ličnicami, zato pogosto pritegne pozornost ljudi. In res v estetski kirurgiji velja lepota operacija nosu za eno najbolj sofisticiranih, najzahtevnejših in najkompleksnejših operacij, kjer kirurgi kombiniramo estetska

merila in cilje, skladno z zapleteno nosno strukturo. Uspeh operacije nosu je zelo odvisen tudi od predoperacijskih posvetovanj in pregleda nosu. Pred operacijo nosu običajno opravimo vsaj dva pregleda, na katerih predvsem poskušamo uskladiti pacientove želje z realnimi možnostmi.

V zadnjem času veliko slišimo tudi o pomlajevanju s pomočjo botoksa.

Botoks (botulinum toksin) deluje v smislu začasne oslavitve mišic (tri do šest mesecev) in s tem preprečuje gube, ki so posledica delovanja teh mišic. Deluje samo na tiste mišice, v katere se injicira, preostale mišice pa delujejo kot ponavadi in oblikujejo normalen videz obraza. Uporablja se za oslabeitev mišic, ki povzročajo: vertikalne gube med obrvmi, gubice na zunanjih očesnih kotičkih (t. i. »račje tačke« ali »smejalne gubice«), gube na čelu, nosu, vratu, zgornji ustnici, dvig položaja obrvi.

Botoks se uporablja tudi za zdravljenje čezmernega znojenja, in sicer paralizira žleze znojnice. V predelu zdravljenega mesta po terapiji potenje popolnoma preneha. Mesta posega so pazduhe, dlani ali stopala.

Gube so verjetno ena tistih stvari, ki nas večino najbolj moti, saj so prvi znak staranja.

Vsi si želimo ohraniti mladosten videz kože. Pravijo da so gube na obrazu zapis našega življenja. Koža je izpostavljena številnim spremembam, ki jo poškodujejo. V nasprotju s tradicionalnimi kirurškimi invazivnimi tehnikami pomlajevanja danes zmeraj bolj stremimo k minimalno invazivnim posegom, s katerimi dosežemo pomladitev brez velikega tveganja, dolgega okrevanja in precejšnjih stroškov, ki so značilni za obsežne kirurške posege. Vse posege delamo ambulantno in v lokalni anestezijski.

Sodeč po odzivih so vaše stranke zelo zadovoljne z vašim delom. Kako pa rešiti težavo, ko stranka ni zadovoljna, ko je pričakovala drugačen rezultat?

Lepotna operacija je uspešna le takrat, ko je pacient zadovoljen in srečen. Namen lepotnih posegov je pomagati ljudem, ki niso zadovoljni s svojo podobo in se težko sprejemajo takšne kot so. Lepotne operacije torej niso same sebi namen, ampak so pomoč ljudem, ki bi jim sprememba zunanje podobe lahko pomagala izboljšati psihično stanje. Na milimeter natančnega rezultata se s posegom ne more predvideti. V kirurgiji in medicini ni stodstotnih posegov. V naravi ni popolne, idealne simetrije. Če skupno s posameznikom ugotoviva, da bi s ponovno korekcijo pridobila boljši in lepši rezultat, se zanj odločiva. Vedno pa se korekcije opravijo brez dodatnih stroškov za pacienta.

Obstaja za posege starostna meja? Poznamo primere, ko so si recimo najstnice želele povečati

prsi. Se dogaja to tudi pri nas?

Za vse velja isto – čas je takrat, ko je želja po pravi želje, to ni smiselno početi. Ne moremo govoriti o starostni meji. Pri nekaterih še pri 80 letu ni pravi čas, ker jih gube ne motijo. Spet drugi se odločajo za poseg že pri dvajsetih. Jaz estetskih posegov pred dozorelostjo telesa ne izvajam, to me kako pomeni pred dopolnjenim 18. letom starosti. Rekel pa bi, da je vse odvisno od želje posameznika. Cilj estetske kirurgije je bolj srečen in zadovoljen pacient, bodisi da gre za botoks, polnila ali kirurgijo z nožem.

V zadnjih letih je postalo zelo priljubljeno, o tetoviranju. Predvidevam, da se je gledanje tetoviranih povečalo tudi odstotek tistih, ki si tetovirane odstranjujejo? Je mogoče tetovažo povsem odstraniti?

Imamo laser, katerega že ime pove njegovo poslanstvo – TattooStar. Ta laser je edini na območju Slovenije in Hrvaške. Z njim uspešno odstranimo temnejše obarvane tetovaže brez brazgotin, za dober rezultat pa mora biti vsaj deset terapij.

Mi lahko zaupate, kakšne so cene estetskih posegov?

Cena povečave ustnic ali zmanjšanja gubic začasnim polnilom znaša od 300 do 350 evrov, trajnim polnilom pa 550 evrov. Cena glajenja gubic pri čemer uporabljamo botulinum toksinom, znaša 250 evrov. Cena odstranjevanja poraščenosti je odvisna od velikosti poraščenosti in znaša od 60 do 200 evrov.

Poseg korekcije nosu in nosnega pretina v splošni anestezijski znaša od 1.800 do 2.700 evrov, poseg povečave dojke pa od 2.900 do 3.300 evrov. Korekcija štrlečih ušes v lokalni anestezijski znaša 900 evrov, v splošni anestezijski pa 1.500 evrov.

Dejstvo je, da bi v murskosoboški bolnišnici potrebovali več tako izkušenih in sposobnih zdravnikov.

Večina mladih zdravnikov, ki se odločajo za vrnitev ali prihod v soboško bolnišnico, je zelo pridnih in zagnanih pri delu. Vedo, da medicinska zahteva nenehno izobraževanje in delo s pacienti. Jaz imam upanje, da se bo v bolnišnici zaposlilo čim več mladih zdravnikov. Sedaj nas je v bolnišnici zaposlenih okoli 80 zdravnikov, vsakodnevno pa opravljamo delo po normativih za 115 zdravnikov. Vse to delamo za naše ljudi, za krajše čakalne vrste. Če bi zdravniki delali po normativih, bi bile čakalne vrste občutno daljše.

Dosegli ste veliko, kaže pa, da imate energije in volje še na pretek. Kakšni so načrti in želje za prihodnost?

Delam, kar mi velevata srce in misel. Delam to, kar me veseli in osrečuje. Meji si ne postavljam. Vsak dan mi prinese kaj novega, prijetnega.

Penovi jedci

Gostilne od Rabe do Drave

Gostilna Marič Sebeborci

V bližini Murske Sobotice, kjer se srečujeta Ravensko in Goričko in kjer so južne meje Krajinskega parka Goričko, so Sebeborci, prekmurska vas sredi čudovitega naravnega okolja. Ko si izletnik v Martjancih ogleda Akvilovo belo lepoto in se napoti proti Moravskim Toplicam, da si pregreje telo in iz udov prežene revmo, lahko usmeri svoje prevozno sredstvo proti severu. Na koncu Martjanec levo, v prvem križišču zopet levo, če je s kolesom, bo popotnik zdaj malo pritisnil na pedala, da bo premagal prvo vzpetino, potem pa samo naravnost do Mariča v Sebeborcih, kjer bo vedno dobrodošel – ob kateri koli uri in kateri koli dan. Da se naje prekmurske hrane. Če pa ravno hoče, mu spečejo tudi pico ali ribo.

Lokal Kakšnih 15 let bo, odkar se pri Maričevih ukvarjajo z gostinstvom. Pred kratkim so lokal precej razširili in temeljito obnovili ter zelo lepo uredili okolico. Imajo dovolj asfaltiranih parkirnih prostorov, tudi za večja vozila. V gostilni imajo prostor za kakšnih 80 gostov in za polovico manj na pokriti terasi, obrnjeni proti jugu. Pohištvo v gostilni je klasično, z otroškimi stolčki in igrali na prostem pa so prijazni tudi do najmlajših obiskovalcev.

Ob obisku Penovih jedcev je bila na mizi vaza s svežo vrtnico, kvačkan prtiček smo obrnili na pravo stran gostje, prstni odtisi s posodic za sol in poper pa bodo obrisani ob kakšni naslednji priložnosti. Od vsega najlepši pa je razgled skozi velike steklene površine na prostrana polja. Za dobrodoščilo so jeseni na terasi domiselno uredili aranžma iz buč.

Čeprav se je ob našem obisku v gostilni zvrstilo veliko gostov, so bile sanitarije čiste in urejene, pravzaprav smo bili prijetno presenečeni, kako lepo urejene so tudi v arhitekturnem smislu. Samo za ogrevanje bodo morali še poskrbeti.

Postrežba Pri Mariču hitro dvigujejo telefonsko slušalko in tako hitro smo se tudi sporazumeli za rezervacijo mize. Prepričali smo se, da je ob nedeljah pri njih kar živahno, sicer pa ob sobotah in nedeljah kosila strežejo od 12. do 15. ure. Odprto imajo vse dni v tednu od zgodnjega jutra do pozne noči.

Menda so bili za prizadevnost že večkrat pohvaljeni, dobili priznanja in celo medalje. Bi jih pohvalili tudi Penovi jedci? Glede na obilico dela so bili verjetno tudi zastoji v kuhinji, zato so bili premori med strežbo posameznih jedi daljši. A vendarle mislimo, da si je za gosta vedno treba vzeti čas, steklenico odpreti pri mizi in naliti kozarce, pa četudi gre samo za vodo.

Hrana Jedilni list je soliden z vrsto dodatki. Glede na to, da se promovirajo predvsem kot gostilna prekmurskih jedi, je zanimivo prebrati vloženi plastificiran list z resnično domačimi jedmi. Med brezmesnimi jedmi ponujajo tudi dödole, slivove cmoke, rezance in trgance z dodatki, med mesnimi pa šunke in meso iz tunke, domače klobase, pa tudi ajdovo in koruzno zlevanko. Posebno pozornost namenjajo ljudem, ki so alergični na gluten, in sicer z običajnimi mesnimi in ribjimi jedmi, prilogami, sladicami in solatami, ki so nekoliko prilagojene, ponujajo recimo govejo juho z zelenjavo, z jedilnega lista pa se ne da razbrati, ali ponujajo k hladni šunki oziroma narezku tudi brezglutenski kruh.

Prepričani smo, da bodo goste kmalu vabili s še večjim poudarkom na zdravo skuhanih hrani, sezonskih jedeh in doma pridelanem živežu. Med tednom ponujajo malice, ob sobotah in nedeljah pa tri vrste kosil, kar vse sproti objavljajo tudi na internetu. Temeljito so se pripravili tudi na novembrsko posebnost – mačtinovo, in sicer so za goste priskrbeli tako race kot gosi.

Penovi jedci smo se tokrat zapodili na obronke Goričkega kar na prvo martinovo nedeljo. Nismo se sicer takoj lotili perjadi, značilne za tovrstne jedilnike, ampak smo v svojem značilnem uživaškem slogu začeli s predjedjo. Ponujeni sta bili dve možnosti – trganci z jurčki in narezek, poimenovan kar po gostilni, torej narezek Marič. V jušnem krožniku so bili prineseni na mizo resnično domači trganci, no, resnici na ljubo, malo so bili rezani, malo trgani. Ampak čutilo se je, da so made in Marič. Preliti so bili z omako iz jurčkov in prijazno potreseni s peteršiljem. Sline so se cedile, a žal samo dotlej, dokler ni užitek prekinila veliko preslana omaka iz jurčkov. Škoda. Kaj pa narezek? Ta jo je pri kritičnih jedcih veliko bolje odnesel. Seveda upravičeno. Mesnine so bile zložene na lesen krožnik, a če bi se kaj preveč upirale, je bilo priloženo ustrezno orožje – nož »z žagico«. Šunka je s svojim odličnim okusom pripovedovala zgodbo, kako so nekoč svinjske krače v prekajevalnici obesili na kavlje in jih pustili v dimu, pa vsaka drva tudi niso bila dobra. Koščka, ki sta se iz zaseke položila na krožnik, sta bila sočna in lepe žive roza barve. Potem pa še koščka vratovine, stisnjena v »rolo«, ki je kulinarika posebnost tamkajšnjega območja. Z okusoma sta se prerivala sol in česen, ampak z nasiljem nista pretiravala. Kroglici iz mletih ocvirkov in zaseke sta bili pika na i. Sira pa bolj da ne bi bilo, tako nemarno so ga zlomili na pol, namesto da bi ga prerežali.

Naročili smo dve vrsti juhe, govejo, kot se za nedeljsko kosilo spodobi, in kmečko ajdovo z jurčki, kot se spodobi za tako gostilno. Za govejo bo kuhar potreboval še kar nekaj vaje. Juha je bila sicer za pojediti, a pravi nedeljski goveji juhi ni segla niti do gleznja. Kaj pa kmečka ajdova juha? Bila je ajda, bili so jurčki, bila so jajca, bil je sesekljan peteršilj, a preveč rdeče paprike, maščobe in zopet – soli. Pa se je nekje v ozadju čutilo, da bi bila kar okusna, če ne bi bilo tistega preveč.

Potem pa se je prehranjevanje nadaljevalo po martinovo. Prijazno so nam ustregli in malo pomešali jedilnika, saj smo želeli pečena račja in gosja bedra. Okusa ene in druge perjadi sta bila konkretna, meso je bilo odlično zmehčano, ravno prav slano, a pogrešali smo hrustljivo kožico. Mlinci so bili nezabeljeni in, zanimivo, povsem neslani, kruhov cmok preslan, rdeče zelje presladko, a hvala za košček pečenega jabolka! Rezina črne redkve, zvita v dekoracijo, je bila imenitna. Za oči. Na drug krožnik so za dekoracijo položili umetelno narezano rdečo redkev, za pojediti pa kos čebulne bržole – boljši vtis bi naredila, če bi bila mehkejša, tudi čebula bi se morala še malo pomuditi nad ognjem – in puranjega zrezka po pariško, pripravljenega na zalogo. Priloženi sta bili kepici razkuhanega riža. Za kakšne jedi je primeren okrogel in za kakšne dolgozrnat riž? No, kuhar se nam je malo odkupil z zrnici črnega riža pa – ker tokrat ni razsipaval s soljo. Sploh se nam je pri tej zgodbi o soli zdelo, kot da bi jo pripovedovala dva kuharja, eden s ščepecem, drugi pa s pestjo. Solata je bila solidna in sveže pripravljena – belo zelje je bilo mehko in drobno narezano, kumare pa so še vedno najboljše, če so tanko naribane in ozete.

In prišel je čas za poobede. Radovedni in neodločni nismo vedeli, ali bi skutili ali jabolčni zavitek. Izprosil smo si košček enega in drugega. In kakšne užitke sta ponudila? Za povprečno oceno. November v naši kulinariki seveda poleg gosi, mlincev in rdečega zelja zaznamujejo tudi kostanjeve jedi, predvsem sladice. In s kostanjevimi rezinami so se tisto martinovo nedeljo poslavljali od svojih gostov tudi pri Mariču. Pohvaliti jih je treba že zato, ker je imela rezina resnično okus po kostanju.

Pijača Ker je ministrica Kresalova dala svojim fantom jasna in odločna navodila, kaj in kako s tistimi, ki bi Martina prehudo slavili z moštom, ki je postal vino, smo bili tokrat tudi penovci bolj jedci kot pivci.

No, nekaj malega smo si vendarle upali privoščiti. Za začetek smo se pustili opogumljati s predlogi o vsebini sodov in buteljčnih steklenic. Svetovanje, h kateri jedi belo in h kateri rdeče vino, je bilo opravljeno brez težav, bolj smo imeli težave mi pri izbiranju med predlogi. Bolj kislo vino tega pridelovalca ali malo drugačno vino kletarja s sosednjega hriba, morda sladko vino traminca ali rumeni muškat, smo bili spraševani. Če imamo že grenko življenje, radi srknemo kapljico sladkega, in rekli smo, naj bo muškat. V pravilno izbranih kozarcih za belo vino smo pijačo dobili na mizo. Pa vohamo, pijemo s kratkimi požirki, potem zopet z dolgimi požirki. V akcijo vključimo še poslednjo brbončico, a to ni rumeni muškat, ni sladko vino, to je kislo vino, nima pravega vonja, nima prave barve. Pa je rumeni muškat, nam je poskušala pregnati sleherni pomislek natakara, ko smo jo poklicali na pomoč.

Še danes bi živeli v prepričanju, da imajo tam pač »takšen muškat«, če nas ob odhodu gostje sosednjega omizja ne bi želeli počastiti s pijačo. Da ne bo preveč podrobnosti: drugi natakara in drugo vino, a govor je bil o isti vrsti vina kot že enkrat tisti dan. Končno rumeni muškat! Kot se spodobi! Pa naj še kdo reče, da ni poleg tiskarskega tudi vinskega škrate.

Cena V poslovnem svetu velja, da sta cena in povpraševanje v nekakšnem prenosorazmerju. Tako bi po tem, kako polna je bila gostilna, lahko rekli, da so gostje tudi s ceno zadovoljni. Klasična nedeljska kosila stanejo od devet do 12 evrov, martinove dobrote pa so bile nekoliko dražje. Meni z raco je stal 14 evrov in z gosjo 18 evrov, je pa bil kar obilen z bedrom in prsmi na krožniku. Za predjedi so nam zaračunali nekaj centov več kot štiri evre. Tako smo jedci okušali, jedli in nekaj malega popili za 18,32 evra na osebo.

Čudovit um, ki je bde

Ko se ni več slišala violina in je njegova knjižnica osamela, me še ni bilo, ne v nikogaršnji ideji, morebiti zgolj v ideji univerzuma. Takrat nama je bilo skupno brezčasje, čeprav naju je ločilo skoraj stoletje. Moral je biti prav blizu, ne kot človek, morda kot glineni vrč, iz katerega bo, kakor pripoveduje perzijski pesnik Hajam, nekoč nekdo natočil vino in se veselil nepretrganosti, cikličnosti življenja. Ta častilec lepe besede obstaja daleč, daleč od linearnosti stvarnega, površinskega sveta, znotraj časa, ki je blizu fantaziji ali pravljici in ga zna v realnosti podoživeti le malokdo. Bi se smejal tem mislim? Poslušam smeh spominov vseživljenjskega učitelja in navdušenega učenca, ki je učiteljeval in bil ravnatelj v več kot 25 različnih krajih Slovenije in drugih predelih nekdanje Jugoslavije.

Andreja Časar

Arhiv Viherjevih hčer

Vseživljenjski učitelj

Miroslav Viher je bil rojen 11. decembra 1904 v Cerknem. Njegov oče je bil višji sodni oficijal (pisarniški ravnatelj) v Bovecu, katerega sinovi so postali izobraženi možje. Cvetko je bil agronom, Danilo pesnik in pedagog, Miroslav pa učitelj, ki si je kasneje prislužil vzdevek »živi leksikon«. Kot zanimivost naj navedem, da je bila njegova nečakinja Breda Pogorelec, raziskovalka slovenske književnosti in predvsem slovenskega jezika.

Ko je Viher prvič prisilno zapustil dom, je imel enajst let. 24. maja 1915 je bila njegova družina, podobno kot preostali prebivalci takratnega »vojnege polja«, soške fronte, obveščena, da se mora umakniti iz mesta. Evakuirali so jih v Bruck ob Litvi, v Dolenjskih novicah (7. september 1916, št. 24) pa leto pozneje izide članek, ki poziva na pomoč goriškim beguncem: »Za naše drage brate gre. Odprimo jim srce v teh resnih, težkih urah in storimo zanje, kar kdo največ more. Danes meni, jutri tebi. Dobro bi bilo, da bi se tudi s priznecem naprosilo prebivalstvo, naj nujno pomaga, ker sila je velika.«

Ko je moral naslednjič prisilno oditi, je bil že sam oče, in sicer plavalase deklice z modrimi očmi, kar je morda spremenilo potek njegove življenjske zgodbe. Lahko bi rekli, da ga je že zgodaj zaznamovalo odhajanje, ki je venomer le poslavljanje od stare zgodbe in prihajanje k neki novi. Tudi od očeta se je moral zgodaj posloviti, njegova mati je ostala sama s tremi sinovi in hčerko. Mama jim

menda ni nikoli prigovarjala, naj se učijo, če pa se niso, so morali prebirati fižol. Otroci so se zmerom spraševali, le od kod jim toliko fižola. To je bila majhna mamina zvižaja, saj so zmerom prebirali en in isti fižol, v katerega so bile nametane venomer nove smeti.

Po osnovni šoli je Miroslav Viher odšel na nadaljnje izobraževanje na učiteljsko, ki ga je pričel obiskovati v Tolminu, končal pa v Mariboru. Bil je zelo nadarjen, saj je v enem letu opravil kar dva letnika. Po končanem učiteljskem je pet let poučeval po različnih slovenskih krajih, prvo službo pa nastopil v Apačah. Ko so iskali devetdeset učiteljev za Prekmurje, se je prostovoljno prijavil in začel poučevati v Benici, kjer je spoznal tudi soprogo.

Po zapisih iz Učiteljskega tovariša (v nadaljevanju U. t.), ki ga pozneje poznamo kot Prosvetni delavec, danes pa kot Šolske razglede, lahko sledimo Viherjevi poti po slovenskih šolah. Dne 15. septembra 1927 v U. t. (letn. '67, št. 34) piše, da je Miroslav Viher premeščen v Ljubno; na začetku šolskega leta 1928/29 je premeščen v Dolnjo Lendavo (podružnica Benica); s šolskim letom 1931/32 je premeščen iz Benice v Loke pri Št. Juriju ob Taboru; s šolskim letom 1932/33 je premeščen iz Loke v Dolino; 22. novembra 1934 (U. t., letn. 74, št. 41) je zabeleženo, da je šel iz Doline v Pince (dolnjelendavski); s šolskim letom 1937/38 iz Pine odide k Sv. Jederti. Leto 1946 pa je pomembno tako za tole zgodbo kot za zgodbo njegovih otrok, vaščanov neke vasi in za mnoge, mnoge zgodbe učen-

cev. Tistega leta se je Viher za stalno naselil v Stanjevcih oziroma je tamkaj ostal vse do leta 1965 ter se nato jeseni 1969. zopet vrnil.

Aleksander Ružič v delu *Kronika osnovnih šol v sedanjih občini Gornji Petrovci* (Murska Sobota, Solidarnost, d. d., 2001, str. 20) zapiše takole: »Šolsko leto 1946/47 je prineslo upravno združitve šol Gornji Petrovci, Adrijanci in Stanjevci. Od 1. oktobra 1946 naprej jih je upravljal upravitelj s sedežem v Gornji Petrovcih. Šola je postala obvezna sedemrazrednica. /.../ Dne 17. februarja 1947 je postal upravitelj Miroslav Viher, rojak s Primorskega, pred vojno učitelj na Benici, sedaj pa učitelj v Stanjevcih, kamor je bil premeščen s šole v Bakovcih. Življenje na šoli se je povsem spremenilo. Učni jezik je postal v celoti slovenski.« O negativnih razmerah, slabem poznavanju slovenskega jezika prekmurjskih učiteljev tečaj za Prekmurce domačine (Učiteljski tovariš, 12. 6. 1924, letn. 64, št. 24). Pravi, da se prekmurjski domačini »tovariši in tovarišice« shajajo dvakrat na teden in učijo pismene slovenščine ter s tem želijo vsaj malo popraviti to, za kar so jih prikrajšale prejšnje razmere. Zato ne preseneča, da so v tistem obdobju na območju Prekmurja iskali 90 slovensko govorečih učiteljev, ki bi povzdignili raven slovenskega jezika. Miroslav Viher je postal eden izmed njih. V Stanjevcih je ves čas izvajal kombinirani pouk, tako je učil dopoldne in popoldne. Sprva je poučeval vseh osem razredov, s šolskim letom 1952/53, ko so višji

Tri generacije (od leve): Miroslav Viher s sinom Jožetom, zeto Jožetom in vnukom Denisom

razredi začeli obiskovati šolo v Gornjih Petrovcih, pa štiri nižje razrede.

Duhovni mecen

Aleksander Ružič v opombah (str. 42) k svoji knjigi pripiše, da je do zaključka šolskega leta 1962/63, v času, ko je bil ravnatelj šole v Gornjih Petrovcih, Miroslav Viher »šolsko kroniko vzorno in obširno pisal«. Kot je bil vzoren pri pisanju, tako je bil vzoren tudi, recimo, pri vzdrževanju urejenosti svojega bivalnega kotička. Ljubil je urejenost, tovrsten občutek za red pa izhaja le iz njegovih lucidnih misli in na tak način zmerom znova pripomore k vzpostavljanju vesoljnega ravnovesja. Kaos rodi kaos, neravnovesje, zadovoljen in stabilen posameznik pa zmore biti duhovni mecen. Miroslav Viher je usmerjal mlade ljudi v študij, jih navduševal za izobraževanje ter hodil celo

po domovih učencev in pričeval starše, da si nadarjeni zaslužijo nadaljnje izobraževanje. Življenjski pozitivizem je prenašal na mlajšo generacijo, za najvišji vrhlini pa postavljali svobodo in možnost, da človek v popolnosti izkoristi vse svoje zmožnosti, kot jih je on sam v procesu učenja. Ivo Orešnik (prvi ravnatelj Osnovne šole III v Murski Soboti) mu je in memoriam zapisal (Prosvetni delavec, 7. 9. 1979, letn. 30, št. 13, str. 11): »Obladal je vsa filozofska področja, marksistično gledanje na družbo in življenje pa je bila osnovna filozofija njegovega življenja. Svojega bogatega znanja in sposobnosti ni ne razkazoval niti dokazoval, razdaljal pa se je na veliko vsem, ki so z njim živeli in sodelovali, zlasti svojim učiteljskim sodelavcem in ljudem svoje soseske ter mladini. Smisla življenja ni videl v borbi za materialne dobrine, njegov življenjski ideal je bil: ostati skromen in naraven. Ko bi nam ob slovesu mogel razdeliti svoje ogromno duhovno bogastvo!« Celotno življenje je razdaljal svoje znanje, sam pa ni prišel do univerzitetne diplome. Ne da tega ne bi zmožel, temveč zato, ker mu zgolj papirnata listina kot dokazilo neke globine ni pomenila čisto nič. Med službovanjem se je sicer vpisal na Pedagoško fakulteto v Mariboru, vendar je že po kratkem času ugotovil, da mu tamkaj ne morejo dati nečesa, česar že ne bi imel. Morda bo v tem postmodernističnem kalupu izraz tega človeka, ki je bil neverjetno navdušen učenec, koga navdihnil in na tak način odvrnil od vztrajanja v enobarvnosti koščkov družbene sestavljanke. Eni so pač unikatni in večni, drugi pa sence, ki jim sledijo.

Vsestransko aktiven knjižni molj

Stanjevska šola je bila vrsto let Viherjev dom. Domačnost si je ustvaril s polnimi policami knjig. Zares je bil knjižni molj in je ob knjigah predsedel ure in ure. Bral je čisto vse, od leposlovnih do filozofskih del, priročnike za učenje tujih jezikov, tujejezične časopise, bodisi znanstvene bodisi poljudne. Imel je bogato in pestro knjižnico, vsako knjigo pa je našel tudi v temi, saj je natančno vedel, kje je. Najstarejša hčerka Božena se s študija biologije na ljubljanski fakulteti spominja, da so imeli v šolski knjižnici pet ali šest izvodov neke knjige, ki je bila poglavito čtivo za študij in se je ni dalo nikjer dobiti. Ona sama pa je imela svoj izvod, ki ga je prinesla iz domače zbirke. Ob literaturi za odrasle je našel čas tudi za pravljice, ki jih je ob večerih pripovedoval svojim otrokom. Pósedli so se mu na krilo ali kar po tleh, on pa si je verjetno kar sproti izmišljeval neskončno dolge zgodbe. Razveselil se je kakšne dobre partije šaha in križank, ki jih niti ni reševal, temveč kar »pisal« in to, jasno, v rekordnem času. Ni potreboval leksikona, saj je bil sam, kakor so ga poimenovali, »živi leksikon«.

Med drugo svetovno vojno je bil z družino izseljen iz kraja Skorno (Šmartno ob Paki) v Baro pri Bosanskem Petrovcu. Med vojno je ogromno pretrpel, kar mu je verjetno še bolj izostrilo čut za prepoznavanje lepih stvari in lepote v ljudeh. V Imotskem je, recimo, na glavi nosil 50-kilogramske vreče z moko iz mlina; in to 50 kilometrov daleč. Po štirih letih izgnanstva je dočkal osvoboditev v Virovitici, nakar se je vrnil v Šmartno, vendar

Učenci in učiteljski zbor pred šolo v Gornjih Petrovcih. Miroslav Viher sedi četrta z desne.

Sad goričkimi otroki

prav kmalu zopet prišel v Prekmurje ter ostal do leta 1965, ko sta se z najmlajšo hčerko Stanko preselila v Čekovnik nad Idrijo. Na idrijskem območju je poučeval med letoma 1965 in 1969, ko se je vrnil v Prekmurje, je zaradi pomanjkanja učiteljev tudi tukaj znova priskočil na pomoč. V učiteljskem poklicu je preživel 46 let, upokojil se je sicer leta 1960, je pa delal še enajst let po upokojitvi. Poučeval je v več kot 25 različnih krajih Slovenije, torej jo je prepotoval po dolgem in počez. Po tujih državah je potoval le z literaturo, z beograjskim znanstvenim časopisom Galaksija, italijanskimi leksikoni, z Beethovenom in Mozartom, v svet elementarne fizike. Zadnja leta življenja, ki jih je preživel v Murski Soboti, je posvetil učenju matematike, saj je menil, da je bilo to področje, ki ga nikoli ni dobro obvladal. Poleg matematike se je začel takrat učiti še arabski jezik. Aktivno je obvladal pet evropskih jezikov, in sicer angleščino, francoščino, italijanščino, nemščino in španščino.

Bil je vsestranski učitelj, otroke je poučeval celo glasbo, navsezadnje je bil nadarjen glasbenik, nekaj prva violina mariborskega orkestra. Ljudje se spominjajo, kako čudovito ga je bilo poslušati. Prav tako je oboževal petje, njegovi otroci so zmeraj peli, in če niso, se je že zbal, da so bolni. Ko se je vračalo petje, sta se po njegovem mnenju vračala tudi zdravje in dobra volja.

Obenem je odigral pomembno vlogo pri tem, da je šola v Gornjih Petrovcih postala šola in ne tovarna. Ko so imeli nekateri ideje o tovarni, je temu odločno nasprotoval. Bil je eden izmed najaktivnejših učiteljev, tako v šoli kot zunaj nje. Na njegovi Vprašalni poli za ocenitev učitelja za šolsko leto 1960/1961 piše, da »ima sam 15 raznih funkcij. Je član obč. SDZL, preds. komisije za družb. upravljanje, preds. Sveta za šolstvo ObLO, preds. komisije za štipendije ter še član več drugih organov«. Na poli za ocenitev za šolsko leto 1958/59 piše, da je leta 1957

prejel red dela III. stopnje, zabeleženo pa je tudi, da vsak teden v zavodu, v katerem je stalno zaposlen, opravi po 18 ur honorarnega dela: »Je pravi ljudski učitelj, saj se vaščani in ljudje s širše okolice obračajo nanj za različne nasvete. /.../ Je razgledan učitelj. Pozna starejšo pedagoško literaturo in spremlja vsa novejša dogajanja, sam jih sicer manj uvaja v svojo metodo dela, tem rajši pa razpravlja o vsem z mlajšimi učitelji in prenaša na njih svoje bogato znanje in bogate izkušnje.«

Štiri hčere o očetu

Poleg tega, da se v njihovi hiši ni zgolj pogovarjalo, temveč je vključno s tem potekala

Pred šolo v Stanjcvih (današnji kulturni dom) s hčerkama Majdo (levo) in Stanko

tudi posebna komunikacija s petjem, je bilo, s tihim dogovorom – očetovim posebnim žvižganjem – prepovedano kakršnokoli obrekovanje. Če bi začele po »bajbe čenčati«, bi jih s tem žvižgom ustavil. Nikoli se doma niso pogovarjali o denarju oziroma o morebitnem finančnem primanjkljaju. Čeprav časi niso bili rožnati, temveč črni ali beli, sploh težki časi za življenje na vasi, oče svojih otrok ni obremenjeval s pogovorom o denarju. Niti jih ni obremenil s težkim delom otroka hlapca, s katerim so starši svoj podmladek tedaj bremenili, da bi lažje

shajali. Otroci pa so namesto igre domov prinašali razbite prve sanje, nekaj denarja ali hrano ali so bila samo ena lačna usta manj pri hiši. Je pa tale oče svoje hčerke večkrat poslal, da so šle pomagat kmetom pri kakšnem kmečkem opravilu, za kar pravijo, da so mu hvaležne. Nabrale so si izkušnje, obenem pa je čas na vasi zato tekel hitreje.

Hčerke Majda, Mara in Stanka pripominjajo, da je povedal, ko je želel biti malo sam ali morebiti kaj v miru postoriti, čarobni stavek, ki jih je pregnal od doma in so se največkrat vrnile šele zvečer: »Danes pa bi lahko ene računčke ponovili.« Kakor je bil doma popustljiv oče,

pri domov ob deseti uri. Krepko je že zamudila in je bila prepričana, da oče že spi. Vendar se je zmotila. Oče ni spal, videla ga je, kako bere italijanske šale in se smeji. Ker jo je zunaj zeblo, je bila primorana vstopiti v hišo. Vprašal jo je, ali se nista zmenila ob desetih. Ona pa mu je povedala, da ji ni omenil, če zjutraj ali zvečer ob desetih. Oče pa je pritrdil, da sta se zares pomanjkljivo dogovorila.

Najstarejša hčerka, Božena, se spominja očetove življenjske prepričanosti, ki mu je narokovala, da lahkotnim, otroškim mislim fantazije ne »pristriže kril«. Fantazije ji ni vzel niti, ko je bila že malo starejša in je želela žametno maturitetno

Miroslav Martin Viher (1904–1979)

velik pohodnik, kamorkoli je šel peš, največ iz stanjevske šole do tiste v Ženavljah.

Šafran ga opisuje kot družabnega, preprostega, skromnega človeka, ki je zmerom znal dati dober nasvet. Najbolj mu je ostal v spominu učiteljev stavek: »Sitemu ne moreš dopovedati, da si lačen.« Zavzemal se je za ljudi, ki so živeli v revščini, ki jo je v življenju sam doživel ob mnogih selitvah in predvsem med drugo svetovno vojno.

Kot učitelja ga ima v spominu kot strogega, ki je znal kaznovati nagajivost, vendar se ni nikoli izživljal nad otroke. Pripominja, da je imel sam nekajkrat priložnost postati njegov namestnik. Razmere so bile take, da je moral Viher včasih s stanjevske šole za kakšno uro učiti v Ženavljah, Šafran pa je takrat svoje sošolce v Stanjcvih učil poštevance ali z njimi vadil branje. Januarja 1962 so šolo v Stanjcvih ukinili, Viher pa je pričel poučevati nemščino na petrovski šoli ter bil tamkaj tudi ravnatelj.

Na začetku sta bila mentor in učenec, kasneje že prijatelja.

Vsestranski pedagog mu je pomagal pri matematiki, ko je potreboval pomoč v srednji šoli. »Bil je izjemen pripovedovalec. Najraje sem poslušal njegove življenjske zgodbe o begu, vojni in bedi. Ogromno njegovih besed mi je ostalo v spominu in sem jih sprejel kot smernice, kako naj se v življenju znajdem in učim.«

Navsezadnje

Če izhajam iz prepričanja Lojzeta Kovačiča, da je vsaka fiktivna misel že nadaljevanje lastnega izkustvenega sveta in se torej resnični in izmišljeni svet prepletata, si ne morem kaj, da ne bi molčecemu biografskemu junaku dodala, ne fiktivni, temveč subjektivni element intime. Navsezadnje je Miroslav Martin Viher del mojega otroškega, posredovanega spomina. V zadnjih vzdihljajih svojega učiteljevanja je postal prvi sodelavec moje mame. V nekaj mesecih sta skupaj doživela marsikatero prigodo, on pa ji je prišepnil mnogo »dalekovidnih« idej.

Ustanovitelj Pohodnega društva Miroslava Viherja Marjan Šafran

Sprva je bila le ideja o pohodni poti, ki se je porodila Marjanu Šafranu na sprehodu s psičkom. Ker je planinski vodnik, je začel označevati pot okoli vasi Stanjevci. Sovasčani so ga začudeno spraševali, češ kakšne čačke riše po drevesih, danes pa so del njegovega projekta. Izvedli so pohod »Pout pod noge za zdravo srce«, ki se je začel in končal pri današnjem Kulturnem domu Občine Gornji Petrovci, nekdanji stanjevski šoli, v kateri je bival Viher. Po prvem pohodu je nastalo, junija 2008, Pohodno društvo Miroslava Viherja. Marjan Šafran pravi, da so društvo poimenovali po Viherju, ker je bil zadnji stanjevski učitelj, pripadal je tej osnovni šoli in otrokom, obenem je bil cenjen med vaščani. Bil pa je tudi

Nadarjen glasbenik, ki je najraje zaigral na violino, tokrat s harmoniko. Na fotografiji (od leve) je s sinom Jožetom in njegovim dekletom ter hčerkama Majdo in Maro.

Viherjevi otroci in vnuk – od leve Stanka, Božena, Štefan, Radovan, Mara in Majda

Dalia Schöntag - Klein

Murska Sobota - Izrael

JE RINGIŠPIL

Dalia, izraelska hči prekmurskih staršev

Po agoniji Židov v Evropi so se preživeli večinoma odselili v novonastalo državo - Erec Israel (Izraelska zemlja). Med njimi sta bila tudi Sobočana Terezija Pollak in Leopold Schöntag. Kot turistka pa je tokrat prvič prišla v mesto svojih staršev njuna hči Dalia. Priimek Klein je prevzela po svojem možu Ješaujemu, romunskem Židu.

Kaj doživljate, ko se sprehajate po Soboti?

»Občutki so nepopisni. V tem kraju so živeli moji predniki. To je mesto mladosti mojih dragih staršev. Prvič stojim tukaj (solze v očeh). Iz pripovedovanj staršev in stricev sem dosti slišala o Murski Soboti in krajih ter ljudeh od Beltincev do Lendave. Naši sorodniki so živeli še v Lendavi in Črenšovcih.«

Potem pa ... Endlösung.

To pomeni končno rešitev židovskega vprašanja. Natrpani živinski vagoni ljudi. Strah. Auschwitz. Milijoni pobitih Židov. To je bil začetek konca židovske kulture v Evropi. Židje so namreč ogromno prispevali k bogati umetniški, ustvarjalni dediščini Evrope.

Tam, v koncentracijskih taboriščih, je umrla večina Dalijinih sorodnikov, vsi dedki in babice. Spomin na nje so ohranjene črno-bele fotografije, ki jih Dalia, ženska srednjih let z evropskim značajem, pogosto vzame v roke. Oče ji je umrl pred dvajsetimi leti. Njena mama, poslednja prekmurska Židinja v Izraelu, ki je letos praznovala devetdeseti rojstni dan, se še vedno zelo živo spominja številnih prijetnih dogodkov v panonskem mestecu. Morda se ji porajajo vprašanja, kako bi tekla njena življenjska pot, če ne bi bilo tako, kot se je zgodilo leta 1944, ko so na hišne duri zgodaj zjutraj potrkali civilisti in dva madžarska vojaka. Morali so se v naglici obleči, oditi z njimi. Vrnilo se je zelo malo deportirancev.

Srečanje sorodnic

Dalia je med svojim obiskom v Sloveniji prvič srečala svojo sestrično, očetovo nečakinjo, Nadico Fabič - Pečnik, Sobočanko, ki živi na Ptuju. Navdušenje ob njenem srečanju je bilo nepopisno. Vsaka na svojem koncu sta si že od nekdanj želeli, da bi navezali sorodstvene vezi. Tokrat jo je Dalia našla s pomočjo prekmurskih prijateljev in pri njej potrkala na vrata.

Dalia, kaj ste vi? Ste Židinja, Izraelka, Evropejka, ste morda Slovenka, Jugoslovanka?

»Sem vse to, kar ste našli. Židje smo Evropo naseljevali od rimskih časov naprej. V Izraelu nas danes živi velika večina tako kot Evropejci in se obnašamo tako, kot da smo v Evropi. Po veri smo izraelske veroizpovedi. Smo edina nacija na svetu, ki smo ene vere in ene narodnosti. Starši so leta 1948 z eksodusom brez vsega prispeli kot jugoslovanski Židje v obljubljeno deželo. Nasedli so se v puščavi in začeli obdelovati zemljo. Takrat sta imela oče in mama prvega sina Erana, rojenega v Murski Soboti. Ker se nekajmesečni bratec ni privadil na klimo in slabo hrano sredi puščave, je umrl. To je zarezalo še eno rano v našo družino.«

Vsi prišleki v Izrael so morali sprejeti hebrejski jezik, ki je fenomen med jeziki. »Po pisavi se povsem loči od drugih jezikov. Po izgovorjavi je naš jezik soroden arabščini.« Dalia tekoče govori hebrejsko, angleško, jidiš, madžarsko, nemško, hrvaško in romunsko. Njen mož je namreč sin romunskih Židov, ki so ravno tako prišli v Izrael po nacizmu in v begu pred komunizmom. Iznajdljivost v trgovskih poslih in znanje jezikov so specifičnost Židov. Prav zaradi tega in solidarnosti v družini jim je omogočen dober napredek v družbi. Židje so v diaspori stoletja živeli ne le

zunaj »svoje« zemlje, ampak so jim evropske zakonodaje pogosto onemogočale lastništvo zemlje, kar jih je verjetno prisililo, da so se uveljavili kot trgovci, bančniki, zdravniki in v drugih svobodnih poklicih. S prihodom kapitalizma so bili Židje enostavno bolj opremljeni za način produkcije, zato je med njimi tudi velik odstotek znanstvenikov in umetnikov.

Omenili smo jidiš. To je jezik, ki je v Evropi izumrl. Predvsem v vzhodni Evropi je bil to jezik, ki so ga govorili Židje. Jidiš se je razvijal ob Porenju, Alpah, Podonavju, Polabju, vse do Poljske in Ukrajine. Vsebuje slovanske, nemške, romanske izraze, ki izvirajo iz italijanščine, latinščine in vlaških jezikov Balkana.

Dalia se je tujih jezikov učila od staršev in otrok, s katerimi se je igrala. Priseljenci so ohranili jezik, od koder so prišli. Njena mama Teruška vsak teden dobiva nemško revijo Neue Post, vsak dan madžarski časopis, prebira pa tudi Vestnik in Pen.

Mursko Soboto je do svojega prvega obiska poznala le iz pripovedovanj.

Dalia, se spominjate zdaj že pokojnega strica Rudija, ki je, skoraj stoletnik, z menoj spregovoril v čisti prekmurščini? »Da, vsi smo se čudili. Imel je dober spomin za jezik in dogodke, povezane z otroštvom. Kot pravi pregovor, noben galeb ne pozabi kraja in oglašanja tistih galebov, kjer se je rodil. Galeb se v ta kraj vrača, toda Rudi nikoli več ni prišel v Prekmurje. Ostali so spomini na pokojno ženo, sina in starše. Ne vem, kako je to prenesel, preživel. Prav tako moji starši nikoli več niso prišli v ta kraj. Njihove misli in besede pa so se sprehajale po zeleni močvirni ravnici in po mestu z nizkimi trgovinami in velikimi izložbami.«

Izrael, Palestina, Kanaanska dežela kot obljubljena dežela

Vse to so imena za eno ozemlje. Današnji Izrael je nastajal dolgo obdobje. Judje so kar dva tisoč let čakali na to ozemlje, kjer so živeli, ko jih je Mojzes odpeljal iz Egipta. Nato so jih Rimljani, še prej pa Babilonci, po zavzetju Palestine kot sužnje naselili po imperiju, vse tja do Španije. V evropski zgodovini pa so se vrstili številni pogromi nad njimi.

»Židje smo vedno čutili Jeruzalem kot naše sveto mesto. S sionističnim gibanjem konec 19. stoletja se je ta zavest še poglobila in mnogi so se začeli priseljevati v Palestino, ki se je po letu 1948 preimenovala v Izrael. Vsem Židom, ki so se izselili iz takratne Jugoslavije, je bilo nacionalizirano imetje in odpovedati so se

Dalia pred nekdanjo gostilna Fana v Črenšovcih, kjer z t. nekoč živeli sorodniki Pollakovi.

morali državljanstvu za sebe in za vse morebitne svoje potomce. Tako je naša družina od osamosvojitve Slovenije še vedno v denacionalizacijskem postopku. Zaprli so nam vrata do tega, kar nam pripada,« je razlagala z ogorčenostjo.

Izrael pa je sprejemal vse Davidove sinove z vsega sveta. Danes govorimo o multikulturalnosti znotraj judovstva.

Dalia Klein ima tri otroke. Oded je še samski, sin Arnon je poročen s potomko staršev iz Maroka in Sirije, hčerka Ivnat pa z Judom iz družine, ki je v Sveti deželi ostala iz časov Kristusa. Ne pozabimo, da je tudi ta bil Jud. Torej pravi »mišmaš« identiteta in jezikov. Čeprav jih je dva tisoč let v diaspori vera ohranjala enotne, so vseeno ohranjali navade (kulinarika, glasba, oblačenje ...) kultur, ki so jih prinesli s sabo. Pri Daliji v Izraelu smo se prepričali, da izvrstno pripravi golaž, filano papriko, gibanico in drugo pecivo, dunajske rezke, ampak nikoli iz svinjskega mesa. To v židovski prehrabeni tradiciji ni košer, torej ni v skladu s starozaveznimi predpisi.

»Je čas ljubezni in čas sovraštva, čas vojne in čas miru.« (Pridigar, Stara zaveza)

Toda na območju današnjega Izraela že nekaj tisoč let in miru. Napetost med verami, različnimi narodi in političnimi interesi je močnejša kot življenje v miru. V bistvu so vsi, tako Judje kot muslimani in kristjani, po veri Abrahamovi potomci. Res pa je, da se nihče ne vpraša, kaj se je v resnici dogajalo v večini arabskih držav z ustanovitvijo judovske države. Arabci so jih naglani iz svojih držav, češ zdaj imajo svojo deželo in naj ne motijo islamskega sveta. Ravno ti danes demonstrirajo - smrt Izraelu. Kje je torej logika? Vsi živeči Palestinci v Izraelu pa so enakovredni državljani kot Židje, obiskujejo univerze, hodijo v službe, dobivajo podpore in imajo svojo kulturo.

Odkrivala je stare vezi

Med potepanjem po Prekmurju je Dalia obiskala številne znane ljudi, nekatere Žide, obiskala je kraje, kjer so živeli njeni sorodniki in tisti, ki so bili kot hlapeci ali hišne pomočnice zaposleni pri njenih prednikih. Tako se je ustavila pri Jožetu Frimu v Dokležovju in tudi pri doktoru Arpadu Norčiču, namreč njegova mama je bila prijateljica njene mame.

V Črenšovcih pa še vedno stoji hiša, kjer je bila slavna gostilna Fane Pollak (po vojni gostilna Sabo). Fana je bila namreč sestra njenega dedka Samuela. V Lendavi se je fotografirala pred Baderjevo meščansko hišo. To so bili sorodniki po njeni babici. V Murski Soboti ji je Ernest Ebenšpanger pripovedoval o predvojnem obdobju, ko se je igral skupaj z njenim bratrancem, ki je zgorel v krematoriju.

Takšno je pač židovsko življenje, povsod najdeš sorodnike ali vsaj kamne, ki ti kažejo na to, kaj lahko prinesejo čas in dogodki. Zločini se lahko oprostijo, pozabiti pa ne morejo, a dobra dela ostanejo. S temi besedami se je strinjala Dalia, kar v hebrejščini pomeni dar.

Vse do potankosti si je zapisovala, kar ji je povedal Ernest Ebenšpanger, otroški prijatelj njenega bratrca iz Zvezne ulice.

Velika kuharska mojstra postregla s številnimi majhnimi skrivnostmi

Nekdo je moral narediti vse prav, da je šla fritatna torta zlahka iz skled.

Ste že kdaj poskusili ocvrti paradižnik? Tudi večina tečajnikov je to počela prvič.

Tečajnike je na koncu pričakala slovesno pogrnjena miza, za katero so poskusili vse, kar so tisti večer skuhal in spekli.

Double D – dvakrat dobro

Ko so v Termah 3000 v Moravskih Toplicah prvi tečaj kuhanja za širšo javnost naslovlili Double D, so pri tem mislili na začetnici imen kuharskih mojstrov Danila Kozarja in Danila Čurmana, ki sta prevzela vodenje tečaja. Že po prvem srečanju pa se je izkazalo, da sta vrhunska kuharja, prvi v hotelu Termal, drugi v Ajdi, tudi zagotovilo, da bo vse, kar bo nastalo v Ajdini kuhinji, dvakrat dobro, pa čeprav bodo imeli kuharice v rokah tečajniki.

Na prvem izmed štirih srečanj se je zbrala deveterica željnih novih kuharskih spoznanj, večina jih je prišla z namenom, da izpopolni svoje znanje kuhanja s kakšno fine-

so in novo jedjo, s katero bodo presenetili svoje domače, bilo pa je tudi nekaj takih, ki se poklicno ukvarjajo s kulinariko. Na koncu so vsi priznali, da so izvedeli toliko novega, da si ni bilo lahko zapomniti vsega.

Oba Danila sta si za prvič zamislila jedilnik, ki se je začel s hladno predjedjo in juho, nadaljeval z glavno jedjo in solato ter sklenil s sladico, in kot sta pojasnila, se bosta takega sistema bolj ali manj držala tudi naprej, saj je število tečajnikov ravno pravišnje, da posameznik vedno poskusi pripraviti drug del menija. Tokrat so si trije pari in ena trojka razdelili tunino pašteto s sardelnimi fileji, beluševu juho s perutnino, kunčiji hrbet v čebulni omaki,

k čemur sta spadali še fritatna zložanka in krompirjeva solata s koruzo, ter orehovo strjenko s sadjem. Vse jedi sta mentorja pripravila že vnaprej in jih mojstrsko dekorirane postavila na ogled, da so tečajnikom služile kot vzorec in jih izživale, naj se resno lotijo dela, če hočejo na mizo postaviti vsaj kaj približno podobnega. A že prav od začetka sta bila učitelja darežljiva z nasveti in pomočjo, tako da praktično ni moglo iti nič po zlu in tudi ni šlo. Med pripravo jedi sta vsakemu kuhajočemu dobronamerno gledala pod prste, ga po potrebi usmerjala in kazala profesionalne kuharske prijeme, vseskozi pa sta iz rokava stresala tudi razne majhne skrivnosti, ki ločijo odlično kuhinjo od dobre. Med drugim sta večkrat poudarila, kako pomembno je za okus jedi, da pri kuhanju uporabljamo čim več naravnih sestavin, denimo doma narejeno jušno osnovo za juhe in omake, hkrati pa sta tečajnikom skušala izostriti tudi čut za estetiko na krožniku, saj je dostikrat tako pomembno kot okus to, kako je jed postrežena.

O tem je še več povedal sommelier Marjan Krenos, ki je udeleženec tečaja, potem

ko so posedli za slovesno pogrnjeno mizo, da bi preizkusili svoje mojstrovine, uvedel v svet pravega kombiniranja hrane in vina. Njegova priporočila je bilo mogoče preizkusiti kar takoj, saj je k vsaki jedi postregel tudi z izbrano kapljico. Po izdatni večerji pa je sledil povzetek večera. Tečajniki so imeli nekaj pomislekov le glede tega, ali bodo kdaj našli toliko časa, da bodo pripravili tako obsežen meni, na splošno pa so svoje vtise strnili v oceno odlično, vrhunsko, zelo poučno. S pohvalami nista skoparila tudi kuharska mojstra. Danilo Čurman je dejal: »Zelo sem zadovoljen s tečajniki, če bo šlo tako naprej, se bodo po mojem mnenju še veliko naučili.« Danilo Kozar pa je dodal: »Tečajniki so me presenetili s svojim zavzetim sodelovanjem, bili smo prava družina. Tudi jedi so bile na koncu okusne in lepe na pogled. Kakih posebnih težav nisem opazil, morda je bilo na začetku nekaj zadržanosti, ki smo jo skupaj premagali. Tudi če so bile kje manjše težavice, denimo pri dekoraciji, bo to doma gotovo šlo lažje, kjer jim ne bo nihče gledal pod prste.«

Pravijo, da je treba pri kuhanju domišljivi pustiti prosto pot, enako velja za dekoriranje.

Preprosto: Mmmmmmm

Pred začetkom dela so si tečajniki naloge razdelili, nato pa je lahko vsak pomagal pri pripravi jedi drugih.

Sladica, ob kateri so pocedijo sline in naužije oko.

Priprava mesno-zelenjavnih zvitkov ni ravno preprosta, zato je bil dragocen vsak nasvet Danila Kozarja.

Vmes je bilo treba še kaj preveriti pri mentorju Danilu Čurmanu.

Ivanka Klopčič iz Murske Sobote

Karpati – Ro

Na vzhodni del Balkanskega polotoka so nas zvalili Karpati. Sto kilometrov dolg, z gozdovi in travo poraščen gorski masiv se kakor hrbtnica razteza po sredi Romunije. Dežela na stičišču pravoslavnega in katoliškega sveta, ki jo je zaznamovalo sobivanje mnogih narodov, a tudi dolgoletno turško in komunistično zatiranje, ohranja kulturno bogastvo, ki je v lepem sozvočju z naravo.

Moja potovanja so običajno povezana z gorami in bolj ali manj zahtevnimi vzponi. Čeprav sem upokojenka, se še kar dobro spopadam tudi z zahtevnejšimi turami. Med letošnjimi izzivi so bili tudi romunski Karpati. Na vrhu Moldoveanu, najvišjem vrhu Krpatov v pogorju Fagaras, sem ponosno dvignila romunsko zastavo. Vendarle se je bilo pred fotografiranjem najprej treba povzpeti na vrh!

Cerkve v Maramurešu odlikuje harmonija lesa, kamna, poslikav, ljudske umetnosti in duhovnosti.

Prizori konjskih vpreg, kopic sena in perjadi na dvoriščih vzbujajo nostalgijo po starinskem Prekmurju. S hlodi naloženi vagoni, rudniške stavbe, žitna polja in bogati gozdovi so razlogi za hitro doseženo včlanitev v Evropsko unijo. Odlična surovinska baza in trg z 22 milijoni kupcev privlači tuji kapital, neokrnjena narava, kulturni spomeniki in bogata preteklost so obet turističnega razvoja. Po padcu Ceaucesca leta 1989 je Romunija odprla meje in uredila odnose s sosedi. Nekdaj prazne trgovine so založene, obnavljajo se središča mest in gradijo nove ceste. Razmahnil se je tudi »črni trg«; podobnost jezika olajšuje tihotapske zveze predvsem z Italijo.

Romanski jezik v Podonavju

Rimski cesar Trajan si je na koncu prvega stoletja podredil Dacijo, rodovito deželo ob spodnjem toku Donave. Osvajanja so upodobljena na Trajanovem stebru v Rimu, v džerdapski soteski je v skalo vklesan zapis o pohodu. Osva-

jalci so se pomešali z Dačani, jim pustili romansko kulturo, jezik in kot pisavo latinico.

Po zatonu Rima so šli čez Podonavje Gepidi, Huni, Avari in Slovani, pri vladanju so se menjavali Madžari, Otomani in Habsburžani. V 13. stol. so se zaradi rudarstva začeli priseljevati Nemci – Sasi. Kljub tujim vdorom in bojem za oblast se je romanski otok na Balkanu ohranil. Predvsem zaradi gozdov in gora, kjer je kmečko prebivalstvo našlo zaščito. Romuni si pripisujejo vlogo branika, ob katerem so se razbijali turški vdori v osrčje Evrope.

Nemškega princa Karla I. je plemstvo leta 1866 imenovalo za prvega romunskega kralja. Vladal je 49 let, njegova rodovina Hohenzollern je oblast obdržala do leta 1947. Obe svetovni vojni je Romunija s spretnim zasukom k zmagovalcem končala s povečanjem ozemlja in leta 1918 dosegla združitev vseh Romunov v eni državi. Prebivalstvo je poskočilo s 7,5 na 16 milijonov. Nasprotja med Romuni in največjo madžarsko manjšino še tlijo. Naj-

lepša mesta Sibiu (Hermanstadt), Brasov (Karlstadt) in Sighisoara (Schässburg ali madž. Segervar) so nastala pod nemškim vplivom. Mešanica narodov se kaže tudi v verski sestavi, 87 odstotkov pripada pravoslavni cerkvi, drugi evangeličanski in katoliški.

Cerkve v Maramurešu

Na severozahodu ob meji z Ukrajino, v pokrajini Maramureš, ima vsaka vas vsaj eno cerkev. Očarljive, lesene in z lesom krite stavbe so zlate s podleželskim okoljem. Notranjost odlikujejo poslikani stropi, barviti ikonostasi, kupole z linami, biblični prizori, izrezljani stoli in preproge. Posebnost so z izvezenimi brisačami

okrašene podobe svetnikov. Natrpanost motivov in barv deluje privlačno. Za pravoslavje je značilno prižiganje sveče zaradi dima opravlja zunaj. V gornji nivo zataknjena sveča pomeni prošnjo za žive, v spodnji spomin na mrtve. Večina lesenih cerkva je pod zaščito Unesca. Oglejmo si ljubke stavbe v vaseh Surdesti in Budesti in se ustavimo ob mlinu, kjer deluje naravni »pralni stroj« – v lesenem koritu vodni curek vrtniči oziroma splakuje perilo. Mlinar nam ponudi »horinko« in »palinko«, soseda nas povabi v hišo. Notranjost je okrašena podobno kot cerkev: vezene brisače okrog svetih podob, preproge iz ovčje volne, prtiči ...

Dvorec Peleš, rezidenca kraljeve družine iz 19. stoletja, gradbena mojstrovina, ki v notranjosti ohranja izjemne dragocenosti.

Živobarvni, domiselno poslikani nagrobniki v Sapanti obiskovalcem povedo, kakšen poklic je opravljal pokojnik.

Središča mest, ki so jih zasnovali nemški priseljenci v srednjem veku (Brasov, Sibiu, Sighisoara, Alba Julia ...), ohranjajo srednjeveški videz. Osrednji trg v Brasovu s črno cerkvijo.

nunija

Veselo pokopališče

Leta 1935 je domačin nagrobnik poslikal z motivom poklica, ki ga je opravljal pokojnik. Nastala je tradicija. Na visokih lesenih nagrobnikih so na živo modri osnovi barvne podobe, ki kažejo, kaj je pokojni v življenju počel. Sledijo priimek in ime, duhovit opis, letnica rojstva in smrti. Živopisano pokopališče je v Sapanto, vas ob ukrajinski meji, prineslo turizem. Stojnice ponujajo lesene igrače, vezene in kvačkane prte, a tudi azijski kič. Veliko je novih lokalov, kjer se v vročini čez trideset stopinj najbolj prileže domače pivo Ursus.

Gabriel, je dejal, da so jih zgradili s sredstvi Evropske unije. Na račun treh skladov se je znašel tudi sam. Pri 35 letih je lastnik dveh hotelov in ribogojnice! Srečali smo Poljake, Hrvate in gorske policiste, ki opravljajo podobne naloge kot čuvaji Triglavskega narodnega parka. Leseni portali hiš in cerkva, križi, okna in vrata so umetelno izrezljani. Tradicijo ohranjajo tudi pri novih stavbah.

Imeli smo srečo z vremenom, uživali v razgledih, nabirali gobe in borovnice, med potjo pa večkrat ugibali, ali smo še v Transilvaniji ali že v Vlaški, kje je Črno morje, Moldavija, kje Banat ...

Rodnei, Cheflau, Ciucas

Prehodili smo tri pogorja v verigi Karpatov in se čez gozdne in travnate terene vzpenjali do vrhov. Najdaljši je bil vzpon na 2303 metrov visok Pietrosu v narodnem parku Rodnei. Pobočja pokrivajo zdravi gozdovi in prostorni pašniki. Planinske kočice »cabane« so dobro založene. Videli smo velike trope ovac, se čudili novim stajam in sirarnam. Domačin, vodnik

Sinaia in Peleš

Sinaia z okolico je turistično najbolj razvito območje Karpatov. Lepo mesto v zavetju pogorja Bučeči je izbral Karel I. za postavitev poletnega dvorca Peleš. Krasno renesančno stavbo so gradili 45 let. Dragocenosti – rezbarije, marmor, slonovina, beneško steklo, zbirka orožja, glasbil in knjig – so razstavljene z izjemnim okusom. V času Ceausescove diktature je bil Peleš dvajset let zaprt, zdaj je

Skala v pogorju Ceahlau. Po legendi je Decabal, prvi dakijski kralj, leta 106 po porazu v boju z Rimljani od tod skočil v prepad.

Lesen, vedno delujoči, in to zastoj, naravni pralni stroj

Stare obrti, ročna dela, vprežna živina in polni vozovi pridelkov so na romunskem podeželju še del kmečkega vsakdana. Mlinar iz vasi Budesti.

obnovljen in dobro obiskan. Naslednik Ferdinand ga ni maral in je dal v bližini zgraditi дворец Pelisor.

Iz središča Sinaie vozi gondola, iz bližnjega Bustenija še ena, večja. Prav ta nas dvigne 2200 metrov visoko do kočice Babele, ki stoji sredi izjedjenih skal – sfing. Po zelo obljudenih poteh se povzpemo do višjega vrha Varful Omu – 2505 metrov, kjer se na eni od sfing preizkušajo plezalci.

Moldoveanu – 2543 metrov

Za vzpon na najvišji vrh Karpatov in sestop smo potrebovali trinajst ur. Zadnje močno neurje je sprožilo plazove, odneslo dele ceste in nagradilo v reko Vistea, ob kateri teče steza, debela, skale in prst. Reko smo morali večkrat prebresti s pomočjo »bujranja« in močnih rok domačih vodnikov. Šele nad gozdnim robom je steza zavila med pašnike z ovčjimi čredami. Sledil je strm vzpon v zatrepu doline in kratek postanek na sedlu. S travnato poraslega vrha so se ponujali razgledi čez zelena prostranstva nizajočih se grebenov, za katerimi se širijo rodovitne ravnine, porečje Donave, črnomska obala ...

Sestop je ponovno terjal prečenje Vistee. Z žejo pa ni bilo težav, hudourniki so tekli vsakih nekaj metrov. Kljub temu se nam je po dolgi turi prileglo pivo, ki ga je voznik avtobusa pripeljal naproti. In zvečer počitek v vasi Sambata de Sus (sveta sobota), kjer gradijo hotele, računajoč na zimsko-letni turizem v pogorju Fagaras, kjer so najvišji vrhovi Karpatov.

Srednjeveška mesta

Bran, Brasov, Sighisoara, Sibiu in Alba Julia so se razvili že v antiki ali v srednjem veku. Poleg romunskega imajo še nemška in madžarska imena. Osrednja mestna jedra so ohranila prvotno podobo. Zaradi pristnejšega videza je tudi osebje, ki streže ali varuje objekte, oblečeno v tedanjo nošo. Največji turistični vrvež je v Branu, znanem po Vladu Tepešu – grofu Drakuli, ki je nasprotnike natikal na kole. Sighisoara je najbolj ohranjena, Brasov s črno cerkvijo »Bisernico Negro« je največji, najbolj rimska je Alba Julia in Sibiu najbolj nemški.

Želim, da bi Romunom kljub trudu, da nadomestijo razvojni zaostanek, uspelo ohraniti slikovite podobe podeželja in očarljivost starih mest.

Notranji del gradu Bron, ki ga povezujejo z grofom Drakulo.

V nasprotju z drugimi balkanskimi planinami so karpatska pobočja polna čred, staj in pastirjev.

Sfinge – poezije neba, kamna, vetra, vode in svetlobe

Arhivi

znanih Pomurcev

pen jih je odprl

**Mirko Šeruga,
Murska Sobota**

Mirko Šeruga kot trener slovenske mladinske reprezentance na šestorboju jugoslovanskih republik leta 1965 v Skopju. V tem času se je že poslovil od aktivne atletike, ki mu je bila že od rane mladosti pisana na kožo, in se podal v trenerske vode. Prvi uspeh, ki ga je nato vpeljal v kraljico športov, je dosegel na krosu nižje gimnazije leta 1954. Še zdaj se spomni priznanja za prvo mesto, ki ga je z roko napisal profesor Evgen Titan. Najdražje mu je šesto mesto na republiškem prvenstvu v teku čez ovire na 1500 metrov v Ljubljani. V spominu mu je ostala prepoved nastopa v mladinski konkurenci, ker je bil premlad. Skoraj je že zajokal, ko je k njemu pristopil takrat vsem znani in v svetovnem merilu uspešen dolgoprogaš Franjo Mihalič, ki ga je potolažil z besedami: »Momak, još si mlad, imaš još vremena.«

Mirko pred rojstno hišo v soboškem predmestju Turapolje, danes Kroška ulica, enkrat med drugo svetovno vojno v maminem naročju. Ob njem stara mama, ob strani stojita brata Štefan in Ludvik, zadaj bratranec Jože Vild z mamo, Mirkovo teto.

Med trenerji jugoslovanske reprezentance pred poletom s surčinskega letališča na zimske priprave v Ulcinj enkrat v sedemdesetih letih. Odgovoren je bil za »srednje-progaše«.

Tudi orodna telovadba mu ni bila tuja. Na fotografiji je skupina orodnih telovadcev soboškega Partizana na promocijskem nastopu na Cankovi leta 1956. Čepijo: Miki Šiftar, Vera Celec, Franc Šebjan, Vilma Miholič in Janez Kovač. Stojijo: Aleksander Šiftar, Jeni Miholič, Gabika Kõnje Ludvik, Dragica Berlot, Janez Kučan in Mirko Šeruga.

Starter na 1. olimpijskem teku v Moravskih Toplicah leta 1996. Kot atletski sodnik je sodeloval na različnih tekmovanjih v Sloveniji in Jugoslaviji. Večkrat je bil tudi vodja različnih reprezentanc, od pionirskih do članskih. S člansko jugoslovansko reprezentanco je sodeloval na balkanskih igrah v Carigradu in Sofiji. Za svoje delo v atletiki je dobil številna jugoslovanska in slovenska priznanja. Nedavno je prejel občinsko priznanje za življenjsko delo v atletiki.

Atletika mu je v veselje, je tudi hobi in velikokrat prijetno druženje. Skupina soboških atletskih sodnikov na vsakoletnem družabnem srečanju. Leta 2006 je bil na vrsti za gostitelja mednarodni atletski sodnik Šanji Krpič

Že od nekdaj je rad v planinah. Z ženo Majdo v potoku Mostnica v dolini Voje nedaleč od Bohinjskega jezera. Je tudi licenčni turistični vodnik za Pomurje.

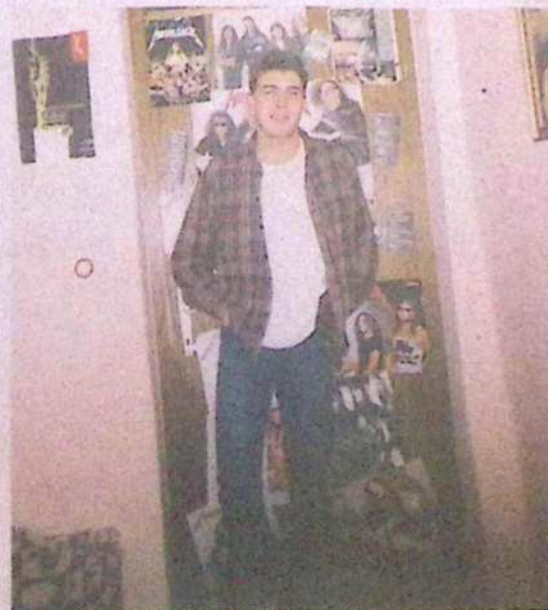

Gorazd Žilavec:

Gorazd Žilavec se je rodil leta 1973 v Murski Soboti. Danes je znan igralec, ki rad prevzame komične vloge, odlično pa se počuti tudi v drugih. Širša publika ga v zadnjem obdobju rada spremlja v komični nanizanki Lepo je biti sosed, kjer igra Bena Sagadina. Zaposlen je v Gledališču Koper. Zelo rad tudi sinhronizira risanke. Prosti čas najraje preživi z družino in otrokoma.

Eden izmed njegovih najstarejših spominov je iz obdobja, ko je bil star pet let. Zelo se je veselil tega, da so starši prišli ponj v vrtec takoj po kosilu in mu ni bilo treba spati, saj so se z mamo, očetom, babico in dedkom (mlajšega brata Jake takrat še ni bilo) odpravili v Amsterdam. Potovali so z njihovim prvim novim avtom znamke Wartburg. Ker je bila pot dolga, so na poti noč prespali pri prijateljih v Nemčiji. Zanj je bil to prav poseben dogodek, fascinirale so ga dolga pot in podobe velikega mesta. Kot otrok je bil precej miren, rad se je igral s svojimi igračkami, še posebej s tistimi, ki so se dale v kaj sestaviti. »Mehanika Izola je imela igralni paket, v katerem so bili majhen izvijač, ključ in vijaki enotne velikosti. V to igračo sem se zaljubil v trenutku. Prinesel mi jo je dedek Mraz. Ko sem prišel iz male šole, sem šel v svojo sobo in se igral. Naslednje, kar se spomnim, je, da me je mama poklicala na večerjo. V osnovni šoli sem nato dobil igračo Mali električar oz. nekaj podobnega, v kateri so bile baterije, žarnice in podobno. Zaljubil sem se v električno. Nekoč, ko smo se v osnovni šoli učili o elektriki, sem doma nekaj eksperimentiral z vtičnico in so šle vse varovalke. Takrat sem se odločil, da bom električar, da se kaj takega ne bi ponovilo.«

Po končani osnovni šoli se je res vpisal v Srednjo elektro-računalniško šolo Maribor. Takrat je tudi »zapustil« dom, kamor se kasneje razen ob koncu tedna in s polletno izjemo ob pripravništvu v murskosoboški bolnišnici ni več vrnil. »V dijaškem domu sem se imel zelo lepo, prijatelji in vzgojitelji so bili super. Kar se tiče elektrike, me je zdaj čas že povozil. Takrat smo se učili o tranzistorjih, danes imajo mikroprocesorji na stotisoče tranzistorjev. Po končani srednji šoli sem opravil vojaščino, bil sem vojak častne čete, nato pa polletno pripravništvo v murskosoboški bolnišnici. Bila je izjemna izkušnja, naučil sem se marsikaj, predvsem pa tega, kako je, če se kolektiv odlično razume. Bilo nas je osemnajst vzdrževalcev raznih profilov. Ob tej priložnosti jih tudi vse lepo pozdravljam. Potem sem se vpisal na fakulteto za šport, kjer sem končal dva letnika, nato pa me je zopet premočno vleklo na AGRFT.« V osnovni šoli je začel trenirati nogomet, bil je najhitrejši v moštvu, sicer pa pravi, da mu ni šlo najbolje. Kasneje se je začel ukvarjati z atletiko, za kar ga je navdušil tudi oče, ki je bil atletski sodnik. Povod je bilo občinsko tekmovanje, na katerem je zmagal v teku in skoku v višino. Treniral je dve leti, nato pa zaradi operacij sklepne ovojnice trening počasi opustil. »Za tem športom sem odkril novega. Heavy metal band,« pove v smehu. »Najprej smo se imenovali No protection, nato smo presedlali k tršem metalu in začeli igrati svoje komade, zato smo se preimenovali v Necropsy, kar pomeni raztelesenje. Vse to je potekalo v Mariboru. V zaklonišču smo dobili prostor, klasika, bilo je super. Kasneje sem igral še z enim bandom, ki se je imenoval Woodrock, igrali pa smo stari rock. Sicer pa sem še danes zaljubljen v nogomet, igram ga še zmeraj ob redkih priložnostih, če imam le čas, pa si ogledam tudi kakšno tekmo lige prvakov.«

V srednješolskih časih

»Črpati moraš iz sebe«

Družina Žilavec od leve proti desni: brat Jaka, oče Janez, mama Erika in Gorazd

Igralski začetki

Čisto prvo vlogo je dobil v vrtcu, ko so z vzgojiteljicami pripravili predstavo za starše. Gorazd je igral petelinčka, kar je bila seveda glavna vloga. »Imel sem najboljši kostum, zraven pa koso iz trstičja. Vpil sem: »Kikiriki, kikiriki!« Zaradi kose sem bil strah in trepet,« pove v smehu in dodaja, da se spomni, kako ga je mama peljala tistega popoldneva z avtom v vrtec. Vprašala ga je, ali ima kaj treme. Odvrnil ji je, da ne, in ji povedal celo besedilo. Potem se je ves žalosten prestrašil, da mami sedaj ne bo zanimivo, saj bo vedela, kaj se bo zgodilo. »Mama mi je na koncu rekla neee, super je bilo, zanimivo. Takrat sem sklenil, da ne bom nikoli več vnaprej povedal, kaj se dogaja v predstavi, in tega se še danes kar držim.«

Postati igralec je bila njegova želja iz zgodnjega otroštva. Njegov oče je dramski igralec in hodil ga je gledat na predstave. V prvem razredu ga je nekoč vzel s seboj na vaje, ker zanj ni bilo drugega varstva. Rekel mu je, naj sedi, in da upa, da mu ne bo dolgčas. »Zame je bil to drug svet. Takrat me je zgrabilo: joj, jaz bi bil tudi igralec. Pozanimal sem se, ali je to tudi poklic. Ko so mi rekli, da je, sem sklenil, da bom po poklicu igralec.« V drugem razredu osnovne šole mu je oče rekel, da bodo v predstavi potrebovali otroka, ki bo imel manjšo vlogo. Problem pa da je, da bo moral ta otrok med predstavo nekaj napisati na tablo tako, da bodo lahko gledalci prebrali, on pa da grdo piše. »Nej nej, oča, lepo mo piso! V tem spisu se točno vidi, kje sva se o tem pogovarjala, saj je od takrat naprej pisava naenkrat veliko lepša. Ko sem ga po dveh tednih spet vprašal, kako je s predstavo, je rekel, da urejajo tekst. Nato mu je mama rekla, da naj mi že pove. Povedal mi je, da se je šalil in da ne potrebuje otroka, da pa naj še naprej lepo pišem. No, naslednje leto je spet prišel z novico, da nekoga potrebujejo. Seveda nisem verjel in sem se spraševal, ali bo zdaj hotel, da pomijem posodo ali kaj podobnega. Dva dni mu nisem verjel, a izkazalo se je za resnično.«

V osnovni šoli so, ko je bil v petem razredu, ustanovili dramsko skupino Jutro, ki se ji je pridružil. Na avdiciji je dobil glavno vlogo, vlogo Vidka iz pravljice Kdo je Vidku sešil srajčico. V srednji šoli je imel, kar se igranja tiče, premor. Nekega dne je kot študent v Vestniku opazil oglas, ki ga je objavil takratni predsednik Kluba prekmurskih študentov Edvard Pergar, da iščejo študente za ustanovitev pevskega zbora in gledališke skupine. »Po dveh tednih sem se oglasil in v prostorih kluba in vprašal, ali sem morda že prepozna. Edvard Pergar se je nasmehnil in rekel, da ne, da sem pravzaprav prvi. Rekel je, da imam njihovo podporo in da naj poskusim najti ljudi, ki bi jih to zanimalo. K sodelovanju sem povabil Vlada Vlaškaliča. Tako je nastala gledališka sekcija, ki se je kasneje preoblikovala v Gledališko društvo Torpedo. »Imeli smo podporo ZKD-ja. Zelo sem hvaležen Gezi Kišfalviju, Duši Škof, žal pokojnemu Željku Marušiču in Branku Novaku. Začeli smo iz nič in na voljo smo imeli dvorano. Rečeno nam je bilo le, glejte, da bo vse v redu. Vse bo v redu, smo rekli in začeli vaditi.« Predstava Metek f

čelo (Radovan treči, Dušan Kovačević) je bila zelo dobro sprejeta. Za vlogo Adriana Jadriča je prejel Žilavec leta 1996 Severjevo nagrado Sklada Staneta Severja za najperspektivnejšega mladega igralca.

Na AGRFT v prvem poskusu

Po dveh letih študija na Fakulteti za šport je začutil, da enostavno mora poskusiti uresničiti svoje sanje, sicer si bo vse življenje očitil. Šel je na sprejemne izpite in bil v prvem poskusu tudi izbran. »Bil sem najbolj srečen človek na svetu. Rekel sem si, da ne bom omenjal svojih gledaliških izkušenj, da bom vse to vrgel v stran in da me bodo sedaj na akademiji naučili umetnosti. To se seveda ni zgodilo. Pri temeljnem predmetu dramska igra, ko moraš sam ustvariti eno predstavo in imaš na voljo en izpitni rok, mi ena vloga ni in ni šla. Razbijal sem si glavo, kako naprej, kaj spremeniti. Takrat sem se odločil, da bom naredil po svoje, da bom poslušal in črpal iz samega sebe, ne pa slepo sledil navodilom. Profesorja Jovanovič in Rifle sta mi takrat rekla: To, končno si zaštel, to ti govoriva že pol leta. Sem rekel, čakajte malo, pa to jaz vem že od vedno. Aja, ja, nismo se razumeli. Potem smo šli z največjim veseljem na pivo.«

Zaposlen je v Gledališču Koper, kjer na leto ustvarijo štiri do pet predstav. Poleg tega posname kakšno reklamo, v zadnjem obdobju ga precej veseli tudi sinhroniziranje risank. Tudi film ga precej privlači. Zelo dober odziv je doživela tudi televizijska komična nanizanka Lepo je biti sosed. »Rad imam komične vloge, zelo dobro pa se počutim tudi v drugih. Z veseljem sprejemam tudi resno vlogo, mi zelo ustrezajo, sploh pa, ko igraš zaporedoma nekaj smešnih vlog. V koprskem gledališču mi je zelo ležala vloga v predstavi Plen Johna Ortona. Gre za črno angleško komedijo. Bili smo super ekipa. Dobre kritike sem prejel za vlogo psa v Shakespearovi tragediji Kralj Lear. Tega je v predstavo postavil režiser Tomi Janežič. Skozenj se dobro pokaže, kdo je kralju naklonjen in kdo ne, čeravno kot pes nisem imel nobenega besedila, zgolj lajal sem in se gibal. Douhtar pod mus je naslednja, ki se je sedaj spomnim. Napisal jo je Iztok Mlakar, v celoti je v primorščini. Na dnevih komedije v Novi Gorici je podrla rekord pri oceni publike. Neki kritik pa je zapisal, da so vsi igralci Primorci, tako da mi dialekt očitno ni delal težav.«

Ko očka posodi glas risanemu junaku

»V prostem času se najraje igram z mojima malima pikecom, z Leo in Galom. Lea ima šest let in hodi v prvi razred, Gal ima štiri leta. Skupaj se igramo, rišemo, zelo rada se hodita kopat v Atlantis. Tudi sinhronizirane risanke gremo gledat v kino. Nekoč sem ju peljal gledat risanko, v kateri sem nekemu liku jaz posodil glas. Najprej sta bila začudena, nato sta me vprašala: A tako to gre? Pritrtil sem jima in bil vesel, ko sta dodala, da sem bil super. To je najbolj strokovna in ostra kritika.«

Iztok Štefanec

Na obisku pri prijetnih Hozjanovih ženskah

Ko si dekle deli sobo s kačami

Vrata Hozjanovega doma v Trnju so nam vljudno odprle tri čedne ženske, mama Nataša in hčerki, osemnajstletna Maša ter šoloobvezna in zelo samozavestna Sara. Najstarejša hčerka, enaindvajsetletna Katja, je konec tedna ostala v Ljubljani, kjer študira psihologijo. Triletni cesarski kraljevi pes Oli nas je radovedno povohal in spustil v lepo urejeno hišo. Posebnost cesarskih kraljevih psov je nagubana koža v predelu glave. »Naš Oli ne bi bil primeren za šolanje, ima preveč svojevrsten karakter,« je povedala Nataša. V njenem naročju je sedela negovana himalajsko-perzijska mačka Ajša z lepimi modrimi očmi, dolgo svilnato dlako in temno rjavimi tačkami. Te vrste mačke so nežne, inteligentne in na splošno zelo socialne ter zveste domače živali. Izvirajo iz zelo daljnih časov. Kakor trdi bajka, se je v njih na novo utelesil Mun-Ha, burmanski menih. V Burni so se te mačke razmnožile predvsem po samostanih. Prvi parček teh mačk je prispel na Zahod leta 1918. Nekdo ga je izmaknil v templju v Lao-Tsunu in potem sta živalci pripluli v Evropo na jahti nekega milijarderja.

V dnevni sobi sta v veliki žičnati kletki leno, ne da bi se zmenila za nas, poležavala dva dihurja, Oskar in Luna. Te izredno gibčne in hitre živali ima najraje Nataša. Za njih pravi, da so zelo hiperaktivne živali, še posebej, ko jih spustijo po dnevni sobi. Takrat nastane živčav, zato je veliko korito z rožami na kolesih. Tako ga ob izpustu dihurjev porinejo v drug prostor, da ne bi poškodovala rož in korita. Hozjanova dnevna soba je zaradi dihurjev posebej prirejena in zaščitena. Ko se dihurčka veselo podita po gladkem parketu, morajo imeti živali ves čas pod nadzorom. Hranijo jih z industrijsko visokokakovostno, posebej za dihurje pripravljeno hrano in mesom. Pasja hrana za dihurje ni primerna, saj vsebuje premalo maščob in proteinov ter ne vsebuje nujno potrebne aminokisliline taurin.

Maša, ki razume govorico kač

Maša je ljubiteljica kač, zato je stopiti v njeno sobo prava pustolovščina za ljubitelje teh plazecilnih živali. Zanimalo nas je, kako da se je navdušila nad temi plazilci, ki mnogim povzročajo fobijo. »Preprosto zanimive so mi. Barvni vzorci kačjih lusk so najlepši na svetu,« je mnenja študentka prvega letnika fakul-

Prijeto nasmejana Maša s kačonom Ljubom v svoji sobi. Kače jo na neki način pomirjajo.

tete za veterinar. Prvega kačona, kraljevskega pitona Ljuba, so v hišo prinesli pred tremi leti, zatem pa še ameriškega goža, belične barvne variacije. Maša je odprla pokrov terarija in Ljuba ovila okoli rok ter se z njim usedla na posteljo. Kače dobro zaznavajo gibanje in čutijo vibracije, zato nas je Ljubo začutil že na nekaj metrov. Postal je previden in ni kazal nobenega zanimanja za okolico. Prava posebnost pri Hozjanovih je mladič šilonosega goža, ki ga je skupaj z rdečerepim udavom Maša kupila na sejmu Exotica na Dunaju. To je eden največjih sejmov z eksotičnimi živalmi na svetu. Šilonosi gož je kača, ki ima izrastek na nosu, podobno kot modras, njegovo telo ni tako dolgo kot pri drugih vrstah kač, je pa debelejšje. Vse štiri kače so v Mašini sobi, vsaka v svojem vrhunsko urjenem terariju, seveda z grelniki in optimalno svetlobo. Kot so nam povedale gostiteljice, so vsi terariji izdelani v domači delavnici. Kače dobivajo za zdaj vsak teden zamrznjene miši, ki jih prej ogrejejo s fenom, da jim zvišajo temperaturo. Take jih brezrepi plazilci začutijo kot živ plen in pojedjo. Zgodilo se je že, da je kača zlezla iz terarija, predvsem kačona Ljubo, da se je

ulegel v tečaj za drsna vrata in jih vrvel dol. Vendar Maša zaspri v svoji sobi brez bojazni, da bi se okoli njenega vratu ovil brezrepi plazilec. Udomačeni udav, piton in goža spadajo med udave. Značilnost teh je, da nimajo strupnikov. S strupenjačo v stanovanju Maša ne želi imeti oprakovk. V njeni sobi pa je še ena posebnost, kuščarica vrste bradata agama, ki prihaja iz centralne Avstralije, kjer naseljuje polpuščavske predele, savane in suhe gozdove. Agama, ki glede na temperaturne razmere in prostor menjava barvo lusk po telesu, zelo radi vzameta v roke Sara in Nataša. Onidve prevzmeta vso skrb za plazilce med tednom, ko je Maša odsotna. Agama, ki ima vsak dan na je dilniku ducat mokrarijev ličink, se ne brani rok, še prija ji, ko je v objemu človeške toplote. Kako pa je med dopustom? Takrat za grelniki in optimalno svetlobo. Kot so nam povedale gostiteljice, so vsi terariji izdelani v domači delavnici. Kače dobivajo za zdaj vsak teden zamrznjene miši, ki jih prej ogrejejo s fenom, da jim zvišajo temperaturo. Take jih brezrepi plazilci začutijo kot živ plen in pojedjo. Zgodilo se je že, da je kača zlezla iz terarija, predvsem kačona Ljubo, da se je

Nataša, ki se namesto televizije raje posveti svojim živalskim ljubljencem, je povedala: »Ko se vrnem iz službe, si najbolje odpočijem, če opazujem naše živali. Njihovo obnašanje me povsem sprosti.« Maša pa si želi v prihodnosti postati specializi-

Pri hiši se nihče ne boji plazilcev. Trinajstletna Sara opazuje šilonosega goža, medtem ko Nataša boža bradata agama.

rana veterinarika za eksotične živali, predvsem plazilce. Teh v Sloveniji zelo primanjkuje, plazilcev pa je po domovih vedno več. Ljudje vedno bolj spoznavamo čuteče življenje kač, ki so že zgodaj prišle v mite svetovnih civilizacij.

Maša s psom, Sara z dihurjem, Nataša z mačko. Edinstvena Hozjanova simbioza med človekom in živaljo.

Bojan Zadavec

To sem jaz

Zgodba z naslovnice

Prlekija? Klm ... Otroške norčije, veliko smeha in veselja. Tega sem bil deležen ob druženju s svojimi bratranci in sestričnimi v Veržaju, kamor me je za vsake počitnice peljal moj oče Tone Ferenc. Nisem bil rojen na pomurskih raznicah, sem pa videl njihove jutranje rose ter spoznaval prijaznost in posebnosti ljudi, ki na njih živijo. Ze očeta je pot iz Pomurja v Ljubljano peljala med zgodovinarje in zgodovini sem se zapisal tudi sam. Najprej sem služboval na Zavodu za varstvo kulturne dediščine, kjer sem se profesionalno ukvarjal z varovanjem zgodovinskih spomenikov, za doktorat pa sem se nekaj let spopadal s Kočevsko. S tisto slovensko pokrajino, katere del je bil dolgo časa zaprt, njen drugi del pa je, potem ko so ga zapustili kočevski Nemci, ostal poveljni prazen in ga počasi prerašča gozd. Doktorska naloga iz leta 1999 je čez nekaj let izšla tudi v knjižni obliki z naslovom Kočevska – pusta in prazna.

Danes me laična slovenska javnost bolj pozna predvsem zaradi odkrivanja in ukvarjanja s prikritimi grobišči, ki so za nekatere dokaj nadležna tema. O prvih grobiščih v Kočevskem rogu, nastalih kot posledica povojnih izvensodnih likvidacij in navodil o brisanju sledov za njimi, me je podučil moj oče, ki se je ves čas posvečal fašistični okupaciji Slovenije in ki je še prej kot mnogi drugi spoznal, da žrtve niso bile le na eni strani. Tako sem dobil priložnost in povabilo, da sodelujem v Komisiji Vlade RS za reševanje vprašanih prikritih grobišč in v sedmih letih sem jih evidencialno že skoraj 600. Prikrita grobišča Slovincem še posebej težko legajo na dušo. Za ene je to tema ne bodi je treba, za druge vir novih delitev, za tretje pa vendarle civilizacijsko vprašanje.

Ema Matijević – stanovalka doma starejših v Radencih

Ema je v Radence prišla približno pred enim letom in v tej ustanovi že veselo praznovala svoj 71. rojstni dan. Zelo je zadovoljna – za prilagajanje pa je potrebovala le mesec dni. V domu je med mlajšimi, še pri zdravju in zaradi prijazne družabne narave rada še marsikaj postori. »Službo« je kmalu dobila v jedilnici, kjer pomaga pri pospravljanju, brisanju in zlaganju jedilnega pribora – po zajtrku, kosilu in večerji –, včasih pa še kaj pomaga v pralnici – zlagati brisače ali kaj podobnega. Oboje pa je delala tudi na svojih delovnih mestih v Nemčiji. Brez dela bi ji bilo dolgčas, tako pa vsak dan hitro mine. Delovne terapije, ki je v dopolnilnem času, se le redkokdaj udeleži. Da bi popoldne počivala, tudi ne pride v poštev – to je čas za pospravljanje, likanje, obiske, časopise, sprehod, trgovino. Pa je že večerja in večerno pospravljanje v jedilnici, nato pa televizija ali kakšna knjiga – do desetih ali še dlje. Rada tudi kaj pomaga drugim stanovalcem, naredi kakšno drobno uslugo, prav žal ji je pa, da je umrla gospa, ki jo je tako rada vozila z vozičkom na sprehod. V domu je pridobila tudi nekaj prijateljev, s katerimi se lahko kaj več pogovorijo, navezala pa se je tudi na prijazno natakario Andrejo v kavarni, kateri prav rada pomaga pri delu. Sicer pa, zatrjuje, se dobro razume z vsemi. Rada hodi na domske prireditve, skupne sprehode, izlete – vseč ji je tudi, da vsak mesec skupinsko praznujejo rojstne dneve vseh, ki so se rodili v tem mesecu. V domu ji ni nikoli dolgčas, dnevi so še prekratki – prav gotovo pa zanjo, ki je vključena še v tri društva: Društvo upokojencev Radenci, Društvo upokojencev Grad in Društvo osteoporoznih bolnikov Radenci.

Kakšna pa je bila doslej življenjska pot Eme Matijević, nekoč Kuzmič – od rodnih Beznovec preko Nemčije nazaj domov? Ro-

Dr. Mitja Ferenc,

izredni profesor

In včasih dobim občutek, kot da bi se boril z mlino na veter, ko pripovedujem, da je že od Antigone naprej tisto, kar loči človeka od drugih živih bitij, to, da je pokopan, da ima svoj grob. In za to mi gre. Iz teh prizadevanj so nastale tudi tri knjige in številni strokovni članki, po glavnih slovenskih mestih pa je zakrožila tudi razstava ene od teh knjig Prikrto in očem zakrito.

In kadar so dnevi in razmišljanja o prikritih grobiščih pretežki, me rešuje moja ljubezen do glasbe. Že od dijaških let pojem in igram kitaro, eno najlepših mi je iz Poljske »prišvercala« moja mama Breda. Vrsto let sem sodeloval z ansambлом Vilija Petriča pa z Veselimi planšarji, za nemški trg nekaj malega tudi z ansambлом Avenik, zdaj pa sem že skoraj 15 let zvest etno glasbeni skupini Prijarski muzikanti. Verjamem, da se je tudi glas kakšnega Pomurca znašel med tistimi, ki so nas pri televizijskih glasovanjih podprli in že kar nekajkrat smo na različnih festivalih uspeli zmagati. Še najbolj prepričljivo letos na Slovenski popevki s pesmijo Tisti nekdo. Tako tudi jaz štejem dneve, ko zmagujeta pesem in veselje, in one, ko se ukvarjam z bolj senčnimi stranmi slovenske zgodovine.

Kmalu jih bom petdeset in resnico, da za dnevom vedno pride noč in da za dežjem vedno posije sonce, spoznavam vedno bolj. To pripovedujem tudi študentom zgodovine na Filozofski fakulteti, ko jih učim o dogodkih, ki nas Slovence kot narod delajo velike, in ko jim pripovedujem tudi o stvarih, ki mečejo senco na našo »veličino«. In če spoznajo, da se iz lastne zgodovine lahko veliko naučijo, če jo le znajo razumeti in iz nje potegnijo tudi nauke za bodočnost, je vredno truda.

Pristan po napornem in te

Zgodba Eme Matijević bi bila lahko zgodba mnogih, ki so morali od doma s trebuhom za kruhom – a takšnega »desetništva«, potovanja od službe do službe, kot ona je bil verjetno deležen le malokdo. Nič ji ni bilo prihranjeno, starost pa bo vendarle imela lepo. Udobno in prijetno življenje v radenskem Dosorju se ji zdi lepo, tukaj, pravi, je sprejeta in spoštovana.

dila se je v Beznovec kot najstarejša hči mizarja, za njo so prišli še sestra Irena ter brata Emil in Štefan. Oče je bil zelo strog, in čeprav je bila ubogljiva, je bila kot najstarejša, kot je bila pač navada, vedno tepena, če so otroci kaj ušpičili. Šolanje med vojno je bilo neredno, po vojni in šoli pa je morala, sama še otrok, že iti služiti – od gospodarja do gospodarja, iz kraja v kraj – najprej k nekemu kmetu v Kupšince, nato k očetovi sestrični v Dobrovnik, kjer je pazila otroke in čistila gostilno, nato za gospodinjstvo pomočnico in varuško v Soboto. In vse do svojega šestnajstega leta, ko je dobila osebno izkaznico in je lahko šla delat v Banat – na njive in v vinograde, nato v velike hleve v Kočevju, po tistem v Krog za gospodinjstvo k tesarskemu mojstru, nato v Soboto k družini nekega uslužbenca paziti otroke. Za ljubezen mlado dekde ni imelo kaj dosti časa. Prvo so ji pretrgali gospodarji, za drugo pa sama ni imela navdušenja – oče ji je hotel vsiliti ženina, in ker se ga je branila, jo je od jeze kar s kladivom po glavi. Potem je bilo še nekaj služb, dokler sestre ni zaskrbelo zanjo in jo je opomnila, zakaj še ni poročena. Ema je prizadela in sklenila je, da bo poročila prvega, ki ji pride naproti. Res je bilo tako in tokrat je pristala na ženina, ki ga je spet izbral oče. A zakon je trajal le leto dni, pravega razumevanja ni bilo. Ločila se je, dobila zaposlitev v planinskem domu na Pohorju kot natakario in čistilka. Pa spet nazaj domov in priložnostna dela v Avstriji. Končno je dobila službo v Pomurskem tisku, odtod pa je leta 1965 po nasvetu prijatelja odšla v Nemčijo. Tu je spoznala Hrvata Mateja Matijevića in se z njim poročila. Živela in delala sta v Essnu – on kot gradbeni delavec in železokrivec, ona pa je tako kot v domovini spet opravljala različna dela: v bolnišnici, v kuhinji in jedilnici, v domu za ostarele, v kantini v policijski šoli, v domu za slepe ... Z možem nista imela otrok,

Ema z možem Matejem v 80. letih v Nemčiji

Na izletu Društva upokojencev Radenci – Ema tretja z leve

Ema za šivalnim strojem v delavnici v Essnu

Kdo pa so ti mladi fantje?

Pet žensk iste družine in vse so bile Marije

Pogosto slišimo, da se živiljenjska doba prebivalstva, zlasti Zahodnjakov, vse bolj daljša in mnogo je takih, ki so stari devetdeset in še več let. Če se sprehajamo po pokopališčih, zlasti tistih iz 19. in začetka 20. stoletja, ugotovimo, da so mnogi med njimi dosegali visoke živiljenjske starosti. Na primer v Murski Soboti in Ljutomeru so imeli v 19. stoletju stoletnike, rojene leta tisoč sedemsto in nekaj. Zanima nas, kako so v tistem času živeli in kako so skrbeli za svoje zdravje.

Stopili smo do Marjane Hartman v Beltince, ki ima spravljeno zanimivo fotografijo iz leta 1961. Na njej je pet žensk iz iste družine, vseh pet Beltinčank in prvorojenk. Še posebej ponosni so bili na novorojenko. Mala punčka

Marija Marica je namreč predstavljala že peto generacijo Marij. Vse ženske v družini so bile imenovane iz izpeljanke imena Marija. Torej mama, stara mama, prababica in praprababica, vse so na fotografiji, po starosti od leve proti desni. V hiši na obrobju Beltince smo se pogovarjali z Marjano in njeno hčerko Marico, rojeno leta 1960. Najmlajša na fotografiji se danes spominja, da je z babico večkrat hodila na obisk k njeni babici, *Verbanovi mamci*. Si predstavljate, da poslušate pravljice, ki jih pripoveduje babičina babica? Večina nima te sreče. Marica se svoje praprababice spominja kot starejše ženske v črni obleki, ki je po otroškem spominu ležala v postelji in v rokah držala rožni venec. To je bila Marija - Mankica Prša, ro-

jena leta 1871, ki se je poročila z beltinskim Glavačem. Mož ji je umrl mlad in vdova je sama na kmetiji vzgojila dva otroka, sina Božidarja, ki je postal pater, in leta 1900 rojeno hčerko Marijo. Ta je bila Mariča, poročena Škafar, in je bila mati desetih otrok. Ena izmed teh je bila Micka, rojena 1920. leta. Po poroki je prišla v širok beltinski Šerugov rod. Pri Micki je do svojega petnajstega leta starosti odraščala in na kmetiji pomagala naša sogovornica in njena vnukinja Marica. Nato pa se je kot srednješolka priselila na dom svojih staršev, k Mickini hčerki Marjani Hartman, rojeni leta 1943. Marica, poročena Mesarič, je rodila dva sina, Primoža in Dušana. Tako se je dinastija beltinskih Marij prekinila. Sogovornici radi vzameta v roke fotografijo in se spominjata časov velike tradicionalne družine.

Na fotografiji opazimo postopno menjavanje krojev in videza ženskih oblačil. Občutne spremembe so vsekakor nastale v prvi polovici 20. stoletja, ko so ljudje opustili

iz domačega platna narejeno obleko in začeli nositi oblačila, ki so bila krojena pod vplivom mestne oblačilne mode. Skrajno levo na fotografiji vidimo, da je najstarejša Manka oblečena praznje, v dolgem in širokem krilu s pasom, ki je bilo pod njim drobno nabrano. Sešito je bilo iz temnega volnenega ali bombažnega blaga. Zadaj je bilo krilo nabrano - janka je imela navlečene grbe. Krilo pri takih krojih je bilo spodaj široko tudi do štiri metre. Barve praznih kril so bile večinoma temne, črne, rjave, zelene, vinsko rdeče in modre, redkeje rožnate, svetlo modre ali bele. Sklepamo, da so nosile svetla krila le mlajše ženske. Oprijeta bluza je bila iz enakega blaga kot krilo, predpasnik pa je bil iz črnega

plata. Beltinska Manka na fotografiji je bila pokrita s temno ruto, *robcem*. Njena hčerka je nosila že pisano ruto, prav tako vnukinja. Pravnukinja pa si rute po poroki ni več vezala na glavo. Pokrivala so bila mnogokdaj znak poročenih žensk.

Podoba in barva ženske obleke se je tako sčasoma spreminjala. Marjana Hartman je to ponazorila ob primeru oblačil prababice in babice: *»Stara mamca in mamca sta nosili še med prvo svetovno vojno ob nedeljah belo oprijeto bluza, reklin, in črno ali rjavo krilo. Doma sta imeli oblečeno, kar je že bilo, na primer drūkano janko, temnomodro ali črno z drobnimi belimi rožicami ali pikami. Poleti sta bili bos, sicer sta imeli visoke šolnje na*

vezalke iz črnega svinjskega usnja z nizko dvocentimetrsko peto. *Mamca*, rojena leta 1900, pa je nosila po prvi svetovni vojni k maši belo ali rožnato bluza, krila različnih barv in prav tako visoke čevlje.

Marjana je tako kot mnogi drugi rojeni pred drugo svetovno vojno mnenja, da so velike razlike v številu oblek, ki so jih premgli tedaj in ki jih premoremo danes. Mnogi družinski člani so imeli še v šestdesetih letih prejšnjega stoletja vsi vsi praznjo obleko v eni omari, zdaj pa ima ponekod tudi en sam tri polne omare oblek. In zakaj so nekdanje obleke tako zelo zanimive? Verjetno zato, ker so bile sešite z več ljubezni kot danes te s tekočega traku.

Bojan Zadavec

em življenju

Ema v Dosorju praznuje 71. rojstni dan.

posvetila sta se drug drugemu in varčevala za hišo, ki sta jo gradila v močevem rojstnem kraju blizu Reke, kjer sta si želela živeti po upokojitvi. Ko sta se končno lahko rešila vsak svojega težkega dela in se upokojila, sta se lahko vrnila v novo hišo na Hrvaško. Dolgo pa se nista veselila, saj je njen mož kmalu po vrnitvi umrl. Ker nista imela otrok, se je med njegovimi počutila kot tujka - prodala jim je svoj del hiše in odšla k bratu na Goričko, kjer je nameravala preživeti zrela leta. Na koncu pa se je odločila za dom starejših občanov, kjer je, kot pravi, končno našla dom, veliko družino, v kateri se dobro počuti.

Ema je v življenju spoznala veliko delodajalcev, toliko kot malokdo. Naučila se je trpeti in potrpeti. Bila je vsemože: pestunja, gospodinja, čistilka, natakaričica, trgovka, šivilja, poljska delavka, hlevska dekla, brezposelna... Zanimivi pa sta njena zgodba in ona sama kot osebnost tudi zato, ker se zaradi težkega življenja nikakor ne pritožuje. Pripoveduje preprosto, stvarno, s smislom za humor, z dobrovoljnostjo, ki ji je najbrž pomagala prestat vse bridkosti. Kot bi bila utelešenje izreka Kar te ne ubije, te okrepi. In res jo je. Pomembno pa je, da zdaj živi zadovoljno, udobno in brezskrbno življenje.

Bea Baboš Logar

VANEKOV KOUT

November je predzadnji mesec leta. Si pomali že brodiš, kakše je bilou leto šteroga de pomali kunec. Božno. Krizno. Grozno. Kak štete. V glanon se pozna, ka je kriza. Pa nan je li nej jasno kak mala kilava država f krizo spadne, ka samo Nemčija sklesti svoja naročila, pa je pou slovenskoga gospodarstva f p. Če je že gospodarstvo f krizi je pa čista nači s fuzbalon. Če že kručja nega, naj so bar igre. Slovenski fuzbaleri so izločili ruske. Si lejko mislite, ena moskovska krajevna skupnost proti sen rusan. Pa mij gvinamo. Pa predsednik Medvedjev se prijde, v Maribor si lejko mislite, ka od Abramoviča nanč nemo gučo. Gda bi njeva dva znala za Maribor, če ne bi tekme bilou. Nemo nika pravo od plinovoda, pa južnoga toka. Ka sigurno nemata nikše veze s ten ka so naši gvinali. Bole mi je nej jasno, ka idejo na svetovno prvenstvo Srbi pa Griki štteri so glij tak podpisali južni tok plinovoda. Ukrajinci pa nejdejo, ka se Furt na furt z rusami sfajujejo. Malomi se mejša te pravli. Ka te pa pravli na tou kak so Francuzi na svetovno prvenstvo prišli. Banda, gelte. No smo pa radi, ka Jadrankini nejdejo na svetovno prvenstvo. To bi pa rejsan že malo preveč bilou. Rejsan se mamo po nouvon pa fejsť radi, tak pa pa nej, ka bi se še tan v Afriki mogli med seboj gledati.

Sta pa neverjetno poznavanje fuzbala pa veselja nad zmagoj Slovenije pokazala oba predsednika. Starejšomi so f polčasi razložili ka so naši bejli. Mlajši bi pa naj cilou nogometišan kopačke »očistil«. Nej slaba finta. Mogoče de pred naslednjimi volitvami f Kmetiji nastopo. San pa malo z belin gleda, da so san gospod predsednik glasilke treneljari po tekmi. Sampioni....., šampioni....., šampioni. Kdor ne skače ni slovenec. Gospod predsednik je že rejsan ka ste tak človik, kak si mij ovi. Samo nekša mala meja bi pa naj bijla. Kaj takšoga bi lejko čakali samo od že nej več med nami prisotnoga Franceka, iz lijepe naše. Kakoli Slovenija ide v Afriko. Tan je prej dosta goli pa bos, kak de pomali f Sloveniji.

Slovenija gre naprej. Ali pa nazaj. Nazaj nas vraču of grdi finski novinar. Si lejko mislite, ka je zaj pa najšo. Ka bi naj pejnuzi od Patrij šli direktno v najbolje pošteno

od sej pošteni strank na svejti, f stranke SDS. Pa te dale v ove lanske brezplačnike. Ge so se šli štteri de bole grdou pijso od stranke šttere so si nej bile dobre z SDS. Tou pa nemre biti istina. Bole transparentnoga nakupa je f Sloveniji še nej bilou. Bar tak Karel še izda pravi. Te grdi novinar finski. Pa ka se ide? Kelko je Janšova vlada dobroga napravila za Slovenijo. Samo kelko duga je dočakalo Pahorovo vlado. On pa tak. Ka maže lik pa delo Jf. Pa od kee njemi tou? Udba? KOS? CIA? JC? Aha, se spitavlete ka je tou za tajne kratice. Jurček Cekuta. Dugo mi je trbelo, ka san gor prišo, ka so Jurčekote slike, ene najdrakši slik še živeči slikarof. Tak so drage, ka cilou ena telko košta kak eden osepotačni oklepnik. Što ga li išče namočiti? Prouti tomi je ovo, ka je Golobičof Gregec zatajo par stou gezero evrojev, ka ji je mel v enoj firmi pravi miječi drek. Te Patrijin je sloneči drek prouti tomi. Pa smo že pa pr pejnzej. Te li dišijo. Samo si naši politiki se borijo z sen svojin srčen pa tejlou, ka bi nan dobro šlo. Nan! Nej njin. Nan. Malo se zamislite. Da se za vas ide, komi te štete dobro? Sen okouli sebe? Ali najprle sebi, pa če kaj ostane. Te pa še za ove. Vište f politiki pa nika dosta ne ostane. Tak ka zavolo toga van glij preveč dobro nejde. Samo zavolo toga.

No samo če tak poglednete je štteri srečen, ka si je dosta pod sebe skopo? Je srečen Boško?

Je srečen Igor? Ali sta bila samo soldaka politike na oblasti. Pa sta sa toga spoj ne zavedala. Medije so pod sebe kopali. Pa ka so s toga potegnoli? Vrag si vedi? Sigdar se najdejo liđe ka do lačni oblasti. Tou pa potegne za seboj pejnze. Pejnze pridejo z gospodarstva. Ka te gospodarstvo za uslugo dobi od politike pejnze za stoje igrice. Tou je začarani kroug. Da so tej na vlasti, te tej se delajo, da pa ovi, pa se ovi delajo. Firme mislin. Pa tak dale pa tak naprej. Pa te se naj sekejra šttoj za mijo od Patrij. Lipou vas prosin. Pa ka mislite ka se ka se je samo zidalo f Sloveniji, se je zidalo samo zato ka so rejsan zbrali tistoga štteri je bil najbolje ugoden. Ja, ja... stouprocentno. Slovenija je dečela pošteni politikof, pa pošteni strank. Si nas pa -pošteno j.... na o se kanča te glagol.

Fajt se mejt, če se še spoj lejko.

VANEK

Po naših znanih poteh

Turistične prireditve

Mala Nedelja - V četrtek, 26. novembra, in soboto, 28. novembra, ob 17. uri bo v učilnici župnišča pri Mali Nedelji izdelovanje adventnih venčkov, ki ga pripravlja TD Mala Nedelja-Radoslavci.

Veržej - V soboto, 28. novembra, ob 19. uri bo v Kulturnem domu Veržej Večer folklorne Folklorne skupine Leščeček s spletom K vojakom. Nastopili bodo še Vokalna skupina Evertpe, Folldorna skupina s Cvena in Instrumentalna skupina Zadnji moment.

Cven - V soboto, 28. novembra, ob 18. uri bo na Gruntu TD Cven izdelava in razstava adventno-novoletnih aranžmajev.

Ljutomer - V soboto, 28. novembra, ob 9. uri bo na Glavnem trgu Božični bazar, ki ga pripravlja LTO Prlekija Ljutomer.

Murska Sobota - V soboto, 28. novembra, in v nedeljo, 29. novembra, med 13. in 17. uro bo v razstavišču Pokrajinskega muzeja Murska Sobota, v prvem nadstropju sokoškega gradu, izdelovanje adventnih in okrasnih venčkov iz zelenja, ki jih bodo okrasili z jesenskimi plodovi in papirnati rožami.

Grad - V soboto, 28. novembra, bo pri gradu Andrejev sejem, ki ga pripravlja TD Grad in JZ Krajski park Goričko. V viteški dvorani v gradu Grad bo tudi sv. maša.

Moravske Toplice - V soboto, 28. novembra, med 10. in 16. uro ter v nedeljo, 29. novembra, med 9. in 14. uro bo v parku pred evangeličansko cerkvijo Adventni sejem s ponudbo adventnih venčkov ter prazničnih izdelkov domače in umetnostne obrti.

Negova - V soboto, 28. novembra, ob 15. uri bodo v gasilskem domu adventne delavnice.

Boračevo - V nedeljo, 29. novembra, bo pri cerkvi sv. Cirila in Metoda v Radenci zbiranje pohodnikov, ki se bodo peš odpravili v Boračevo, kjer bo ob 17. uri otvoritev jasic z živimi živalmi na posestvu Sikalu Zoo. Po otvoritvi bo ogled božičnih jasic s svetlobnimi podobami in pravljice parka ter živali na posestvu. Ogled jasic je možen do 3. januarja vsak petek, soboto in nedeljo med 17. in 20. uro.

Selo - V nedeljo, 29. novembra, ob 10. uri se bo začel pri vaško-gasilskem domu četrti miklavžev pohod po vasi Selo, ki ga organizira ŠD NK Rotunda. Pohodniki si bodo na osem kilometrov dolgi poti ogledali rotundo in druge kulturne in naravne zanimivosti v kraju in okolici, vrnil pa se bodo ob 14. uri, ko bo druženje.

Radenci - Vsak torek in soboto, od 1. decembra do 2. januarja, ob 17. uri bodo v avli hotela Radin Zdravilišča Radenci praznične stojnice s ponudbo izdelkov ljudske obrti in domačih dobrot.

Grad - V viteški dvorani gradu so odprli razstavo Zgodovinski parki in vrtovi, ki sta jo pripravila JZ Krajski park Goričko in Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Razstava bo na ogled do 2. maja 2010.

Veržej - Zavod Marianum Veržej - Center domače in umetnostne obrti organizira v novembru brezplačni tečaj modeliranja jaslinskih figuric iz gline za odrasle, ki bo potekal pod strokovnim vodstvom kiparke Ane Korenč. Potekal bo še v petek, 27. novembra, ob 17. uri. Tečaj je uvodni dogodek v drugo razstavo slovenskih jasic.

Radenci - Vsako soboto v novembru ob 9. uri organizira Zavod za turizem in šport Radenci pohod Pot po sledih Atile. Zbirališče pohodnikov je pred Turistično-informacijsko pisarno Radenci. Pot najprej vodi do Kapelskega vrha, vključuje pa tudi iskanje Atilovega zaklada in postanek v vinotoku, kjer pohodnikom postrežejo z domačimi vini in lokalno kulinariko, od tam pa je vrnitev na izhodiščno točko pohoda.

Srečanje zbirateljev v Termah 3000

Numizmatiki, filatelisti in kartofili

V hotelu Ajda Term 3000 v Moravskih Toplicah so v sodelovanju z Numizmatičnim društvom Slovenije in Filatelistično zvezo Slovenije pripravili prvo borzo numizmatikov, filatelistov in kartofilov.

Udeleženci srečanja so prišli z različnih območij Slovenije, iz Nove Gorice, Ljubljane, Maribora, Kranja in od drugod. Srečanja s slovenskimi ljubitelji, zbiralci in raziskovalci kovancev, bankovcev, medalj,

razglednic in znamk pa so se udeležili tudi obiskovalci iz sosednje Hrvaške, Avstrije in Madžarske. Med udeleženci je bil tudi najstarejši član slovenskega numizmatičnega društva, 95-letni Albin Pogačnik iz Kranja.

V Termah 3000 so se, kot je povedal vodja organizacije borze Matjaž Kovačič, za borzo odločili v dogovoru s slovenskim numizmatičnim in filatelističnim društvom

V zbirkah je veliko predmetov, ki imajo zgodovinsko vrednost. in želijo, da bi jo organizirali tudi v prihodnjih letih, saj so zbiratelji iz Slovenije in tujine dobro povezani, gotovo pa je ogled zbirke zanimiv tudi za obiskovalce in goste hotelov. Predsednik Numizmatičnega društva Slovenije Janez Štiglic

S programom Leonardo da Vinci do usposobljenih vodnikov v naravi

Šoferju volan, ne mikrofona

Vsak gostilničar ali avtobusni šofer ne more biti hkrati tudi turistični vodnik, še posebej, če gre za dragoceno naravno in kulturno dediščino

Še vedno se dogaja, da srečujemo avtobuse izletnikov, v katerih šoferji držijo v roki mikrofona in svojim potnikom med vožnjo opisujejo značilnosti pokrajine. Vedo sicer, kje je katera cerkev, kje je najcenejša hrana ... prav gotovo pa ne vedo pojasniti, kakšne so značilnosti na primer goriške, ravenske ali dolinske krajine. Tudi če se bodo nekaj osnovnih podatkov in številke naučili iz dostopnega gradiva, to

ni prava predstavitev, kvečjemu dolgočasno naštevanje stvari. Naravo in njene značilnosti je treba predstavljati drugače, v krajini, z dejanji in zgodbo.

Cilj projekta z naslovom Promoviranje narave z izobraževanjem interpretatorjev narave, ki so ga predstavili minuli torek v predavalnici Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota, je prav to. Izvajal ga je Krajski park Goričko s šestimi partnerji (Sečoveljske soline, Mariborska razvojna agencija, Center za zdravje in razvoj, Novna - razvoj, Nemški krajski parki in Avstrijski krajski parki) in ob finančni podpori programa Leonardo da Vinci. S pomočjo izobraževanja zunaj formalnega šolskega sistema želijo namreč pridobiti znanja in veščine, ki bodo omogočili posamezniku na nevsiljiv in zanimiv način predstaviti naravo in ozaveščati ljudi, tako prebivalce kot tudi obiskovalce določenega zanimivega geografskega okolja. Prav s pomočjo tega programa so prenesli znanja in izkušnje na področju usposabljanja vodnikov v naravi in krajini iz Nemčije in Avstrije v Slovenijo.

Logotip projekta Promoviranje narave z izobraževanjem interpretatorjev narave je izdelal akademski slikar Ignac Meden. Predstavlja združitev nasprotij (narava - človek) v eno - razum analizira in interpretira, narava pa daje možnost občutenja. Tudi oblike in barve imajo svojo simbolno govornico: kvadrat (hiša-razum-človek-oče), krog (drevo-življenje-čustva-narava) in pet barv (pet čutov).

Želijo tudi spodbuditi domačine, ki imajo določene spretnosti, da bi si zagotovili svoj vir prihodka z opravljanjem tovrstne dejavnosti.

Vodniki vseh 50 naravnih parkov Nemčije so usposobljeni po enotnem programu, tako kot se zdaj usposabljujejo vodniki ob pomoči Krajskega parka Goričko. Dr. Katarina Groznik Zeiler z ministrstva za okolje in prostor je obljubila: »Aktivnosti Krajskega parka Goričko na tem področju bomo podpirali tudi v prihodnje in pomagali pri prizadevanjih, da bo tovrstno usposabljanje tudi formalno priznano.«

Rezultat projekta sta poleg vsebine 77-urnega usposabljanja in učnega načrta tudi priročnik in delovni zvezek. Priročnik je namenjen trenerjem vodnikov v naravi in krajini, delovni zvezek pa udeležencem usposabljanja za vodnike. Marko Slapnik, ki v Logarski dolini že nekaj let navdušuje obiskovalce z zgodbami, pa je prepričan: »Veščine interpretacije narave prispevajo k boljšemu razumevanju narave in njenih procesov, s čimer je tesno povezano tudi varstvo narave.«

Moja dežela - lepa in gostoljubna

Terme 3000 veliki zmagovalec

Med najboljšimi tudi PGD Ključarovci in Matjaž Grilec

V soboto je bila v Velenju podelitev priznanj najboljšim iz letošnjega tekmovalnega projekta Turistične zveze Slovenije Moja dežela - lepa in gostoljubna.

V okviru kategorije velike terme so bile najbolj ocenjene Terme 3000 Moravske Toplice, ki so bile pred Termami Zreče in Termami Catež. Prvi je bil tudi Matjaž Grilec iz Murske Sobotice, ki je imel v kategoriji vodni in morski akvariji ter ribniki najbolj ocenjen okrasni ribnik. Med gasilskimi domovi, zgrajenimi do leta 1930, sta enakovredni prvi mesti dosegla gasilski dom PGD Ključarovci in Prostovoljno industrijsko gasilsko društvo rudnik Trbovlje.

Med turističnimi mesti je bila tretja Lendava za Ptujem in Postojno. Med večjimi mesti je po oceni komisije najbolj urejeno Velenje, med srednjimi Slovenj Gradec, med manjšimi pa Pivka. Ocenjevali so še izletniške kraje hribovske kraje, manjše terme kampe, srednje in osnovne šole,

vrtnice, turistične kmetije in drugo, vendar med njimi - med prvimi tremi ni bilo pomurskih.

Temeljni smisel in dolgoročno sporočilo projekta Moja dežela - lepa in gostoljubna je, da je urejeno in gostoljubno okolje temelj za uspešen razvoj turizma.

Zato turistična društva in zveze z vse bolj zavzetim sodelovanjem občin, podjetij ter mnogih organizacij in strokovnih institucij uresničujejo vrsto programov na tem področju.

Terme 3000 so bile najbolj ocenjene v kategoriji velikih term.

Tržnica srednjih šol za lažjo odločitev prleških devetošolcev

Sobota brez prleških dijakov?

Za predstavitev osnovnošolcem sta se od murskosoboških ustanov odločili le ekonomska in biotehniška srednja šola

Že tretje leto sta šolski svetovalni delavki Mateja Leskovar (OŠ Stročja vas) in Metka Dvanajščak (OŠ Janka Ribiča Cezanjevci) ob pomoči svetovalnih delavk iz drugih šol v petek, 20. novembra, v prostorih nove šole v Stročji vasi organizirali Tržnico srednjih šol, kjer lahko osmo- in devetošolci iz vseh osnovnih šol ljubljanske upravne enote na enem mestu spoznajo različne programe srednjih šol iz Maribora, Murske Sobotice in Ptuja.

»Že do zdaj so bili odzivi otrok, predvsem pa staršev, zelo pozitivni. Prav je namreč,

da se z možnostmi nadaljnjega šolanja seznanijo tudi starši, ki lahko skupaj z otroki spoznajo šole, starši pa več izvedo, kaj je treba vprašati, da dobijo čim več koristnih informacij. Informativni dnevi so potem pravzaprav nadgradnja,« je povedala pobudnica tovrstnih predstavitev Mateja Leskovar, ki bi jih bili veseli tudi otroci z drugih območij. Poleg srednjih šol, različnih poklicev in novosti so učenci spoznali tudi dijaške domove in institucije, ki so odgovorne za štipendiranje (center za socialno delo, Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje, RA Mura, zavod

Matjaža Rusa iz Podgradja, ki je predstavitev srednjih šol obiskal z očetom Mirkom, najbolj zanima gradbeništvo, saj bi rad postal gradbeni inženir. Nabirala sta splošne informacije, tudi o ekonomski šoli iz Murske Sobotice in elektrotehniški šoli iz Maribora. Matjaž je že v devetem razredu, vendar se še ni dokončno odločil, kje bo nadaljeval šolanje. Oče je po poklicu diplomirani varnostni inženir, vendar ne namerava vplivati na sinovo odločitev, saj želi, da se sam dobro seznanji z različnimi možnostmi in se odloči za najustreznejšo šolo.

za zaposlovanje, Območna obrtna zbornica Ljutomer). Povabili so 17 srednjih šol Pomurja in Podravja, ki so se predstavljale učencem sedmih osnovnih šol UE Ljutomer. Do dokončne odločitve je le še nekaj mesecev, zato je prav, da otroci in starši spoznajo čim več možnosti v različnih

krajih. Srednje šole se predstavljajo iz leta v leto bolj domiselno, žal pa so tokrat pogrešali murskosoboške, saj se razen ekonomske in biotehniške druge srednje šole niso odločile za predstavitev svojih programov prleškim osnovnošolcem.

Bernarda B. Peček

Melita in Vesna Prša iz Veščice pri Ljutomeru sta si natančno ogledali vse predstavljene šole, ker pa Vesno zanimajo bolj tehniški poklici, se bo skoraj zagotovo vpisala na eno od predstavljenih mariborskih šol. Na žalost pa se nista mogli seznaniti s ponudbo murskosoboških srednjih šol, saj se v Stročji vasi razen ekonomske in biotehniške šole ni predstavljala nobena druga srednja šola iz Murske Sobotice.

Aljaž in mama Manica Šajnovič z Razkrižja sta se najdlje mudila ob stojnici Ekonomske šole Murska Sobota, saj sta bila že skoraj odločena, da se bo Aljaž, ki ga najbolj veseli matematika, vpisal na ekonomsko šolo. To je že nekakšna družinska tradicija, tudi mama je končala ekonomsko šolo in je zaposlena v Deželni banki Slovenije, ekonomsko šolo pa že obiskuje starejši brat. Sicer pa Aljaž v prostem času najraje igra računalniške igrice.

Mislišče: Diskriminacija

Nedavno sem dobil pomembno obvestilo Komunale, namenjeno etažnim lastnikom in najemnikom. V njem obveščajo, da je z letošnjim poletjem stopil v veljavo Pravilnik o upravljanju večstanovanjskih stavb. Med novostmi pri evidentiranju števila oseb je tudi obvestilo, da se »lastnike psov bremeni s stroški čiščenja skupnih prostorov za vsakega psa v višini polovice stroška, ki odpade na enega uporabnika«. In etažni lastniki oz. najemniki so že morali do 30. oktobra poslati podatek o tem, kakšno število psov biva v njihovem stanovanju, tako da tovrstni sezname s številom psov že visijo na različnih hodniških večstanovanjskih stavb. Priznam, nekaj sem že slišal, da bi se to lahko zgodilo, že pred prejemom obvestila, vendar tega nisem verjel. Pri tem tudi ni treba kazati s prstom na Komunalo, ki samo izpolnjuje ukaze ministrstva za okolje in prostor. V dopisu namreč obveščajo, da naj bi določbe začele veljati 1. decembra in da so ministrstvo zaprosili za dodatna pojasnila, saj nekatera določila posegajo v dogovore, sklenjene v Pogodbah o medsebojnih razmerjih.

Psi kot dežurni krivci?

Kakorkoli že, mene zahteva, da naj lastniki navedejo število psov, da jim bodo drugi lahko še dodatno zaračunali stroške, precej spominjajo na začetek nacizma, ko so ravno tako začeli najprej prešteti prebivalce judovskega porekla, ki so nato postali dežurni krivci za vse. Začelo se je natanko tako. Poleg tega je v omenjenih zahtevah precej nelogičnosti. »Lastnike psov se bremeni s stroški čiščenja skupnih prostorov za vsakega psa...« Kakšnih skupnih prostorov? Za pse? A je kje v Sloveniji tako napreden blok, da ima skupne prostore za pse? Potem mu je samo treba čestitati. Če pa gre za skupne prostore za ljudi (kleti, pralnica, kolesarnica ipd.), mi ni jasno, kaj so psi krivi za tamkajšnje onesnaženje, saj se ravno tam najmanj zadržujejo. Jasno je, da vsak, ki ima psa v bloku, tega na potrebo vodi ven, in če se je doslej v zgodovini kakšen pes enkrat spozabil nekje znotraj koprške soseke, ni treba, da so zato sedaj kaznovani vsi lastniki psov v vseh slovenskih večstanovanjskih zgradbah. Seveda so psi tudi tisti, ki se skupaj z otroki podelajo nekje v kleti, ko jih preteč tišči; seveda tudi oni skupaj z mladeniči, ki pridejo z nočnega pohajkovanja, pobruhujejo kakšen del bloka; seveda pa tudi oni onesnažijo hodnike v bloku, ko pridejo skupaj z ljudmi v čevlji, gozterjih, športnih copatih in škornjih z dežja, blata in snega. Ampak še sreča, da so zahtevali samo število psov, tako da mene dodatni stroški ne bodo prizadeli. Doma imam namreč tigr.

Tomo Kilež

Srednja šola za gostinstvo in turizem Radenci niza uspehe

Stregli so angleški kraljici in Clintonu

Če velja za ljudi iz Pomurja, da se ne radi sami hvalijo, da so skromni in predvsem delavni, to še posebej velja za mlade kuharje in natakarje iz radenske srednje šole. Že nekaj desetletij so dijaki iz te šole med najbolj zaželenimi praktikanti in delavci v vseh slovenskih hotelih. Rezultati tekmovanj minulega gostinsko-turističnega zbora potrjujejo, da je še vedno tako. Ekipa dijakov kuharjev je dosegla najvišje število točk in zlato medaljo, ekipa dijakov strežbe zlato in ekipa dijakov turističnih tehnikov srebrno medaljo. Dijaki so dosegli skupno največ točk in dobili v varstvo prehodni pokal.

Člani kuharske ekipe Ksenija Maučec, Tomaž Bakan in Roman Pevec so pripravili začetki že septembra, pri čemer jim je bila v veliko pomoč mentorica Zdenka Mesarič.

Dijaki ekipe kuharstva so pripravljali glavno mesno jed, ustrezno prilogo in prikuho za štiri osebe. Sestavili in napisali so morali recepte za pripravljeno jed. Celotno tekmovanje je bilo časovno omejeno. Naloga je bila za dijake velik izziv, saj niso vedeli, katera živila bodo imeli na razpolago za

pripravo tekmovalne jedi. Tomaž je povedal: »Pri naši sestavi glavne jedi smo poleg izžrebanih sestavin vključevali tudi živila iz prehranske piramide, upoštevali smo sodobne prehrabene trende ter barvno usklajenost in garniranje jedi na krožnik. Zraven smo dodali tudi primerno dekoracijo.« Ksenija in Roman pa dodajata: »Ne le, da smo dosegli najvišje število točk, dobili smo še priznanje za osvojeno prvo mesto in skupaj z ekipo strežbe prehodni pokal.«

V ekipi strežbe, ki jo je sestavil in vodil mentor Peter Pertoci, so bili David Kelenc, Mojca Zver in Katja Žnidarič. Njihova naloga je bila sestaviti in oblikovati sodoben jedilnik s štirimi hodi, priporočiti ustrezen aperitiv in vina k hrani ob upoštevanju vseh načel prehranjevanja in priprave jedi, pripraviti slovesno omizje, sprejeti dva gosta in postreči. Naloga, ki so jih morali opraviti, niso bile vnaprej znane.

»Na tekmovanje smo se pod vodstvom mentorja pripravljali dober mesec. Zame je bila to prva takšna preizkušnja, medtem ko sta moja kolega David in Mojca že tekmovala,« je povedala Katja, sicer dijakinja

3. letnika. Ekipa pridejo na tekmovanje izjemno dobro in strokovno pripravljene. »Komisija, ki jo sestavljajo trije člani (dva iz gospodarstva in en strokovni učitelj), ima težko delo, saj so razlike med šolami minimalne, pa vseeno je bila radenska šola najboljša, saj je od 100 možnih dosegla 94,67 točke,« je povedal Peter Pertoci, ki je bil istočasno vodja tekmovanja. Dijaki si v Radencih nabirajo bogate izkušnje tudi pri različnih projektih. Tako so imeli v zadnjih letih priložnost srečati najvišjim evropskim politikom, celo predsedniku Evropske komisije Barosu, stregli so angleški kraljici ob njenem obisku v Sloveniji, pred nekaj dnevi so bili v ekipi, ki je stregla nekdanjemu predsedniku ZDA Billu Clintonu. Tu je le nekaj odmevnih dogodkov, pri katerih sodelujejo dijaki SSGT Radenci s svojim mentorjem Petrom Pertocijem, strokovnim učiteljem strežbe. Tekmovanja dijakov turistične smeri so se po izboru mentorice Elvire Štumpf udeležili Karin Jerenc, Alex Kodba in Sabina Slankovič iz 4. Tb.

Tekmovalna ekipa kuharstva, strežbe in turizma z mentorji in ravnateljico

Na lekarniški tehtnici

Ko je nepopisna sreča v resnici smola

(minuta za lekarniški poklic)

Janez Špringer, mag. farm. spec.

Poglejmo si nazoren zgled, kako se radost razprede v svoje nasprotje pri konopljinji smoli.

Kadilec hašiša je radosten kot človek, ki je slišal dobro vest, kot skopuh, ki šteje svoje zaklade, kot igralec, ki mu je bila sreča mila, kot častihlepnež, ki ga upijanja uspeh. Lahkomiselni uživač tako zunanji kot notranji svet dojema pretirano, spremenjeno in povečano. Barve so lepše in zvoki se spreminjajo v privide, žalost ali veselje pa se krepita. Omamljeni ve, da se mu blede, zdaj je brezmejno in neubranljivo vesel in presrečen zaradi dragocenega življenja, potlej je spet poln sanj v dvočlenskem spancu, vedno pa so blodnje podoba njegovega značaja, ki se mu ne more odreči, kot se hašiš ne more izneveriti stvarnosti. Mamilo je ogledalo, ki sicer pretirava, a vselej je le ogledalo. To je nevaren dar, ki je zmožen sprevačati stvari v videz, kadar pa obrne tudi resnico v laž, postane ključ od paradiza v peklenjskih vratih, za katera zdrav razum ne seže.

Francoski pisatelj Gautier je hašiševo omamo doživljal in opisal nekako takole.

Prva stopnja. Po nekaj minutah popolnoma odrevenim. Moje telo se razpusti in postane prozorno. Slišim, kako okrog in okrog ob padanju hrumi kamenje. Kamni se bleščijo v vseh

bojni tako močno, da si ne upam govoriti iz strahu, da se ne bi zrušile stene in da ne bi sam eksplodiral kot kakšna bomba. Več kot petsto zvonov razglaša slavo časa s srebrnimi zvoki, podobnimi zvokom iz flaut. Utonem v morju užikov, nikdar prej nisem občutil takšne sreče. Razpustim se, naenkrat sem daleč stran od samega sebe, od zoprne priče svojih dejanj in misli. Prvikrat razumem bivanje duhov, angelov in duše, osvobojenih telesa. Po mojem mnenju to stanje traja že približno tristo let. Vtisov je mnogo in sledijo si hitro drug za drugim, tako da ni mogoče dobiti pojma o času. Ko pa pogledam na uro, vidim, da je preteklo vsega četrt ure.

Tretja stopnja. Najbolj čudno se končajo moja doživetja. Fantaziram o groznih predpotopnih bitjih, pred seboj vidim samorožce, orjaške ptiče, krilate živali z levjim trupom in orlovske glavo. Cela menažerija mojih mor leze in polzi skozi zloveščiči prostor.

Povzetek in komentar: Nepopisna radost je čudežna kot v čarobnih pravljicah iz 1001 noči: leteče preproge, žrebci, duhovi, prelepe dvorane človeku strežejo, kot da bi bil kalif. Neljuba smola je v tem, da naenkrat ves blišč izgine, siromak pa se spet sam znajde v svoji,

vrstah barv. Moji tovariši so se spremenili v na pol ljudi in na pol rastline. Stojijo na eni nogi tako kot noji in prhutajo s peruti. Tako se zdi smešno, da ne morem zadržati smeha. Zgrabim blazino, jo vržem v zrak in spet ujame. Noben indijski žongler tega ne bi znal narediti bolje. Sem popolnoma miren in to pot me tudi glava ne boli.

Druga stopnja. Čez pol ure me spet prevzame omama. Milijarde metuljev vršijo okrog mene. Ogromni cvetovi se odprejo z zvokom, ki spominja na ognjemet. Moj sluh postane tako oster, da lahko slišim barve. Zeleni, modri, rumeni toni silijo k meni. Če pade kakšen kozarec, če zaškriplje noga stola, če kdo zašepče besedo, to zveni in odmeva kot grmenje. Moj lastni glas

zdaj še večji revščini. Z nebeškim ključem so se bila odprla peklenjska vrata.

Nesreča drugih se nas ne tiče, poročete. Mi kadimo le marihuano, nemara le navaden tobak ali celo nič od tega. Sem gotovo lepše sliši in zgleda. A ne zanašajte se preveč na kakršen koli prsluh ali videz. Dokler obstaja zlo, so vrata v pekel zmerom priprta, pa najsi vleče v skušnjavo le običajen alkohol ali se zlorablja navadna tableta proti bolečinam. Izhoda od tam pa ni, dokler ključ zanj leži v bolnikovem in ne lekarnarjevem srcu. Zato ne pripravite dneva zaradi nepotrebnih stvari. S tem zgledom boste, dokler ostanete živi in zdravi, ne le sebi, ampak tudi drugim ustrezen in obenem najboljši lekarnar. Le odzvati se je treba na lekarniški klic.

»Devetindevdeset odstotkov tega, kar ste, je nevidno in tudi dotakniti se tega ne morete.«

R. Buckminster Fuller

Vsi smo eno

Vsi smo eno, vsi smo del enega energijskega polja ali enega najvišjega Uma ali ene zavesti ali enega ustvarjalnega bitja. Vsi smo med seboj povezani.

Omenjeno dejstvo je vsekakor zanimivo povežati z zakonom privlačnosti, ker nam potem hitro postane jasno, zakaj se bodo naše negativne misli o nekom drugem vrtnile k nam in škodovale samo nam. Rhonda Byrne opozarja, da nas nič ne more prizadeti, razen če to priključimo tako, da oddajamo negativne misli in občutke. Ne smemo pozabiti, da imamo svobodno voljo, da sami lahko izbiramo naše misli. Naše

pozitivne misli in pozitivni občutki nas vodijo k Enemu, k Dobremu, medtem ko nas negativne misli in negativni občutki vodijo stran. Če sedaj pomislimo na kakšno negativno čustvo, hitro spoznamo, da vsako temelji na strahu. To pa istočasno pomeni, da se nam negativna čustva porajajo, kadar mislimo, da smo ločeni od drugih. Posebej močno se to kaže v najrazličnejših tekmovaljih, kjer pozabljamo, da smo vsi eno, in ko tekmujejo, v bistvu tekmujejo sami s seboj. Misli tekmovalnosti pustimo ob strani in se raje osredotočimo na svoje sanje, ker

nas bodo te osrečile.

Avtorica uspešnice Secret tudi poudarja, da je vesolje univerzalno skladščiče, ki nas oskrbuje z vsem. V skladu z zakonom privlačnosti vse tisto, kar si želimo, prihaja k nam ali preko ljudi, okoliščin in dogodkov. To nas vodi k dejstvu, da je zakon privlačnosti v bistvu zakon oskrbe, ki nam omogoča, da črpamo iz neomejenih zalog. Naše oddajanje spolne frekvence tistega, kar si želimo, zagotavlja, da k sebi pritegnemo prave ljudi, okoliščine in dogodke.

Resnični izvor vsega je nevidno

Z našega štedilnika

Ribji file na sojino-cvetačni solati

400 g ribjih filejev, sol, poper, 1 limona, 3 cl oljčnega olja, 200 g sojinih kalčkov, 250 g cvetače, 1 sveža rdeča paprika.

Za preliv: 3 cl oljčnega olja, 3 cl belega balzamičnega kisa, 2 cl sojine omake, sol, sveže sesekljan zelen peteršilj, 1 žlička naribanega ingverja.

Ribje fileje narežemo na primerne kose (široke trakove) in jih začini. Na segretem olju jih z obeh strani na malem ognju spečemo.

Posebej pripravimo solato: sojine kalčke odcedimo in splahnemo. Cvetačo navetkamo in skuhamo v slanem kropu. Papriko očistimo in operemo ter narežemo na tanke trakove. Vse sestavine pomešamo in solato naložimo na krožnike. Iz sestavin zmešamo preliv, s katerim pripravljeno solato pokapljamo. Na vrh solate naložimo popečene ribje fileje, dekoriramo z rezinami limone in peteršiljem ter postrežemo.

Bučna juha z dimljenim sirom

300 g bučk, 80 g čebule, sol, poper, 5 cl rastlinskega olja, liter jušne osnove ali vode, ščepec zdrobljenega kopa, 2 žlici ostre moke, 10 cl kisle smetane, 100 g dimljenega sira.

Bučke operemo in narežemo na kolobarje. Čebulo očistimo in drobno sesekljamo. Na maščobi na hitro prepražimo sesekljano čebulo, dodamo narezane bučke in zalijemo z jušno osnovo. Juho začini in počasi kuhamo dobrih 20 minut. Iz moke, kisle smetane in malo hladne vode pripravimo podmet, s katerim juho zgostimo.

Juho postrežemo vročo, vanjo pa, preden jo postrežemo, vložimo grobo nariban ali na drobne kocke narezan dimljeni sir.

Dušeno jelenje stegno z brusnicami

800 g očiščenega jelenjega stegna, 120 g prekajene slanine, 1 žlica gorčice, sol, poper, rožmarin, timijan, brinove jagode, lovor, 8 cl rastlinskega olja, jušna osnova za zalivanje, 20 cl temne omake, 15 cl rdečega vina, 3 žlice brusničnega džema, 4 žlice suhih brusnic.

Jelenje stegno najprej pretakemo s prekajeno slanino. Nato meso začini ter premažemo z gorčico in oljem. Na vroči maščobi kos mesa z vseh strani na hitro popečemo in preložimo v globok pekač. Podlijemo z jušno osnovo, pekač z mesom pokrijemo s pokrovko ali aluminijasto folijo in postavimo v ogreto pečico ter pečemo dobrih 40 minut pri 175 °C. Proti koncu pečenja prilijemo še temno omako, dodamo brusnice, brusnični džem in rdeče vino. Pokrovko ali folijo zadnjih deset minut odstranimo, da pečenka dobi barvo.

Pečeno jelenje stegno narežemo na primerne rezine ter postrežemo z brusnično omako in poljubno prilogo.

Mandljevi ocvrtki

600 g kuhanega krompirja, 200 g ostre moke, 100 g margarine ali masla, 3 jajca, muškatri orešček, sol, 100 g na lističe narezanih mandljev, olje za cvrenje.

Še tople krompir pretlačimo, dodamo moko, 1 jajce, sol, muškatri orešček in maslo. Na hitro zgnetemo testo. Iz testa naredimo za prst

polje, ki ga lahko imenujemo Vesolje, najvišji Um, Bog, brezmejna inteligenca... Vsakič, ko nekaj prejememo, bi se morali spomniti, da smo to pritegnili k sebi z zakonom privlačnosti. Bili smo naravnani na določeno frekvenco in usklajeni z univerzalnim virom, ki prežema vse in nam je to, kar smo prejeli, naklonil.

Ali to pomeni, da smo ustvarjalna inteligenca? Smo popolnost? Smo moč? Smo stvarnik? Smo kozmično bitje? Smo popolnost, smo veličastna bitja.

Mag. Simona Šarotor Žizek

Boštjan Režonja, kuhar v lendavskem hotelu Lipa

debele svaljke, ki jih narežemo na štiri do šest centimetrov dolge palčke. Pripravljene palčke poveljamo v moki, stepenih jajc in nazadnje v mandljevih lističih. Pripravljene ocvrtke takoj ocvremo v globoki maščobi do zlato rjave barve. Postrežemo vroče.

Mešana solata z artičoko in kefirjem

200 g svežega korenčka, 100 g svežih šampinjonov, 180 g vložene srebrne čebulice, 100 g vloženi črni olivi brez koščice, 200 g v olju vloženi artičokinih srčkov, pol glave kodraste endivije.

Za solatni preliv: 20 cl navadnega kefirja, nekaj žlic olja od vloženi artičok, sol, poper, 1 žlička sveže sesekljanega zelenega peteršilja.

Korenček in šampinjone očistimo in operemo. Oboje narežemo na debelejšje rezine in v slanem kropu na hitro blanširamo. Vloženo zelenjavo odcedimo, čebulice razpolovimo, artičokine srčke narežemo na kose. Kodrasto endivijo natrebimo, dobro operemo in narežemo nekoliko bolj na drobno kot običajno. Vse sestavine pomešamo v solatni skledi. Tako pripravljeno solato nadevamo na solatne krožnike oziroma skledice in prelijemo s pripravljenim kefirjevim prelivom, ki smo ga zmešali iz naštetih sestavin.

Sladke kutine v listnatem testu

250 g listnatega testa, 4 zrele kutine, 1 limona, 200 g sladkorja, 2 žlici belih drobtin, 2 žlici rozin, 2 žlici grobo sesekljanih orehov, 1 jajce, sladkor v prahu, 50 g masla za pekač.

Kutine operemo, olupimo in odstranimo peščevje. Kutine nato narežemo na drobne kocke, ki jih pokapljamo z limoninim sokom. Narezane kutine pristavimo s sladkorjem in malo vode. Dušimo jih 15 minut, nato polovico nakockanega sadja preložimo in shranimo za kasneje, preostanek pa s paličnim mešalnikom zmešamo. Zmešane kutine dušimo še toliko časa, da se masa zgosti, da dobimo marmelado.

Tortni model namažemo z maslom in vanj razporedimo polovico razvaljanega listnatega testa. Testo posujemo z drobtinami, nanj pa razporedimo kutinovo marmelado, ki smo ji primešali prihranjene nakockane kutine, rozine in grobo sesekljane orehe. Maso poravnamo, posujemo z drobtinami in pokrijemo z drugo polovico razvaljanega listnatega testa. Robove zgornjega in spodnjega testa stisnemo z mokrimi prsti, da se testi sprimetata. Po vrhu testo premažemo s stepenim jajcem in model postavimo v pečico, ogreto na 180 °C, ter pečemo do zlato rjave barve.

Pečeno in nekoliko ohlajeno pecivo preložimo na mrežo, kjer ga pustimo, da se popolnoma ohladi. Nato kutinovo pecivo poljubno narežemo, posujemo s sladkorjem v prahu in postrežemo.

»Vsa izročila vam govorijo, da ste bili ustvarjeni po podobi ustvarjalnega vira. To pomeni, da imate sposobnosti Boga in moč, da ustvarjate svoj svet. In res je tako. Morda ste do zdaj ustvarili čudovite stvari, ki so vas vredne, ali pa vam to ni uspelo. Rad bi, da se vprašate: »Ali so rezultati, ki ste jih dosegli in so zdaj v vašem življenju, res tisto, kar si želite? In ali so vas vredni?« Če vas niso vredni, ali torej ne bi bil zdaj primeren trenutek, da jih spremenite? Kajti v sebi imate moč, da to storite.«

James Ray

Besede mode

Koktajl oblačilo

Tatjana Kalamar Morales

V kulturi oblačenja govorimo o več ravneh in koktajl oblačilo je primerno za različne popoldanske prireditve nekje od šeste ure zvečer naprej. Na vabilih bomo morda zasledili tudi kakšen angleški izraz, kot sta »Cocktail dress«, »Evening informal« in podobno. A slednji izraz nikakor ne pomeni neformalnega oblačila. Gre za koktajl oblačilo.

On

Črna moška obleka je sestavljena iz sukniča in hlač. Suknjič se zapenja z dvema gumboma, ker tako napovedujejo modne smernice, a hlače naj bi bile brez zavihkov. Lepo je, če se obleka poda po telesu in poudarja moško silhueto, saj premajhna in prevelika oblačila dajejo napaden vtis celotne podobe. Centimeter izpod rokava sukniča lahko pokuka bela srajca s klasičnim ovratnikom. Manšeta je dvojna ali enojna in se zapenja z okrasnim manšetnim gumbom. Največ o moškem pove kravata, čeprav h koktajl oblačilu spada temnejša kravata, ki deluje avtoritativno. Ker barva ni prisotna, govori več vzorec. Priljubljeni so majhni, ponavljajoči se vzorci.

Črna moška obleka iz kakovostne volne (super 100S in naprej)

Vsaka črna moška obleka ni enaka. Najbolj jo opredeljuje tkanina, ki ji daje strukturo, sijaj in padec. Obleka iz visoko kakovostne volne, ki je obdelana tako, da se ne mečka, je lahko prava rešitev za odlične videz čez dan in noč. Vrhunske volne nosijo različne oznake, ki so povezane predvsem s finostjo preje in načinom vitja. Tako poznamo oznake 100S, 110S, 120S, 130S, nekoliko manj pa 140S, 150S in vse tja do 180S. Morda se nam zdi to vse skupaj preveč zapleteno, a to najlažje preverimo v notranjosti sukniča, kjer včasih zasledimo tudi našivno etiketo proizvajalca tkanin. Večja je številka, višja je kakovost volne.

Ona

Zanjo je več izbire. Obleka je lahko različne dolžine (ponavadi okrog kolen) in se prilagaja trendom ter običajem. Mala črna oblekica je odlična izbira. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja jo je izumila Coco Chanel in takrat prekinila žalno tradicijo črnega oblačila. Z malo črno

oblekico v omari torej lahko vedno sanjarimo. Če slednja še ni dobila prave priljubljenosti, jo kombinirajmo drugače. Omislimo si torbico, ki s svojo obliko prevzame polovico pogledov; preostali pogledi naj se spočijejo ob naši spokojnosti in dobrem počutju. Pri torbici s trdnim okvirjem gre za številko ena v naši posodobljeni garderobi. Njena aktualnost ima korenine v zgodovini, njena oblika se je boljšala v času *art deco*ja nekje med letoma 1925 in 1940. Dobro se je morda spomnimo iz filmov in knjig, vendar je meni najdražja v spominu od moje babice. Imela je dve ali tri torbice z okvirjem, verjetno dobrih 30 let. Današnja filozofija mode bi ona težko doumela. Časi potreb in funkcije stvari v pravem pomenu besede so se zares spremenili. Ali se vračajo?

Mala črna oblekica iz svile

Svilo imenujejo druga koža. Prijeten otip je vsekakor eden izmed pomembnejših razlogov, zakaj je dobila svila v preteklosti svojo pot. Njena dragocenost izvira iz kompleksne pridelave in obdelave, vsekakor pa iz naravnih lastnosti, ki naše telo pozimi grejejo, poleti pa hladijo. Če nam vzdrževanje ne povzroča preglavice, kajti večinoma jo je treba nežno ročno oprati v mlačni vodi, potem lahko zares postane naša druga koža. Barve na svili so ene najlepših, saj dajejo izredno prefinjene odtenke. Z lahkoto se prepričamo, če primerjamo tkanino iz polimešanic in svileno. Odtenki na naravnih vlaknih so zares drugačni. Pravzaprav nam dostikrat prav barvni odtenek tkanine prvi pove, za kakšno kakovost preje gre. Glede na to, da trendi poudarjajo krojaško izpolnjena oblačila na eni strani in zagovarjajo lep padec kakovostnih tkanin po telesu, svila ponuja slednje v najelegantnejši obliki. Pas pri mali črni oblekici je poudarjen s posebnim usnjenim pasom, ali kar več njih, ki so naloženi drug čez drugega. Na ta način dobimo vizualno podobo širokega pasu.

Čevlji zanjo in zanj

Za oba so primerni usnjeni čevlji z usnjenim podplatom. Brezčasna, elegantna in rahlo zaokrožena oblika čevlja je zanj več kot zaželena. Ona se lahko počuti privlačnejše v ekstremno visokih petah, ki jih narekujejo trendi. Kljub vsemu je bolje, da čevljev ne obujemo na prireditve prvič. In če nismo navajene previsokih pet, si jih nikar ne omislimo. Zmernost pri izboru velja, saj je počutje tisto, ki nas dela lepše. Ne gre pozabiti, da za prvi vtis nikoli ne dobimo druge priljubljenosti.

Domači vrt

Poleg pšenice še okrasni vrt

Olga Varga

Natalia Iohnov

Redko kje najdemo, da se oba partnerja v družini zanimata za ureditev okolice tako kot pri Puhanovih v Gančanih. Dvorišče je obdano z vzhodne strani z visokim klekom, vhodna pot pa je iz kovane ograje in živa meja iz kleka in drevesastega bršljana.

Gospa Jožica, po poklicu univerzitetna diplomirana inž. konfekcijske tehnologije, ima izreden smisel za oblikovanje. Njihov kotic pri vhodu v stanovanje je prava pravljica. Lesena miza je obdana z okraski iz naravnega materiala, suhim cvetjem, svežo veliko krizantemo in oblikovanimi pušpani. Ta prostor daje veliko veselja in zadovoljstva ob pitju jutranje ali popoldanske kave. Umirjeni del dvorišča je na vzhodni strani, kjer se družina po delu sprosti, pogovori in odpočije.

Puhanovi posvečajo veliko pozornost trati, ki prav letos ni v najboljši kondiciji, pravi gospa Jožica. Za prehrano rastlin skrbi gospod Dani. Oblikovanih rastlin je veliko, predvsem pušpanov, klekov in pacipres. Vso rez pri rastlinah

naredita sama. Ob našem obisku gospa Jožica pove, da je urejanje dvorišča njihov družinski projekt. Tašča ima zelenjavni vrt, sin Niko in hčerka Julija skrbita za košnjo trate, oba z možem pa uživata pri urejanju okrasnega vrta. Puhanovi se ukvarjajo tudi s kmetijstvom. Kmetijski del je pregrajen s črno steno, obraščeno s pisanolistnim in drevesastim bršljanom. Njihov vrt je zanimiv vse leto, čeprav sedaj ni bujnega cvetja. Prava barvna jesenska pozivitev na dvorišču sta ambrovec s svojo rumeno oranžno barvo in perzijska bukev s škrlatno barvo listov. Pahljačasti javor s purpurno rdečimi listi, star petnajst let, je med trajnicami že čisto ogolel. Okras na dvorišču je deblo, dediščina iz Bogojine. Tudi v notranjih prostorih je več elementov restavriranih in so pravi unikati neprecenljive vrednosti.

Načrtov za ureditev okolice je še veliko. Gospa Jožica ima voljo in znanje, da sama razmnožuje nekatere rastline, ki jih pozneje vključi v svoj vrt.

Danijeva dediščina - deblo oreha iz Bogojine

Ograja iz kovanega železa in obroba gredice iz železniških pragov

Na dvorišču lesena gugalnica za otroke, v ozadju ambrovec in perzijska bukev

Črna stena, prepletena s pisanolistnim in drevesastim bršljanom

Počitek - umirjen del vrta za jutranjo kavo, pogovor in sprostitiv

Pušpan, oblikovan v krog, v sredini pa cipresa

Strokovni nasvet

Adventni venec
Ne nasedajte raznim komercialnim »trikom«, ki ponujajo plastične, voščene, lesene venčke, ki so trajni, večletni. Sveži adventni venec prinaša v naš dom ne samo veselje za oči, tudi njegov sproščujoči vonj nas osrečuje in pomirja. Če smo vešči, si ga naredimo sami iz smreke ali jelke, pušpana, lovrikovca, bršljana, tise, bodike ali kombinacije različnih vrst iglavcev. Popostrimo jih z različnimi plodovi platane, macesnovi storžki, plodovi drevesastega bršljana, klinčki, cimmetom, za popestritev naj bo nekaj svetlečih kroglic v barvi sveč.

Ustrelila s topom

To je bil njen prvi strel s topom, verjetno pa tudi zadnji, saj takšne priložnosti cornwallška vojvodinja verjetno ne bo več imela. Soproga britanskega prestolonaslednika Charlesa je sprožila topovski strel na bojni ladji HMCS Haida, ki je bila ponos kanadske mornarice v drugi svetovni vojni, zdaj pa je v »pokoju«, privezana je kot del pomorskega vojnega muzeja v doku kanadskega mesta Hamilton. Obisk legendarne križarke je bil le del bogatega programa, ki so ga v Kanadi pripravili ob obisku britanskega prestolonasledniškega para. Charlesu je bil to že petnajsti obisk te članice Commonwealtha, njej pa prvi, čeprav je s to deželo po svoje kar tesno povezana. Njen praprapradež, sir Allan MacNab, je bil premier province Kanade v letih 1854–1856. Torej še prej, preden je bila (1867) ustanovljena kanadska konfederacija.

Legendarna kanadska križarka HMCS Haida je danes del vojnega pomorskega muzeja v Hamiltonu.

Camilla, tik preden je potegnila za sprožilec

Nagrada za hrabrost

Revija Glamour je pevko Rihanno (21) izbrala za žensko leta. Razlogov, da je dobila ta laskavi naslov, je bilo več, vendar je ob uspešni pevski

kari- eri, občutku za modo in eleganco, za dobrodelno delo in ob številnih drugih dobrih lastnostih imela posebno teža njena hrabrost. Hrabrost, ki jo je pokazala letos februarja, ko jo je pretepel njen takratni fant, glasbenik Chris Brow (o tem smo poročali). Rihanna takrat podplutb ni skrivala, ampak je o dogodku javno spregovorila. »Ko sem poslušala njene besede, sem občudovala njeno moč, da je to zmogla povedati javno,« je povedala nekdanja manekenka Iman, ki ji je izročila nagrado na slovesni podelitvi v New Yorku.

Igra svojo mamo

»Pred mano je velik izziv, pa tudi velika odgovornost,« je izjavila italijanska filmska diva Sophia Loren (75), ki bo v mini nadaljevanki La mia casa e piena di specchi (Moja hiša, polna ogledal) igrala svojo mater. Partner, igral bo njenega očeta, bo Enzo Decaro. Serijo, ki bo predvidoma prišla na male ekrane postaje Rai Uno prihodnje leto, snemajo po knjigi Marije Scicolone, mlajše sestre Sophije Loren, ki opisuje težko življenje njune matere Romilde Villani, učiteljice klavirja.

Sophia s sestro Marijo Scicolone, avtorico knjige, po kateri je napisan scenarij.

Sophiji Loren (75) se leta očitno ne poznajo. Enzo Decaro bo igral njenega očeta.

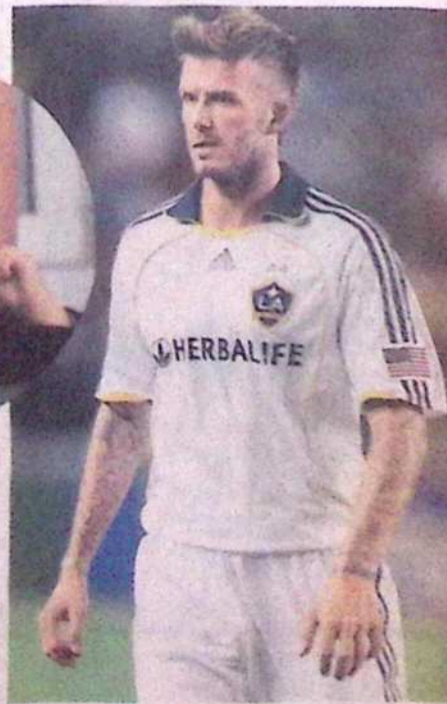
Očka za nekaj dni

Potem ko sta se ločila hollywoodski igralec Jude Law (36) in britanska oblikovalka in igralka Sadie Frost, sta šla vsak po svoje. On živi v New Yorku, ona z otroki v Londonu. Te dni so prišli k njemu na obisk otroci Rafferty (13), Iris (9) in Rudy (7). Ne vemo, kaj sta v času, ko je nastal posnetek v newyorškem Centralnem parku, počela najstarejša Rafferty in Iris, vidimo pa lahko, kako uživa mali Rudy, kateremu je očka kupil nogometno žogo v barvah brazilske reprezentance.

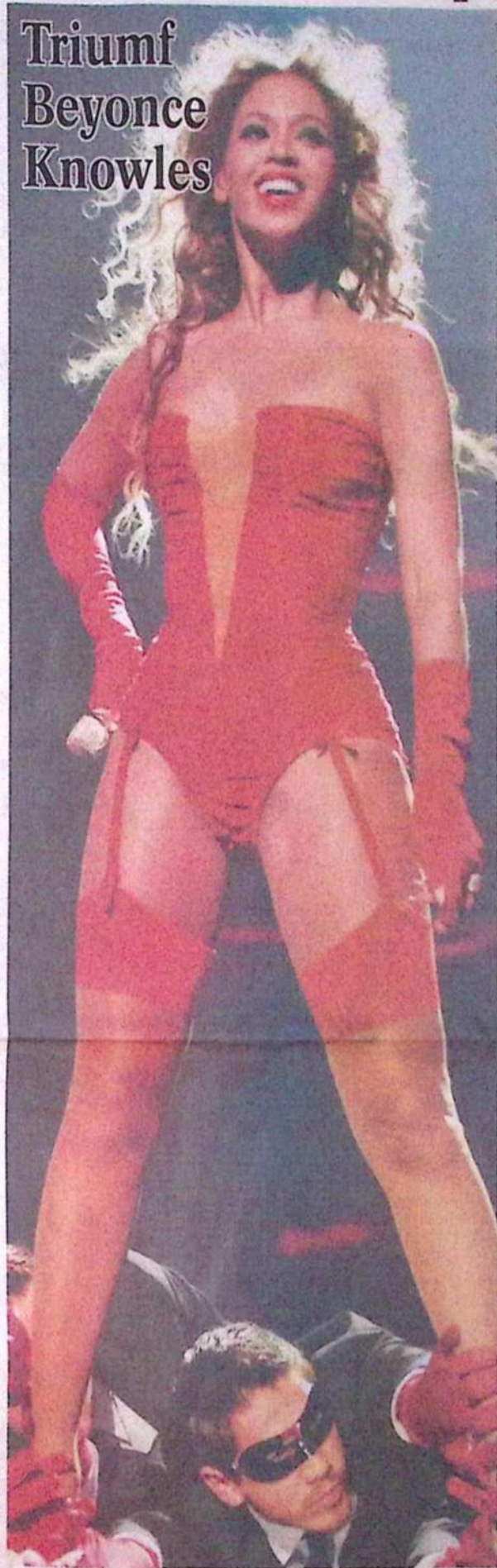

Očka kopira sina

Znano je, da angleški nogometaš (sicer član ameriškega kluba, vendar posojen italijanskemu) David Beckham vedno nosi trendovsko frizuro. Frizuro, ki je danes postala moderna, lahko vidimo na Davidovi glavi najpозnejše jutri. Tokrat to ne velja. Idejo za tokratno frizuro je dobil pri svojem najmlajšem sinu, štiriletnem Cruzu. Novo frizuro je pokazal na tekmi svojega kluba LA Galaxy proti Chivasu v Los Angelesu. Fotografiji so posneli sina na tribuni (mamica tokrat ni bila pomembna) in očeta na igrišču. In kaj so ugotovili ob obeh fotografijah?! To, da imata oče in sin, vsaj kar se frizur tiče, enak okus.

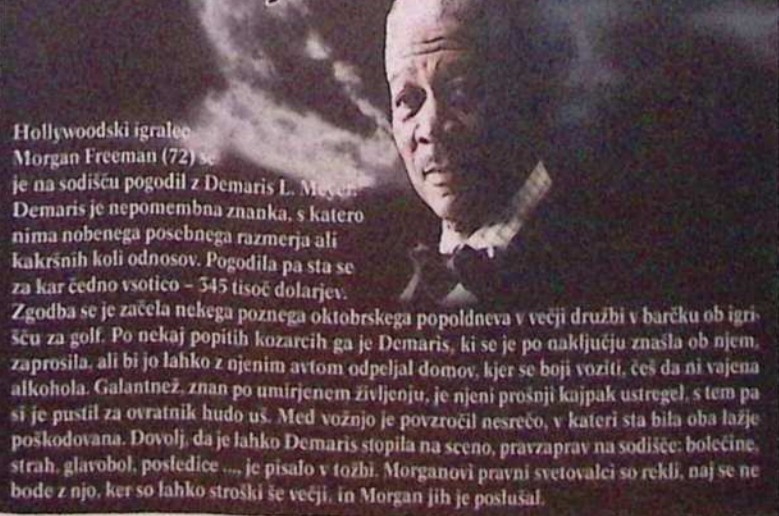
Triumf Beyonce Knowles

Na podelitvi letošnjih nagrad MTV-ja (MTV Europe Music Awards) v berlinski Areni O2 je bila ameriška pevka Beyonce Knowles glavna zvezda, saj je osvojila kar tri nagrade: za najboljšo pevko, za najboljšo pesem in najboljši video. Na sceno se je podala v rdečem korzetu, tako da je lahko prišla do izraza njena popolna postava. Z njo je bil v Berlinu tudi mož, reper Jay Z, katerega se je Beyonce na odru zahvalila za vso podporo, ki ji jo daje pri njenem ustvarjanju. Jay Z se je pojavil tudi na polurnem koncertu irskih rokerjev U2, ki so ga imeli ob Brandenburških vratih.

Mimogrede naj dodamo, da je nagrada Best Regional Act (po izboru gledalcev MTV Adrie) prejela zagrebška skupina Lolobrigida. Pevki Ildi Prester, menda je šefinja benda, je nagrado izročil beograjski roker Bajaga. Tukaj moramo nujno omeniti, da sta šla v tej skupini po rdeči preprogi po nagrado tudi dva Prekmurca: David Halb in Matej Končan - Klemar. Na žalost hrvaški časopisi »prekmurskega deleža« ne upoštevajo, v Sloveniji pa je nagrada šla tako in tako mimo. Prekmurca naj se ne izgovarjata na skromnost, zahtevati bi morala, da se bend imenuje hrvaško-slovenski ali prekmurski bend ...! K temu moramo dodati tudi to, da je za uspeh skupine zaslužen še tretji Prekmurec, Jernej Šavel, novi sourednik Pena (namesto Bojana Pečka).

Dobrota je sirota

Hollywoodski igralec Morgan Freeman (72) se je na sodišču pogodil z Demaris L. Morgan. Demaris je nepomembna znanka, s katero nima nobenega posebnega razmerja ali kakršnih koli odnosov. Pogodila pa sta se za kar čedno vsotico - 345 tisoč dolarjev. Zgodba se je začela nekega poznega oktobrskega popoldneva v večji družbi v barčku ob igrišču za golf. Po nekaj popitih kozarcih ga je Demaris, ki se je po naključju znašla ob njem, zaprosila, ali bi jo lahko z njenim avtom odpeljal domov, kjer se boji voziti, češ da ni vojena alkohola. Galantnež, znan po umirjenem življenju, je njeni prošnji kajpak ustregel, s tem pa si je pustil za ovratnik hudo uš. Med vožnjo je povzročil nesrečo, v kateri sta bila oba lažje poškodovana. Dovolj, da je lahko Demaris stopila na sceno, pravzaprav na sodišče: bolečine, strah, glavobol, posledice ..., je pisalo v tožbi. Morganovi pravni svetovalci so rekli, naj se ne bode z njo, ker so lahko stroški še večji, in Morgan jih je poslušal.

Od 26. XI. do 31. XII.

HOROSKOPEN

Pripravlja: Agencija Hogod

Za mlade od 6. do 96. leta, ki priznavajo ljubezen

OVEN

[21. III. - 20. IV.]

Ljubezenske skušnjave bodo neizogibne. Vprašanje je le, koliko bo škode in koliko koristi, če se kaj izčim. Vse skupaj je morda celo nekoliko povezano s poslom. Sicer boljši mesec, saj vas bo gredo Sonce v strelcu, poleg tega pa se spet obvladate in prehajate v formo. Vse se bo končalo lepše, kot ste pričakovali. Izbirajte besede. Ko se boste poslavljali od leta, se poskušajte posloviti od kakšne slabe navade.

TEHTNICA

[23. IX. - 22. X.]

V vaše intimno življenje se bo prikradel rahel nemir. Imelo boste eno, želeli drugo, sanjali o tretjem. Najbolje bo, da z odločitvijo ne čakate več, kajti »rok trajanja« je potekel. Sredi meseca boste imeli opraviti s trmoglavcem in prepirljivcem. V finančnih zadevah lahko pričakujete podporo, morda celo kaj nepričakovanega. V sredini meseca nekoliko stagnacije, nato okrog božiča zanimiv preobrat.

BIK

[21. IV. - 21. V.]

V začetku meseca bo bolj črno, potem vse boljše. Ni še čas za večjo odločitev, zato zaenkrat delujite »korak za korakom« in čakajte pravi trenutek. Delujite v znanih okvirih in ne bodite nestrpni. Planet ljubezni in strasti bo na vaši strani, dobili boste moč zapeljivca. Pred usodnim korakom se bo odprla rana iz preteklosti. V poslovnih odnosih previdnost in nepopustljivost, med prazniki boste imeli mir.

ŠKORPIJON

[23. X. - 21. XI.]

Obdobje pozitivne energije in veliko dobrega. Ne bi bilo slabo, če bi zdaj kam odpotovali, se umaknili in vse skupaj »prežvečili«. Zadeva se bo končala neko sredo. Obdobje za dogovore, vendar ne dajate jamstev in ničesar ne podpisujte! Pazite na denarnico. Leto boste sklenili zadovoljni in z dobro voljo. Po 20. si vzemite čas zase in izvoljenca - ga niste malo zanemarjali? Če se 28. ne zgodi, se letos ne bo več in bo treba počakati.

DVOJČKA

[22. V. - 21. VI.]

Vaša večkrat nestanovitna narava se bo zdaj znašla v fazi iskanja. Morda celo na pomembnem področju življenjskih sprememb. Zato se boste večkrat v mislih vračali v preteklost in tam iskali odgovore, kar končno ni slabo. Previdnost priporočamo tudi v odnosih s tistimi, katerim zaupate. Po prvem tednu se bodo zadeve začele razpletati in vse bo boljše. Energija bo šla gor, še pred novim letom pa se bo rahlo obrnilo.

STRELEC

[22. XI. - 21. XII.]

Pred vami je nekoliko nemiren in živahen življenjski ritem, ki se bo končal na neki zabavi, kjer boste srečali zanimivo osebo. »Odrpto« zadevo pripeljite do konca. Sonce v strelcu vam bo povrnilo vitalnost in samozavest, zato se dni, ki prihajajo, lahko veselite, vendar ne bodite sebični, ker lahko marsikaj uničite. Če ostanete na realnih tleh, bo še najbolj srečen vaš izvoljenec. V tem mesecu se izogibajte novostim in ne bodite izbirčni.

RAK

[22. VI. - 22. VII.]

Boji, kjer vam vaše rakovo stopicanje (ten korak naprej, dva nazaj) ne bo v pomoč, ampak v škodo. To vas bo morda celo pripravilo, da ste se zaprli v svoj mali svet in mislili, da ste varni. Zato sprejmite boj, sprejmite izzive in spremembe. V ljubezni igrajte z odprtimi kartami, vendar svojih pravic ne zastavljajte. Vrata do stabilne in zanesljive osebe so še vedno priprta. Konec leta obetaven.

KOZOROG

[22. XII. - 20. I.]

Izkoristite ugodno obdobje in se vrzite na dežo. Malo več borbenosti ne bi škodovalo in tudi hitre reakcije se tokrat ne bojte. Da, kajti obstaja velika nevarnost, da se polenite, čeprav imate dovolj energije za ustvarjalnost. Na kakšen nepreračunljiv korak v ljubezni raje pozabite. Z izvrstnim počutjem in vrhunsko formo se boste približevali koncu leta in marsikaj urejali z levo roko. Pazite le, da bo vse ob svojem času.

LEV

[23. VII. - 22. VIII.]

Vaši ljubezenski apetiti se bodo kazali kot prevetliki, zato boste dopuščali, da bodo šli dogodki nekoliko mimo vas. Odnos z osebo iz bližnje okolice (starši, brat?) bo napet. Bolezen bo zadevo dodatno zapletla. Po 6. decembru se bosta nerazpoložena in slabo počutje umaknila, prišli pa bodo prijetnejši trenutki. Nova poznanstva v drugi polovici meseca bodo ugodna. Pozornost prehrani!

VODNAR

[21. I. - 19. II.]

Energija bo nekoliko upadla, s koncentracijo bo problem. Ker boste obveznosti prelagali, boste imeli moralnega mačka, nato pa časovno stisko. Ljubezen v izbolšanju, vendar bodite še naprej kot zver v preri. Pazite na želodec. Nekoliko častihlepnosti v začetku meseca vam ne more škoditi, vendar imejte pred sabo ves čas tisto, kar je bistveno. December ni za kompromise. Proti koncu veliko pričakovanje, ki pa ne bo prineslo presenečenja.

DEVICA

[23. VIII. - 22. IX.]

Postali boste zadovoljna oseba, s katero se bo dalo marsikaj dogovoriti. Iz prijateljstva ali naključnega izhoda na ulico bi se znašla izčimiti kakšna simpatija. Tisti, ki so si sponodili denar, imajo veliko možnosti, da se zapletejo v konflikt. Močan zunanji vpliv na spremembe doma. Kdo pravi, da se je treba žrtvovati za tujo korist? Med 11. in 20. uveljavite svoje prednosti. Energije ne razpisavajte, preprečite nenadzorovan izbruh!

RIBI

[20. II. - 20. III.]

Na splošno vse ugodno, se pa vse lahko v trenutki spremeni. Lahko pride do kaotičnih razmer, zato ne bodite zadovoljni. V določenih trenutkih popazite na svoj besedni zaklad. Izogibajte se čenčam in sodelujte z nezanesljivimi. Malo več spanja in previdnost v prometu! Energija bo začela izgledati, zato tudi prave motivacije ne bo. Pred silvestrovim priporočljiv ustvarjalni počitek, ki bo lahko marsikaj obrnil.

Natalis Iohnov

Joseph Maria R

To, kar je one man band v glasbi, to so Odranci med občinami. Ena vas, ena občina. Oni, Trzin in Kobilje in nihče drug v Sloveniji. Torej, Odranci so ena najmanjših občin, po površini najmanjša, kar pa ne pomeni, da se ta majhnost kaže povsod in kjerkoli. Župan Ivan se rad pohvali: »Kar se stanovanjskega standarda tiče, smo s 33 kvadratnimi metri stanovanjskih površin po prebivalcu na vrhu vseh slovenskih

občin. Smo tretja najbogatejša občina po prebivalcu v Pomurju. Imamo najvišji komunalni standard (vodovod, kanalizacija – meteorna in fekalna –, ulična ureditev, zemeljski plin ...),« je našteval. Konec naštevanja je še posebej zgovoren: pred osemnajstimi leti je krajevna skupnost najela posojilo za čistilno napravo. Zadnji obrok bodo plačali enkrat prihodnje leto. To pa je tudi vsa zadolžitev občine!

Pri Ivanu Markoju v Odrancih

»Šnops iz štirih kotlov v gümli«

Najstarejšega občana občine, Ivana Kavaša, smo našli na delovnem mestu. S pomočnikom Vinkom Maričem sta si dala opraviti okrog kotlov, ki so bili postavljeni v nekakšnem podaljšanem, zgrajenem prostoru gumne. V vseh je že gorelo, okrog po prostoru se je širil vonj po žganju. »Žganjico žgem že štirideset let,« se pohvali. Najprej je imel en kotel, potem mu je Bradač iz Gornje Bistrice, sicer borec nekje s Primorskega, prodal drugega. »Sele s četrtem kotlom zaslužim toliko, da si zaslužim plačo. Delam noč in dan,« pove svojo zgodbo o uspehu in jo konča z ugotovitvijo, da mladi nočejo več obirati sadja, stari pa tega več ne zmorejo. Letos bo nakupal kakšnih petsto litrov. Prav, si mislim, mu vsaj pri osemnasedesetih letih ni dolgčas. Ko bo star, pa bo počival. Bister je, spomin ima boljši kot jaz. Oče je delal v Franciji in s šestnajstimi leti je tudi sam odšel za njim. Oče je delal s kravami, Ivan je oral s konji. S tremi dopoldne, s tremi popoldne. Zajela ga je vojna vihra, na koncu pa so ga na ruski fronti zajeli Rusi. (Ali je morda iz madžarske vojske pobegnil k Rusom? Res se ne morem spomniti. Vsekakor zanimiva življenjska zgodba, ki se ne more napisati v treh stavkih. Se ga bom obiskal, potem bomo zvedeli več!) Na Jožefovo leta 1946 se je vrnil, živ in zdrav. In takšen je še danes. Se dolgo bo kuhal žganje!

Za kolesarje rekreativce so zgradili stezo proti Lipi.

Obrtno-industrijska cona se polni, za športnike poskrbljeno

Pravzaprav je ves prostor, namenjen gospodarski dejavnosti, razen ene parcele, razprodan. »Prihodnje pomlad bo tu eno samo veliko gradbišče,« se pohvali Ivan. V današnjem času bi človek bolj težko verjel takšnemu optimizmu. Vendar tukaj stoji tovarna Carthago, ki je posebna zgodba. Notranjost je kot laboratorij. Če bi kdo pred kakšnimi petimi leti rekel, da bodo na njavih na koncu Odrance izdelovali avtodome, bi mu rekli, da je malo »klitknjeni«. Pa jih delajo. Osem na teden, naročil pa imajo toliko, da bi jih lahko najmanj še enkrat več. Vodja obrata Carthago Odranci Matjaž Kekcec pravi, da je že odločeno, da bodo prihodnje leto proizvodnjo širili. Zgradili bodo novo halo. V Odrance pride motor in ogrodje avtomobila, od tukaj gre na evropsko tržišče avtomodov višjega cenovnega razreda. Vse naredijo v Odrancih in menda celo hitreje kot oni v obratu v Nemčiji.

Osrednji del športnega parka je nogometno igrišče s pokrito tribuno, okrog njega pa različna igrišča od košarkaškega do igrišča za odbojko na mivki. Preseneti tribuna, pravzaprav tisto, kar je pod njo. Uredili so velik prostor, lahko bi rekli majhno dvorano, in vanj namestili trideset naprav za fitness, vrednih kakšnih 70.000 evrov. Nekaj je primaknilo tudi ministertvo za šport. Fitness center, kakršnega v Pomurju redko vidiš (talno gretje, klimatska naprava, ustrezne sanitarije s kabinami za prhanje, dvajset garderob, velik LCD zaslon itd.) so odprli nekaj dni po našem

Milena Kavaš že dvajset let dela aktivno v čebelarstvu.

Fitness center so odprli nekaj dni po našem obisku.

obisku. Slačilnice pod tribunami so urjene po standardih Uefe.

Milenine čebele in kulturna dediščina

Milena Kavaš nadaljuje čebelarstvo, ki se je v Odrancih začela pred kakšnimi tridesetimi leti. Takrat so se štirje Odrančani, med njimi tudi župan, začeli resneje ukvarjati s čebelami. Panje so delali sami. Takrat so vozili čebele na pašo tudi na Pohorje in vse do Novega Sada. Milena, hčerka enega od teh čebelarjev, je pri tem sodelovala od malih nog. Vzljubila jih je in to je zdaj tudi njen poklic kot dopolnilna kmetijska dejavnost. Že dvajset let dela aktivno v čebelarstvu. Uvedla je novo tehnologijo vzreje čebeljih matic in čebeljih gibljivih družin.

Ivan Kavaš, najstarejši občan. Življenje je polno zgodb – od Francije do ruske fronte in nazaj. Še danes dela kot mladenič.

Njene matice poznajo tudi v Franciji in Italiji. Preden smo se ločili, nas je župan odpeljal še za gostilno Ob Črncu, k nekdanjim grabarjem ob potoku Črnc. Načrtuje, da bi tukaj, na prostranem travniku, muzej v nravi. Ob potoku bi deloval mlin, kakršen je nekoč tukaj že bil. Knausov mlin z dvema mlinskima kolesoma. Vodo v potoku bi zajezili, da bi bila globoka vsaj en meter. Tukaj bi stala panonska hiša, cimprča seveda s slamo krita. Namenjena bi bila kašarstvu, torej vsemu, kar je povezano s pridelavo prosa in predelave v kašo (se spomnite tistega vicu, ko so prišli ameriški astronauti na Luno, so tam srečali Odrančana, ki je prodajal kašo). Še nekaj drugih objektov na tem mestu ima v misli župan. Kakšno kovačnico, žganjarno, prostor za delavnice in še kaj. Doslej je marsikaj izpeljal in ni hudič, da ne bi tudi to.

Z vodjem obrata Carthago Matjažem Kekcem. Prihodnje leto bodo zgradili novo halo in povečali proizvodnjo. Zaposlili bodo tudi nove ljudi.

Lansko leto so dozidali in obnovili gasilski dom. V njem je dobil svoje mesto tudi gasilski muzej, v katerem kraljuje stara ročna brizgalna. V dogovorih s Telekomom je bilo še pred obnovo obljubljeno, da bo v prostorih gostovala tudi njihova centrala za širokopasovno omrežje. To bi bilo nujno potrebno, saj je telefonska centrala v Črenšovcih, na katero so zdaj vezani Odranci, absolutno preobremenjena. Zato so telefonske zveze slabe in marsikdo ne bo razumel ali verjel, da se mora v današnjem času na medmrežno povezavo čakati včasih tudi do pol ure. Zato si podjetniki postavljajo antene ali se kako drugače znajdejo. Prostori s kabelsko opremo so bili narejeni po Telekomovih navodilih, potem pa – vse tiho je bilo. Telekom je brez kakšnega posebnega pojasnila odstopil od dogovora. Občina išče rešitve, saj je več ponudnikov, toda v tem času je težko najti investitorja,

poletje pa je to zadeva, ki se je ne da rešiti čez noč, zato je vprašanje, kdaj bo po optičnih kabljih in gasilskega doma stekla povezava s svetom.